

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR
RELIGION OG KULTUR
04/2025

STAV

TRO INNSIKT UTSYN HÅP

Wolfgang
Plagges jul

*Sterk støtte til nytt
middelaldermuseum!*

20

Sveitsergarden får nye uniformer

25

Ingrid Rosendorf Joys:
«Det er ikke slik at det er nytteløst å kjempe for en mer rettferdig verden.»

Nº 04/2025

Innhold

Leder	3
Biskopen har ordet	4
Min tro: Sr. Else Marie Norland	6
Betraktninger ved Georg Fr. Rieber-Mohn	12
Portrett: Wolfgang Plagges jul	14
Sveitsergarden får ny uniform	20
Caritas: Hvordan står det til med verden	24
Kirkevandring i Roma: St. Maria in Aracoeli	28
Språkhjørnet med NAOB	32
Nasjonalgalleriet som middelaldermuseum?	43
Katolsk profil: George Mackay Brown	40
Guds ord ved p. Pål Bratbak	47
Aktuelt: Norge rundt	48
Aktuelt: Verden rundt	50
Sannhetsserum	52
Klostertanker ved Sr. Mette Andrésen OP	54
Min søndagsmiddag	56
Kunst: <i>Jomfruen og barnet</i> av Marianne Stokes	58
Sigrud Undset: Juleminner	62
Julekviss	64
Signert ved Nils Heyerdahl	66
Musikk: Rosalía Vila Tobella	68
Bokintervju med Marco Politi	72
Bokomtaler	76
Blikk i arkivet	77
Ny film om pave Leo	81
Ytring ved Dag S. Thelle	83
Aktuell profil: Ambassadør Tord Tukun	84

IN MEMORIAM

«Hun nådde mange som ikke ville finne på å komme til oss geistlige med sine spørsmål.»

FRA BISKOP BERNTS PREKEN OM
SR. ANNE-LISE, SIDE 88

Kunngjøring	85
In memoriam:	
Søster Gunhild Abeln	87
Søster Anne-Lise Strøm	88
Utgangord: <i>Julerosen</i> av Johannes Jørgensen	90

58

Kunst: *Jomfruen og barnet* av Marianne Stokes

56

Karthiha Edward:
Min søndagsmiddag

68

Katolsk
pop

LEDER

TAKKNEMLIGHETENS TID

en fredstanke for noen år siden skrev kardinal Anders Arborelius: «I advent venter vi på Herrens ankomst, han som är fredens furste. Han vill ge oss del av sitt rike: fredens och rättfärdighetens rike, sanningens och barmhärtighetens rike. Vi ser fram mot hans födelse i Betlehem – och mot hans födelse i vårt och hela världens hjärta. Bara han kan ge oss den fredens och fridens fullhet som består. Bara han kan göra oss till fredsbyggare och fredsstiftare. Därför är advent också omvändelsens tid för oss alla. Vi får lägga av oss högmod och egenrättfärdighet och allt som får oss att se ner på vår nästa.»

ADVENT ER EN VENTETID og en tid for omtanke for vår neste, for mange er adventstiden også en takknemlighetens tid. Det er mange grunner til å takke for så mye.

Det kan derfor virke litt smått i det store bildet at jeg i denne lederen velger å takke St. Olav tidsskrifts lesere, medarbeidere og utgiver, men det ligger meg på hjertet,

Takk til utgiveren, Norsk Katolsk Bisperåd, for at det settes av midler til et katolsk tidsskrift som under mottoet «Tro, innsikt, utsyn, håp» formidler katolsk tro og lære, nyheter og artikler til både katolikker og ikke-katolikker.

Takk til våre dyktige medarbeidere, både fast ansatte og frilansere, for at de sammen med redaktørene utgjør et slagferdig team som skaper innhold til et tidsskrift i stadig vekst og som er en viktig stemme i vår samtid. Vi er stolte over det vi får til.

Og ikke minst en takk til våre lesere – vi anslår at det er rundt 8.000–10.000 av dere – for at dere holder og leser tidsskriftet, og gir oss masse konstruktive tilbakemeldinger underveis.

ST. OLAV TIDSSKRIFT er et av Norges eldste med en historie som startet allerede i 1889. Vi er betraktelig eldre enn vårt svenske søstermagasin, *Katolskt magasin*, som så dagens lys i 1926 og feirer sitt hundreårsjubileum i januar 2026.

Og vi har tenkt å holde på noen år til.

Tilbakemeldingene fra dere lesere er som sagt overveiende positive. Flere har ytret ønske om at vi øker fra fire til fem utgivelser i året. Det skal vi nå vurdere.

I så fall må vi også vurdere, blant annet på grunn av økte trykke- og distribusjonskostnader, å innføre en abonnementsbetaling fra annen halvdel av 2026.

MEN FORELØPIG ER DETTE bare planer. Den sentrale forventningen og fylde i ventetiden, som vi nå er godt inne i, er imidlertid Herrens fødsel, og «hans födelse i vårt och hela världens hjärta», som Arborelius skriver.

Med ønske om en fortsatt velsignet adventstid.

HANS ROSSINÉ
REDAKTØR

Den «guddommelige pedagogikk»

Vi nærmer oss jul med stormskritt. Herrens fødsel er feiringen av inkarnasjonen – av at Gud «oppslo sitt telt iblant oss» (*Joh 1.14*) og ble et menneske som oss. Sammen med påsken er julen den viktigste kristne høytid, og begge forberedes med en særskilt tid (advent og fasten) og feires i åtte dager (høytid med oktav).

Julemysteriet er videre en sentral del av åpenbaring, at Gud gjør seg kjent for menneskene. Dette tydeliggjøres på juledag ved at det leses fra hebreerbrevet. I denne nytestamentlige epistel hører vi at «Mange ganger og på mange måter talte Gud fordom til våre fedre gjennom profetene. Men nå, ved tidenes ende, har han talt til oss gjennom Sønnen» (*Heb 1.1-2*). I forkant av jul er det passende å dvele ved de to punktene som fremheves her: For det første at åpenbaringen skjer over

tid og på ulike vis. For det andre at åpenbaring gjøres kjent i dens fylde i Jesus Kristus.

ÅPENBARINGEN følger det som katekismen kaller den «guddommelige pedagogikk». Hele sitatet er verdt å ta med seg: «Åpenbaringen finner sted etter en form for «guddommelig pedagogikk». Gud lar mennesket gradvis lære Ham å kjenne, Han forbereder mennesket etappevis på å ta imot den overnaturlige åpenbaring av Ham selv (*KKK 53*).

Gud utla noe om seg selv til Abraham, så noe mer til Moses, så enda mer ved profetene. Skritt for skritt ble menneske kalt inn til fellesskap med Gud, og skritt for skritt gjorde Gud seg til kjenne for menneskene. Den hellige Ireneus av Lyon påpeker at denne skrittvis åpenbaring skjedde for at Gud på den ene siden og mennesket på den andre, skulle bli vant til å leve sammen. Derfor skriver kirkefaderen at «Guds Ord ... ble Menneskesønn for å venne mennesket til å fatte Gud, og for å venne

Gud til å bo i mennesket, etter Faderens gode vilje» (*Adversus hæreses 3.20.2*).

ADVENTSTIDEN og dens messtekster preges også av denne pedagogikk. Kirken ledes fremover mot julen først ved profetenes budskap, så ved Johannes Døperens forkynnelse, og til slutt ved Jomfru Marias «*Fiat*»: «Jeg er Herrens tjenerinne. Det skje meg som du har sagt» (*Luk 1.38*). Skritt for skritt nærmer vi oss Betlehem og Frelseren.

At dette også skjer på ulike vis, bevitner Det annet vatikankonsil som forklarer at åpenbaringen «formidles ved gjerninger og ord i gjensidig vekselvirkning: De gjerninger som Gud utfører i frelseshistorien, manifesterer og bekrefter den lære og den realitet som ordene uttrykker, mens ordene forkynner gjerningene og bringer frem i lyset den hemmelighet de bærer i seg» (*Dei Verbum 2*).

ET TYDELIG EKSEMPEL på denne vekselvirkning finnes i Det gamle testamentets fortelling om Israels befrielse fra Egypt. Ved Moses uttalte Gud ordene «La mitt folk dra, så de kan feire høytid for meg i ørkenen!» (*2Mos 5.1*) til farao. Disse ordene ble virkeliggjort ved Guds store jærtegn som frigjorde folket fra faraos åk og ledet det inn i ørkenen, til Guds fjell. Frem mot og ved Sinai berg bevirket Gud andre store tegn og bekreftet og utla disse ved ordene Han talte ved Moses.

KIRKEN LÆRER TYDELIG at hele åpenbaringen når sitt høydepunkt og fullendes i Jesus fra Nasaret, «den usynlige Guds bilde» (*Kol 1.15*), det endelige Ord som Faderen har uttalt i og over verden.

«Denne skrittvis åpenbaring skjedde for at Gud på den ene siden og mennesket på den andre, skulle bli vant til å leve sammen.»

Dette oppsummeres bedre av konsilfedrene enn hva jeg makter:

Faderen «sendte nemlig ut sin Sønn, som er Hans evige Ord og som opplyser alle mennesker, for å bo hos menneskene og forklare dem Guds hemmeligheter. ... Derfor er det han som gjennom hele sitt nærvær og manifestasjon av seg selv, gjennom sine ord og gjerninger, sine tegn og underverker, især sin død og sin oppstandelse, og endelig ved utsendelsen av Den Hellige Ånd, fullbyrder åpenbaringen og med guddommelig vitnesbyrd bekrefter den, så det står fast at Gud er med oss» (*Dei Verbum 4*).

DEN GUDDOMMELIGE PEDAGOGIKK hjelper oss å kjenne Gud, en Gud som gjør seg kjent «for å frigjøre oss fra synden og dødens mørke og for å vekke oss opp til et evig liv» (*Dei Verbum 4*). Ved å kjenne Gud, kalles vi til å elske og tjene Ham.

Grunnleggende tanker det er vel verdt å ta med seg inn i julefeiringen.

+Fredrik Hansen

DIØCESANEBISKOP AV OSLO

LIKE BLID: Disse årene har gått veldig fort, sier sr. Else Marie.

Søster Else
Marie Norland
100 år:

Det vesentlige for henne har vært bønn og felleskap

– Plutselig er jeg 100 år. Jeg kan ganske enkelt ikke forstå det, men jeg begynner visst å bli gammel, sier den blide damen i rullestolen. Klar og engasjert møter hun journalisten og sin medsøster Anne Bente Hadland.

TEKST OG BILDER: MARTA TERESA WADE

Else Marie Norland ble født i Harstad 4. november 1925. 100 årsjubileet ble feiret på Katarinahjemmet.

– Jeg var den eneste som ikke var til stede! ler sr. Else Marie.

Et par dager før den store dagen ble hun såpass dårlig at hun måtte få antibiotika, og dagen før selve feiringen, ble det bestemt at det var best å holde henne hjemme hos St. Josephsøstrene på Grefsen. Det kom rundt 60 gjester til Katarinahjemmet. Store deler av hennes lange liv var representert: familie-medlemmer, dominikanerbrødre, venner fra Trondheim, bekjente av klosteret og dets ansatte. Jubilanten selv var med via skjerm ➔

FORNØYD: Jeg har alltid visst at jeg er på riktig plass, sier sr. Else Marie.

og fikk flere besøk i etterkant. Alle kunne også få en privat samtale med sr. Else Marie, som satt i værelset sitt hos St. Josephsøstrene og fulgte nøye med.

MØTE MED KATARINAHJEMMET

Sr. Else Marie Norland har fått mange nye søstre på sine eldre dager, gjennom kommuniteten på Grefsen i Oslo, der hun bor nå. Hun er takknemlig for dem og for fellesskapet. Samtidig er de annerledes enn hennes egne dominikanerinner. Klosterlivet praktiseres forskjellig i de ulike kommunitetene. Det er en grunn til at man velger den ene ordenen fremfor andre, understreker hun. Else Marie Norland kom til Oslo i 1945, som tyveåring.

– Jeg var kommet inn på Märthaskolen, en syskole, og hadde ikke noe sted å bo. Da måtte

jeg skaffe meg det, og det gjorde jeg ved å gå ut og spørre mennesker på gaten i Oslo.

Først fant hun seg et rom for en liten periode. Så dukket klosteret på Majorstuen opp som et alternativ. Hun spurte og fikk bo der i fjorten dager.

– De ville undersøke litt. Men så ble jeg godtatt, og da det ble ledig plass, fikk jeg det. Jeg trivdes veldig godt, så jeg ville gjerne være der.

Det gikk et par år mellom den gangen hun flyttet inn på Katarinahjemmet som student og da hun, i 1952, vendte tilbake for å tre inn.

OVER 70 ÅR I KLOSTER

Else Marie ble tatt opp i Den katolske kirke i 1949. Hun avga evige løfter 30. april 1958, for 67 år siden.

– *Har det gått fort?*

STORSKJERM: Sr. Else Marie ble syk, og bursdagen ble derfor feiret via storskjerm med gjestene på Katarinahjemmet. Foto: Lisa McFadden

– Ja, det har gått veldig fort. Jeg har vært fornøyd. Jeg har alltid visst at jeg er på riktig plass.

Sr. Else Marie tilbragte novisiatet i Frankrike, der hun jobbet med vanskeligstilte barn. Den unge lærerinnen var godt likt av jentene, som hjalp henne når hun ikke kunne finne de riktige ordene på fransk. Novisemesteren i Frankrike skulle hjelpe henne og resten av novisene med å bli gode søstre.

– Gjør som jeg sier, ikke som jeg gjør, sa hun til oss, forteller søsteren og ler. Så legger hun til:

Hun er død selvfølgelig, for lenge siden.

Da må vi to andre le, for det er altså ikke så vanlig å nå den alderen søsteren er i.

– Nei, det er ikke så mange som er så på toppen som jeg er, sier 100-åringen.

ET NYTT HJEM

Dominikanerinnen priser sitt store værelse, velstelt og med eget bad.

– Jeg har det godt. Her sitter jeg og sier til meg selv: Du har avlagt et fattigdomsløfte, ja. Det er ikke stort igjen av den fattigdommen, men lydigheten er igjen, sier søsteren smilende.

Da hun for nesten ti år siden kom til det nye hjemmet sitt, ble hun forundret over det vakre lyset hun så. «Her kunne jeg ha malt», tenkte hun den gang. Det ble ikke maling akkurat,

men strikking holder hun på med. Søstrene på Katarinahjemmet får stadig nye ullskjerf, og hun bidrar med salgsartikler til Åpen dag.

– Jeg kan ikke forstå hvorfor jeg ikke kunne være med på det selskapet, bryter 100-åringen plutselig ut om bursdagen sin og ler. Jeg synes det viktigste var at de hadde en hyggelig fest. Jeg synes også det var fint å se på, legger hun til.

Tilbake til hjemmet på Grefsen: flyttingen til St. Josephsøstrene er en egen liten historie om Guds forsyn. Det var beina som fikk henne til å flytte ut av sitt egentlige hjem og sin klosterfamilie. Ikke lenge etter at hun fylte 90 år, måtte sr. Else Marie forlate søstrene for å få mer hjelp og færre trapper. Først bodde hun i to uker på et sykehjem. Samtidig spurte søstrene kommuniteten på Grefsen om de hadde plass til sr. Else Marie. Jo, hun kunne bo der i to uker, sa de. Men så ringte de igjen. Det var blitt en ledig plass til henne.

ULIKE ROLLER OG LIVSFASER

Sr. Else Maries lange liv har hatt mange faser: først ungdomstiden under krigen, så skolen i Oslo og det første møtet med Katarinahjemmet, deretter Frankrike, hjemkomst til den norske kommuniteten, tiden i Trondheim, hjemkomst til klosterfamilien og på sine eldre dager: Grefsen. Det vesentlige har alltid vært der: »

”
Jeg var kommet inn på Märthaskolen, en syskole, og hadde ikke noe sted å bo. Da måtte jeg skaffe meg det, og det gjorde jeg ved å gå ut og spørre mennesker på gaten i Oslo.

STOLT: Sr. Else Marie viser frem bursdags-hilsenen hun fikk fra kong Harald.

Jeg har vært fornøyd. Jeg har alltid visst at jeg er på riktig plass.

bønn og fellesskap. Selv om årene går fort, har sr. Else Marie fått gjort og utdannet seg i mye: syng, fengselsarbeid, barnevern og ikonmaling. Søsteren sier at hun ikke hadde hode til å studere. I dag forstår vi at det var dysleksien som gjorde det vanskelig. Hun oppdaget håndverk, noe som også lå i familien: sr. Else Maries mor var nemlig gyllenlærskunster.

– Det var jo egentlig meningen at jeg skulle drive med det, sier dominikanerinnen.

Et av de senere resultatene ble nye drakter for hennes medsøstre.

– Det kom vel med, sier hun i dag.

Sr. Else Marie var også med på å modernisere klosteret i Frankrike da hun, under sine studier, fikk bytte ut syng for hånd med bruk av symaskin. Ikke alle hadde tålmodighet til det første.

– Jeg hadde det i hvert fall ikke, sier hun.

Hun har gjennom alle år tatt seg av eldre søstre, tatt imot noviser og hatt ansvar for de ansatte. Det siste kom tydelig frem da 100-årsfeiringen skulle planlegges. Søstrene spurte jubelanten om det var noen hun spesielt ønsket skulle bli invitert, utenom familie og venner: Jo, det var de ansatte. De fleste som

jobber på Katarinahjemmet kjenner fortsatt den eldre søsteren.

ET LØFTE OM LYDIGHET

Lydighet har vært viktig for 100-åringen. Da hun i 1969 ble spurt om å ta del i et misjonsprosjekt i Trondheim, sa hun ja. Og da hun et par år senere ble bedt om å dra hjem igjen, gjorde hun det.

– Det var ikke noen tvil om at da vi ble kalt tilbake, så dro vi.

Det var inspirasjonen fra arbeiderprestene i Frankrike som førte til opprettelsen av to kommuniteter i Trondheim: dominikanerbrødre og dominikanersøstre fra Oslo og Bodø.

Visjonen handlet om at prestene skulle gå ut til folk og møte dem der de er, gjennom å gå sivilt kledd og ikke ha ansvar i menighetene, men ta på seg helt allment arbeid. Søstrene bodde i en rekkehusleilighet i Sildråpeveien på Angeltrøa. Derfra kom navnet «Sildråpene på Angeltrøa». Dominikanerbrødrene bodde fem minutter unna. Sammen feiret de messer, ba tidebønner og delte måltider. Dominikanerinnene fra Katarinahjemmet ble der i syv år, kommuniteten var synlig i byen og bidro både i

MINNER: Medsøster Anne Bente Hadland viser frem gamle bilder. Til høyre sitter en ung sr. Else Marie og syr.

1958: Bilde fra avleggelsen av de evige løfter.

Søster Else Marie Norland OP

Født i Harstad 4. november 1925
 Realskoleeksamen i 1942
 Begynte på Märthaskolen i Oslo i 1945 og flyttet til Katarinahjemmet samme år
 Konverterte til katolisismen i 1949
 Avla sine første løfter i 1954.
 Avla evige løfter 30. april 1958
 Feiret 100 års fødselsdag 4. nov. 2025.

arbeidslivet og i menigheten. Sr. Else Marie har bevart Trondheim i hjertet sitt. Mennesker og venner går i arv i klosterfamilien, og de som Sildråpene ble godt kjent med, har blitt gode venner av klosteret.

– Det har vært en kontakt der hele tiden og det merket jeg godt ved 100-årsjubileet. De kom, selv om jeg ikke var til stede selv, sier søsteren og smiler.

JEG SKAL LYSE OPP

Sr. Else Marie tenker mye på møtet med Herren og det som venter henne.

– Jeg synes det er veldig spennende. Jeg gleder meg til det. Men jeg må jo leve så lenge jeg er her. Jeg må fortsette å leve og bruke tiden.

Den ferske jubilanten forteller noe hun har lært:

– Jeg er født om høsten, vet du, og det var en gang jeg jamret over at jeg var født i den tristeste måneden i året, men da var det en som sa til meg: «Det der må du ikke si. Du er født i november for å lyse opp og være et lyspunkt i denne måneden.» Jeg synes det er fint. Så vær så god, jeg gir det videre! •

Georg Fredrik Rieber-Mohn

Kjell Arild Pollestad

Julie Wilhelmsen

Ann Jeanette Ekberg

Humanismens fundament

Katolikken Eivor Andersen Oftestad er blitt en viktig verdikonservativ stemme. Dem er det dessverre ikke mange av, hverken i eller utenfor politikken. Hun er fast spaltist i Vårt Land og reiser i avisen 13. september d.å. spørsmålet: «Trenger vi kristendom for å bevare Europa?»

TEKST: GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN

Hun har ikke selv initiert denne viktige problemstillingen, men kommenterer klokt en debatt mellom forfatter og medlem av Nobelkomitéen, Asle Toje, og journalist Hilde Sandvik i tidsskriftet Vagant. Toje mener at «fred og orden vokser frem av fellesskap og tro, ikke av liberale rettigheter». For ham er den kristne kulturarv det viktigste fundament og den beste grobunn for de liberale rettighetene vi verdsetter i Vesten. Sandvik deler ikke dette synet, men mener tvert om at de liberale rettighetene gjelder «i seg selv», og at de lett blir illiberale hvis de gis en «åndelig ramme». Her spøker Charlie Kirk og MAGA-bevegelsen i bakgrunnen.

DEN SEKULÆRE HUMANISMEN, som Sandvik synes å forfekte, har en broket historie. Den fikk vind i seilene mot slutten av 1800-tallet, ikke minst i litterære kretser. Bjørnson var en norsk eksponent for denne retningen. Han appellerte til og hadde sterk tro på det «gode mennesket», uavhengig av religiøs tro. Den raskt fremvoksende sosialismen bygget på et lignende menneskesyn, deler av kulturradikalismen likeså. Den første verdenskrigen, med all sin redsel og gru, gjorde det vanskeligere å tro på det gode i mennesket. I årene etterpå, med en ekspansiv og ensrettede kommunisme, etter hvert også med en nazistisk og fascistisk motpol, gjorde ikke optimismen på vegne av mennesket større. Stalin internerte og drepte angivelig flere titalls millioner motstandere eller potensielle sådanne. Og dette var før Hitler for alvor gikk i gang med å utrydde millioner av jøder og andre minoriteter. Folkeforbundet, også som et humanistisk prosjekt, ble nærmest en døgnflue. Så kom den andre verdenskrigen, verre enn den første, ikke minst som følge av våpenteknologiske fremskritt. I kjølvannet av atombombenes ødeleggelser i Japan og rettsoppgjørene etter krigen og inspirert av humanistiske idealer ble

Verdenserklæringen for menneskerettigheter vedtatt av FN i 1948. Og to år etter vedtok Europarådet Den europeiske menneskerettighetskonvensjon.

SAMTIDIG DEMONSTRERTE STALIN en kommunistisk aggresjon og ekspansjon i Europa som ledet til en mangeårig kald krig mellom atommaktene. Men i denne perioden og årene etterpå, like til i dag, har det nesten kontinuerlig pågått brennhete og grufulle kriger omkring i verden. Et skrekkelig crescendo har vi nå sett og ser med grusomhetene i Gaza og Ukraina. Og rettstatstenkningen og demokratiene er på viken-de front, i første rekke i USA, men også i en rekke europeiske land. Troen på det gode i mennesket har fått grunnskudd etter grunnskudd. Men det er det siste halmstrå mange mennesker klamrer seg til.

Kjernen i den sekulære humanismen er menneskerettighetene. Respekten for disse er svekket også i Vesten, som er rettighetenes arnested. Det grunnleggende verdisynet som rettighetskonvensjonene bygger på, uttrykkes i FNs verdenserklæring første artikkel: «Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd». De sekulære humanister, og jeg regner altså Hilde Sandvik som tilhørende dem, mener at denne maksimen og de tilhørende rettigheter har gyldighet i kraft av seg selv. Det er et velment postulat, men hvor henter det sin autoritative kraft fra? Disse humanister har fornuft og vitenskap som sin viktigste rettesnor i livet. På fornuftens grunnlag er det intet innlysende i setningen om at alle mennesker har den samme verdi. Tvertom. Ser man på evner, begavelse, samfunnsnyttig innsats eller andre målbare kriterier, er mennesker selvsagt ikke like mye verd. Og dette er utvilsomt den vanlige oppfatning i verden i dag, antakelig også av de fleste innenfor det som vi fortsatt kaller den kristne kulturkrets.

BÅDE TRUMP OG PUTIN hevder å ha en kristen tro, men slik de lever og handler er det lite som tyder på

LIKEVERD. I FNs verdenserklæring første artikkel står det at alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd.

skal ikke vi troende hovere over at disse humanistene med sin tro på menneskeverdet har beveget seg inn i metafysikkens verden. De er viktige samarbeidspartnere i en evig kamp for en bedre og mer menneskeverdig tilværelse for alle mennesker på denne kloden vår.

Likevel kan det ikke være tvilsomt at det mest forpliktende grunnlag for en tro på alle menneskers like verdi, er en overbevisning om at denne verdi har sitt opphav i Han som skapte mennesket og ga det en særegen og fremtredende plass i skaperverket. I følge Skapelsesberetningen ble vi jo skapt i Guds bilde. Dertil som frie individer med mulighet for å gjøre godt og ondt. Dette menneskesynet gjennomsyrrer også Det nye testamentet og den kristne tradisjon. Og det kommer sterkt til uttrykk i Kristi omsorg for de fattige, utstøtte, vanføre og syke – mennesker som nærmest utelukkende var til belastning for samfunnet de levde i. Men det mest eklatante uttrykk for menneskets særstilling er inkarnasjonen, det faktum at Gud selv ble menneske av kjøtt og blod i Kristus. Han inntok den menneskelige natur og kjente også på alle menneskets tilbøyeligheter til det onde, men var selv uten synd. Og ved Hans død og oppstandelse fikk alle mennesker et håp om å leve i Guds nærhet til evig tid.

DETTE ER KJERNEN i den kristne tro. For en troende kristen dreier det seg bokstavelig talt om liv eller død. Derfor blir også det kristne menneskesynet sterkt forpliktende. Europeisk kultur er tuftet på de kristne verdiene, som gjennom århundrene har bidratt til å forme den vestlige sivilisasjonen. At de kristne og kirken selv - for å uttrykke meg forsiktig - ikke alltid har levd og handlet i samsvar med disse verdiene, endrer ikke det store bildet. Og dersom verdiene mister sitt grunnlag i menneskenes kristne tro og blir kun nedarvede «kulturverdier», taper de også mye av sin kraft. Det ser vi i avkristningen og i synet på menneskelivet i dagens Europa, der abort og aktiv dødshjelp aksepteres i stadig større utstrekning. Svekket tro på demokrati og menneskerettigheter, særlig i autoritære høyreekstremer bevegelser, er en del av den samme prosessen.

Og for avslutningsvis å vende tilbake til utgangspunktet for disse betraktninger: For meg er det ikke tvilsomt at Asle Toje har vesentlig mer rett enn Hilde Sandvik i den debatt jeg kort refererte. Han hevder jo nettopp at menneskerettighetene trenger et fundament i kristen tro. •

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

at de har en dypere tro på at alle mennesker har den samme verdi. Når disse autoritære maktpersoner påberoper seg kristen tro, blir de faktisk aktører i den avkristningsprosess som har pågått i årevis. Slik også med mange av deres tilhengere. I den utstrekning f.eks. de reaksjonære og ekstreme høyrekreftene hevder å ha kristendommen som rettesnor, blir det ofte en fornektelse av denne. Med denne fornektelsen som resultat har disse kreftene noe til felles med motstykket – den fortsatt dominerende eliteliberalismen i Vest-Europa – som gjerne forbindes med uttrykket «woke». I sin ytterste konsekvens har disse også beveget seg langt fra tradisjonelle kristne verdier.

DET FAKTUM AT SEKULÆRE og ikke-troende humanister tvilholder på menneskers likeverd, er naturligvis et gode for verden. Ellers ville menneskerettighetskonvensjonene faktisk ikke vært de levende instrumenter de tross alt er i de fleste vestlige samfunn. Historisk sett har sekulære humanister en stor del av æren for menneskerettighetenes fremvekst, selv om disse rettigheter har en dypere kilde i det kristne menneskesynet. Da

Plagges jul

Komponisten Wolfgang Plagge er opptatt av hvordan Jesus viser sin egen menneskelige sårbarhet, både som nyfødt og under sin lidelse på korset.

TEKST OG FOTO: DAN CHRISTIAN KRISTOFFERSEN

Langs Slemdalsveien i Oslo, kort vei fra det travle Majorstukrysset, tusler unge studenter med instrumentkasser på ryggen. De er på vei til eller fra Norges Musikkhøgskole.

Fra Lindemansalen i denne bygningen kan man denne formiddagen høre mektige toner bruse fra et storslått Marcussen-orgel. På orgelkrakken sitter en 65 år gammel professor med krøllete manke; en musiker som en gang ble karakterisert som et vidunderbarn ved klaveret.

Mangt har skjedd Wolfgang Plagge siden den gang. Bena leker over pedalene, han drar i registerknapper og lar hendene gli over svarte og hvite tangenter. Melodien han demonstrerer og fremfører er fra 1818, kanskje verdens mest kjente julesang: *Stille Nacht*, av Franz Gruber og den katolske presten Joseph Mohr.

– Selve lydene i teksten, som «sh-lydene», forteller om stillhet, sier Wolfgang.

– Når jeg selv skriver musikk som har med julen å gjøre, er stillheten viktig. Det er en kobling mellom stillhet og Jesu fødsel, og jeg har brukt mye tid på å finne ut hvor stille noe kan bli, uten at det blir uheyrbart.

DOBBELTPULSEN OG BARNET

Julemusikken er en vesentlig del av Wolfgang Antoine Marie Plagges virke. Der finner man blant annet den tjue år gamle soloutgivelsen *Julevariasjoner*, og komponistbidrag på Sølvguttenes plate *Missa in Nativitate Domini*. Katolikken har flere bidrag i den katolske salmeboken *Lov Herren*, deriblant melodiene til julesalmene *De hellige tre konger* og *Oss er i dag ein Frelsar fødd*, med det to tusen år gamle budskap. Som kantor i Mariakirken i Bærum tonesetter professoren de eldgamle ordene i hverdag og høytid, ord som transcenderer tid og rom.

– *Hvordan kan musikk få juleevangeliet inn i hjerte og hode?*

– Mye handler om tradisjon. Samtidig er det interessant med for eksempel *Stille Nacht*, som synges over hele kloden. I den har rytmen denne merkelige dobbeltpulsen, som er skummelt lik hjerterytmene. Flere julesanger følger den samme rytmen.

Wolfgang poengterer hvordan selve historien har dyp resonans i det rent menneskelige. Alle kan kjenne seg igjen i hvor avhengig man var av mor i begynnelsen. Også frelseren trengte henne. Musikeren fascineres av hvordan styrke kan vise seg i sårbarhet.

– Han var et lite barn som måtte stelles. Jesus viser sin egen menneskelige sårbarhet, som nyfødt, og i lidelsen på korset. Han går sammen med dem som lider.

EN LUKKET DØR OG ET ÅPENT VINDU

Helt fra Wolfgang var liten, var han besatt av lyd, og eksperimenterte med gjenstander i husholdningen, det være seg glass, gafler eller tallerkener, i et forsøk på å lage noe som var verdt å lytte til. Pianoet i stua fikk sjelden hvile, og som barn vant han flere priser for sine tangentferdigheter innen klassisk musikk, som i den britiske talentkonkurransen *Opportunity Knocks* i *Thames Television London 1970* og *Ungdommens Pianomesterskap*. Han ble en ettertraktet konsertpianist som reiste land og strand rundt. Så, i en alder av 23 år, ble alt snudd på hodet.

– Jeg fikk plutselig *Bekhterevs sykdom*, som er en revmatisk sykdom. Kroppen fungerte ikke lenger. Jeg måtte lære å gå på nytt, og kjempet med Gud. Hvorfor skjedde dette meg?

Musikken stilnet, og en identitetskrise snek seg innpå. Da gjorde han en viktig oppdagelse: Gud var der sammen med ham, ➤

A close-up portrait of Wolfgang Plagge, a middle-aged man with curly, grey hair and a light beard. He is smiling slightly and looking towards the camera. He is wearing a dark blue jacket over a black shirt. The background is a blurred, colorful autumn forest with red, orange, and yellow leaves.

SENTRAL: Julemusikken er en vesentlig del av virket til Wolfgang Plagge, komponist, organist og kantor i Mariakirken i Bærum.

«Det er noe ved hvert menneske som er unikt. Dette er noe av det som virkelig gir meg troen på Gud.»

SPESIELT: Det er så mye fra juleevangeliet som appellerer til meg, men det er noe spesielt ved Josef, sier Wolfgang Plagge.

«Når jeg selv skriver musikk som har med julen å gjøre, er stillheten viktig. Det er en kobling mellom stillhet og Jesu fødsel, og jeg har brukt mye tid på å finne ut hvor stille noe kan bli, uten at det blir uhørbart.»

i stillheten. Wolfgang fant gjenklang i profeten Elias opplevelse i Det gamle testamentet: At i stillheten, den svake susingen, hørte han Guds stemme.

Foran ham fór en stor og sterk storm, som kløvde fjell og knuste knauser; men Herren var ikke i stormen. Etter stormen kom det et jordskjelv; men Herren var ikke i jordskjelvet. Etter jordskjelvet kom det en ild; men Herren var ikke i ilden. Etter ilden kom lyden av en svak susing. (1. Kongebok 19, 11-12)

– Da jeg endelig holdt munn, forstod jeg at jeg beskyldte Gud for noe han ikke hadde gjort. Da jeg sluttet å bruke energi på det som hadde blitt ødelagt, fikk jeg øye på vinduet som Gud hadde åpnet for meg. Desperasjonen tvang meg over i det som er mitt egentlig kall, som er å komponere.

SOM Å PUSTE

Wolfgang forteller at han ikke kan la være å komponere. At det er en integrert del av ham. Så han tar ikke lett på kallet, og sier at musikk er en av de to kommunikasjonsformene som Gud har gitt menneskeheten; nemlig språk.

– En setning kan forandre uttrykk bare basert på tonefallet, om det går opp eller ned i ordene.

– I både J.R.R. Tolkiens «*Silmarillion*» og i C.S.

Lewis «*Narnia*», blir verden sunget inn i eksistens. Tror du det skjedde under jordens skapelse?

– Jeg tror det er uunngåelig, svarer Wolfgang. Tenk på kirkesang, som er like logisk som å puste. Og uansett hvor på kloden vi er, består all folkemusikk og kunstmusikk av et bestemt antall grunnfrekvenser; nemlig en grunntone, en oktav, en kvint, en kvart og en ters.

Wolfgang understreker videre at en komponists kreative egenart er særs viktig. Som professor er han opptatt av at studentene ikke undertrykker sin egen stemme, at de ikke komponerer musikk for å tilfredsstille andres forventninger, hverken læreres eller publikums.

– Kunnskapen de tilegner seg under studiene, må ikke komme i veien for deres kreative evne. For da kan det skje at man først mot slutten av livet endelig skjønner hvem man egentlig er, sier komponisten.

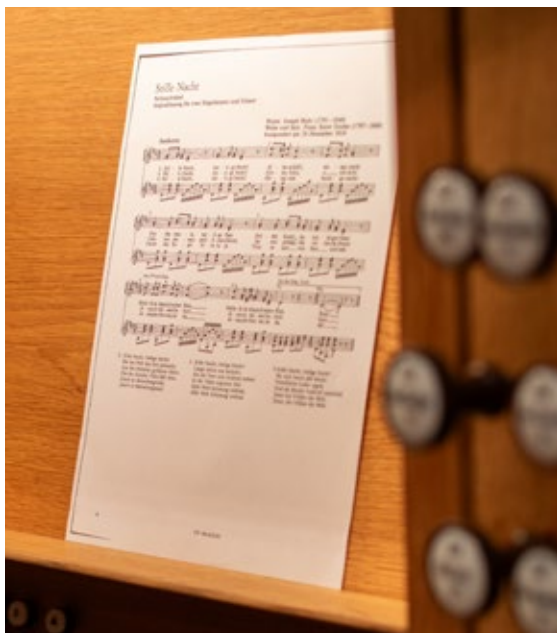
– I utgangspunktet er musikk lek, som i for eksempel strengeleik eller harpeleik. Jeg er selv et lekent menneske når jeg komponerer, og har også vært LEGO-bygger siden jeg var liten, med flere modeller på Teknisk Museum.

WOLFGANG OG MARKUS

Leken er også sentral i et av musikerens siste prosjekter, kalt *Markus og Wolfgang snakker klassisk*, en nystartet NRK-podkast »

MANNEN OG ORGELET: Wolfgang Plagge i kjent positur på Norges Musikkhøgskole.

«Det er så mye fra juleevangeliet som appellerer til meg, men det er noe spesielt ved Josef. Han finner seg i sin skjebne, et kall til å ta seg av et barn som ikke er hans eget.»

der han samarbeider med gitarist og humorist Markus Neby. Mange vil også huske TV-serien *Landeplage* med artisten Ravi, hvor duoen analyserte årsakene til slagkraften ved forskjellige hits. Nå er det altså klassisk musikk som står i fokus. Plagge og Neby benytter seg av både el-gitarer, tangenter og humor i utforskningen av kjente klassiske verk og deres mangfoldige betydning i kulturen, f.eks. hvorfor musikken til *Ringenes Herre*-trilogien oppleves som så episk, videre til fotballsanger og snodige verk fra kjente komponister.

– De første episodene kommer vel over nyttår. Markus er virkelig kunnskapsrik, og vi skal blant annet snakke om Guillaume de Marchaux' musisering rundt år 1200–1300. Han la mye av grunnlaget for flerstemt musikk, som kom etter den gregorianske musikkens enstemte sang, forteller Wolfgang.

– Vi ser for eksempel på hva som skjer når kirkemusikalske skikkelser begynner å trekke inn verdslige elementer i musikken sin for å hjelpe den videre. Det er jo egentlig et kvantesprang i musikkhistorien, når musikken plutselig får flere enn bare én stemme å stå på. Han forteller at man blant annet kan se denne musikalske utviklingen i middelalderens mysteriespill, som dramatiserte historier fra Bibelen. Noe lignende finner vi mye av i juletradisjoner fra Sentral-Europa.

JULEFEIRING

I det kalde nord, hvor snøen dekker bakken og iskrystaller fester seg i trærne, vil

Wolfgang tilbringe julehøytiden sammen med dem han har kjær, for å feire Jesu fødsel. Feire at Gud ble menneske for å frelse verden. Komponisten opplever at Gud er til stede på alle plan i livet hans, i musikken så vel som i møter med mennesker. Musikeren er opptatt av å se sjelen i andre mennesker, og se hvordan menneskekroppen besitter en organisk dynamikk.

– Det er noe ved hvert menneske som er unikt. Dette er noe av det som virkelig gir meg troen på Gud, forteller Wolfgang. Jeg ser det hele tiden; man blir møtt med selve livet, uavhengig av om man liker vedkommende eller ikke.

Han påpeker hvordan jord og univers er fininnstilt for liv, uten at det er noen grunn til at det skal være slik, annet enn at det har en Skaper.

– Og likevel begriper vi ikke at vi må gå ned på kne.

– *Hvordan foregår feiringen av høytiden hos deg og dine?*

– Jeg pleier å spille på slumstasjonen til Frelsesarmeen på Grünerløkka i Oslo, deretter på Radiumhospitalet. Det gjør godt å kunne bidra på den måten. I min egen menighet spiller jeg orgel til to barnegudstjenester. Deretter er det middag hjemme, med påfølgende pakkeåpning.

Da min mor, som er fra Nederland, laget julemiddagen, spiste vi hare. Nå har hun blitt såpass gammel at vi ordner maten selv, og da går det som regel i pinnekjøtt. Og til sist vender jeg tilbake til kirken for midnattsmessen.

Den har alltid vært kjempeviktig for meg. Jeg er et liturgisk menneske, og fungerer ikke uten vigiliene, det være seg i julen eller påsken.

HELTEN JOSEF

Når messen er til ende, vil kirkegjengerne vandre ut i natten, i snøen, hvor lydene er pakket inn i vatt. Wolfgang vil stige av orgelkrakken, og bare gjenklangen fra messen forblir i kirkerommet. Stillhet er ikke et paradoks for mannen som lever av å lage lyder ved komposisjon og musisering. Det stille momentet i stallen, den svake susingen i Guds tilstedeværelse under livsomveltende sykdom. I stillhet kan både storhet og innsikt oppstå. I sin

musikk etterstreber Wolfgang Plagge en stillhet som likevel er hørbar. Når han får spørsmål om hva som gjør sterkest inntrykk på ham ved juleevangeliet, peker 65-åringen på Josef; Jesu stefar som ikke har en eneste replikk i Bibelen, som tar seg av mor og barn på tross av tvil, sannsynlig nabosladder og reelle trusler fra den gale kong Herodes.

– Det er så mye fra juleevangeliet som appellerer til meg, men det er noe spesielt ved Josef. Han finner seg i sin skjebne, et kall til å ta seg av et barn som ikke er hans eget. Josef er en stor helt, sier Wolfgang. Jeg blir fascinert av hva han tåler, og hvor stillferdig han bærer det. •

NÆR: Komponisten og organisten Wolfgang Plagge opplever at Gud er til stede på alle plan i livet hans.

«SVEITSERGARDEN FÅR NY UNIFORM!»

Noen måtte nok gni seg i øynene da de så denne meldingen torsdag 2. oktober. Bedre kan det ikke ha blitt ved at nyheten ble frontet av Sveitsergardens egen kommandant, oberst Christoph Graf. Hva var i ferd med å skje?

TEKST: MGR. TORBJØRN OLSEN

HALVGALLAUNIFORM: Sveitsergarden har nå fått en ny uniform som kan brukes i representative sammenhenger. På bildet to gardister i den nye uniformen. Sveitsergarden skal fortsatt bære sine tradisjonelle posete gule, blå og hvite uniformer. Foto: Vatican News

Uniformen som til nå har vært i bruk i Sveitsergarden, er ikonisk. Alle besøkende i Roma som beveger seg inn på Petersplassen eller lenger inn i Vatikanet – fysisk eller via «skjerm» – har lagt merke til disse unge menn i gamle posete gule, blå og hvite uniformer, bevæpnet (så langt man kan se) med kun gammeldagse hellebarder. Dette er pavens livvakt, voktere av hovedinngangene til Vatikanstaten og æresvakter for fremmede statsledere som besøker paven. Selv om det neppe stemmer at uniformen ble tegnet av Michelangelo, har den i hvert fall vært i bruk i over hundre år (kan føres tilbake til gardekommandant Jules Repond, 1910-21), men var da videreutviklet fra eldre modeller.

ER VATIKANET BLITT RAMMET AV DET SAMME som rammer en rekke moderne offentlige institusjoner hos oss? Særdeles kostbare designmakere uten noe reelt forhold til oppdragsgiveren, men i fri dressur får skape ny design som skal «profilere» institusjonen på en måte som gjør den «relevant» for dagens mennesker. Her kommer alt i støpeskjeen, det være seg navn, farger, symboler eller uniformer. Et av de verste offer for denne nye «utvikling» hos oss er jernbaneetaten med komiske navn som «Vy» og intetsigende kostymer til erstatning for uniformen som fortalte om historisk ervervet kompetanse, holdning, yrkesstolthet og viktig ansvar og myndighet. Er det det samme som nå skjer i Vatikanet, og da spesifikt med Sveitsergarden? Har noen betalt en berømt internasjonal designmaker for å gjøre Kirken og Vatikanet mer relevant?

NÅ VISER DET SEG – HELDIGVIS! – AT DEN NYE UNIFORMEN til Sveitsergarden har en annen forklaring.

I dag opererer garden med tre ulike hoveduniformer. Mest kjent er den nevnte uniform, gardens *gallauniform* (Galauniform) som brukes over alt hvor man opptrer «på utstilling», og det gjør man ofte. Den uniformen finnes i flottre varianter, med hjelm og harnisk, til bruk ved spesielle anledninger. Offiserene og underoffiserene har dessuten egne varianter.

Mindre kjent er da kanskje at garden også har en helblå *ekserseruniform* (Exerzieruniform), dvs. en slags mellomting mellom norsk tjenesteantrekk og feltantrekk. Den er enklere å bruke, og benyttes i mindre synlig sammenheng, men også ved den «daglige» inngangen til Vatikanet ved St. Anna kirken (da unngår man i det minste å distrahere biltrafikken ved synet

«Det som har *manglet*, var en uniform som kunne brukes i mer representativ sammenheng, der det ikke er naturlig å stille i gallauniform. I praksis har offiserer som skulle uttale seg til media eller var invitert til ambassader i Roma, stilt i sivilt antrekk, med dress og slips.»

av gallauniformer). Dertil har man en *utdannelsesuniform* (Ausbildungsuniform), tilsvarende norsk feltantrekk. Den brukes bl.a. på skytebane, men også ved f.eks. marsjtrening.

Det som har «manglet», var en uniform som kunne brukes i mer representativ sammenheng, der det ikke er naturlig å stille i gallauniform. I praksis har offiserer som skulle uttale seg til media eller var invitert til ambassader i Roma, stilt i sivilt antrekk, med dress og slips. Det har ikke blitt opplevd tilfredsstillende. Det er denne mangel som søkes kompensert ved at det blir innført en ny *halvgallauniform* (Mezza-Gala), til bruk i slike sammenhenger. Uniformen består av bukse og dobbeltspent jakke med store knapper,

skulderklaffer med distinksjoner, høy oppstående krage, samt belte med spenne og kepi med gradsstriper. Uniformen som er forbeholdt høyere offiserer i garden, har sitt forbilde i en tidligere ordonnansuniform (ikke i bruk etter 1976). Den må nærmest klassifiseres som en mellomting mellom norsk tjenesteantrekk og messeuniform. (For noen år siden endret Vatikan-politiet på tilsvarende vis navn og uniform inspirert av eldre tradisjoner.)

Den nye uniformen produseres i Sveits, og et eksemplar kommer på EURO 2000.

Ingen trenger å være redd for at verdens mest kjente gardeuniform og et svært populært fotomotiv i Roma nå skal forsvinne. •

Hvordan står det til med verden?

Sett med øynene til Caritas-bevegelsen, verdens største trosbaserte nettverk av humanitære organisasjoner, går svært mye i feil retning. Verden er blitt mer krigersk, mindre demokratisk, og innsatsen for å bekjempe sult og sykdom er svekket. At rike land prioriterer egen sikkerhet fremfor solidaritet med verdens mest sårbare, bidrar til den negative utviklingen.

TEKST: INGRID ROSENDORF JOYS, GENERALSEKRETÆR I CARITAS

I skrivende stund, medio november, er jeg akkurat kommet hjem fra en reise for å besøke våre lokale partnere, Caritas Jerusalem, i Palestina. Senere denne uken skal jeg besøke våre lokale Caritas-partnere i Ukraina.

Det er ikke unaturlig å begynne en gjennomgang av verdens tilstand i disse to delene av verden. Det er konfliktene i disse områdene nordmenn er mest opptatt av, og hvor både engasjementet og medfølelsen er som størst. Uheldigvis er det mye som tyder på at både »

Gaza: Palestinske flyktninger går en kald vinter i møte.
Foto: Mahmoud Issa/Reuters

Ingrid Rosendorf Joys er generalsekretær i Caritas.

oppmerksomhet og sympati er endelige ressurser, noe som gjør det vanskelig å mobilisere for å møte store kriser i andre deler av verden, noe vi skal komme tilbake til.

DET HELLIGE LAND

Etter to år med krig er det endelig våpenhvile mellom Hamas og Israel. Situasjonen i Gaza er like fullt kritisk. Det er mangel på mat, medisiner, brensel og vann. Det er et enormt behov for ly. Mer enn åtte av ti bygninger er enten skadet eller ødelagt. De humanitære behovene er kolossale, og vil fortsette å være det i lang tid, men det er tross alt noe bedre enn da krigen raste for fullt.

På Vestbredden er det foreløpig få tegn til bedring. «Om noe, er situasjonen blitt verre», fikk jeg høre fra direktøren ved sykehuset som ligger like på grensen til Jenin flyktningleir. Frem til januar 2025, da den israelske hæren tømte leiren, bodde det 25 000 palestinere der. Å finne bosted til så mange mennesker ville vært en formidabel utfordring i et samfunn med solid økonomi og et velsmurt byråkrati, som eksempelvis Norge. Den palestinske økonomien er langt fra sterk. Arbeidsledigheten er skyhøy og de palestinske selvstyremyndighetene har ennå ikke fått tilgang til skattepengene som Israel holder tilbake, og sliter med å tilby offentlige tjenester og betale sine ansatte.

Er det håp? Ja, det er det. Caritas Jerusalem har mange viktige prosjekter på Vestbredden. Noen tar sikte på å fylle hullene i det offentlige tjenestetilbudet, mens andre har som mål å hjelpe folk til å hjelpe seg selv, gjennom å tilegne seg nye ferdigheter og finne andre måter å livnære seg på, så vel som å bli flinkere til det arbeidet man alt har, eksempelvis innenfor landbruk. Dette er helt nødvendig, slik som den økonomiske situasjonen er nå, men vil åpenbart også komme til stor nytte dersom situasjonen forbedrer seg.

UKRAINA

Det nærmer seg fire år med fullskala krig i Ukraina. Tiden med store bevegelser ved fronten er over, mens luftangrepene er intensivert. Kritisk infrastruktur, som vann- og energianlegg, er viktige mål på begge sider av frontlinjene. Det skaper store utfordringer, særlig når vinteren melder sin ankomst for fullt.

«For det er ikke slik at det er nytteløst å kjempe for en mer rettferdig verden, mot sult og for fred.»

I Ukraina finnes det to Caritas-organisasjoner: Caritas Ukraina (gresk-katolsk) og Caritas Spes (romersk-katolsk), og Caritas Norge samarbeider med dem begge. De gjør et imponerende arbeid og har prosjekter som hjelper internt fordrevne flyktninger med å skaffe seg et levebrød, de tilbyr psykososial støtte, og i frontnære strøk gis det hjelp med ulike nødvendighetsartikler, og fremfor alt tilgang på rent vann i form av vanntårn og filtreringsanlegg. Disse er mobile, slik at de kan flyttes i trygghet dersom de russiske styrkene kommer for nær.

Etter snart tolv år med krig, og snart fire år etter fullskalainvasjonen, ville det ikke vært det minste rart om ukrainerne mistet motet. Det er likevel ingen tegn på at ukrainerne er i ferd med å gi opp. I stedet demonstrerer de en beundringsverdig tilpasningsevne. Da jeg besøkte Zaporizhzhia i fjor, fikk jeg se med egne øyne hvordan en skoleklasse disiplinert beveget seg fra klasserommet til bomberommet da russerne angrep, uten at det gikk nevneverdig ut over undervisningen. Guvernøren, Fedorov, fortalte at målet er å skaffe bombesikre undervisningslokaler til hele regionen. Dessuten skal et helt sykehus, etter planen, bygges under bakken hvor det ikke kan rammes av verken droner, missiler eller glidebomber. Livet går videre, til tross for de ekstreme omstendighetene, og menneskene finner måter å begrense trusselen fra luftangrepene på, nærmest som var de et slags naturfenomen, som en flom eller storm.

DE GLEMTE KRISENE

Norges, og verdens, øyne er rettet mot Ukraina og Palestina, mens andre kriser relativt sett blir forsømt. Krigen i Sudan er ett eksempel. Målt i menneskelig lidelse overgår konsekvensene av denne krigen Ukraina-krigen. Borgerkrigen har resultert i om lag tolv millioner flyktninger og internt fordrevne, millioner er rammet av sult, og et sekssifret antall mennesker er drept. Likevel hører vi langt mindre om denne krigen.

Forklaringen kan være at vi simpelthen ikke makter å ta innover oss alt som skjer i verden, og at vi prioriterer å holde oss oppdatert på konflikter som er relativt nær oss, eller som vi alt har et forhold til. Krigen i Sudan kan også være vanskeligere å forholde seg til, ettersom det ikke er en klar aggressor som vi kan fordømme, ei heller

GLEMT KATASTROFE: Fordrevne kvinner i en flyktningeleir i Al-Dabbah i Sudan.
Foto: REUTERS/El Tayeb Siddig

en forsvarer vi lett kan stille oss bak. Sivillbefolkningens lidelser er ikke noe mindre av den grunn.

Kriger påvirker også fredelige naboland. Moldova er ett eksempel på et europeisk land som har tatt imot en relativt langt større andel ukrainske flyktninger enn befolkningen skulle tilsi. Uganda er Afrikas største flyktningland, og har tatt imot millioner av kongolesere, sudanese, sør-sudanese og eritreere.

Land som Moldova og Uganda må berømmes for denne gjestfriheten, men de trenger også konkret og substansiell støtte fra rike land om de skal kunne fortsette med det. Uheldigvis er giverviljen i Vesten i fritt fall. USA gikk foran, med sine brutale og umiddelbare bistandskutt. Store europeiske giverland har fulgt etter. Norge holder stand, selv om svært mye av bistanden går til ett land: Ukraina. Kun et fåtall land, som Irland, Italia og Sør-Korea har økt sin bistand, dog fra et lave utgangspunkt enn Norge.

DET ER HÅP, MEN VI MÅ BLI SMARTERE

I en verden full av kriser, hvor selvisheten vinner frem, er det lett å bli motløs. Dersom motløshet leder til apati, er det farlig. Og det er feil. For det er ikke slik at det

er nytteløst å kjempe for en mer rettferdig verden, mot sult og for fred. Jeg ser fruktene av dette arbeidet på hvert besøk til lokale Caritas-avdelinger verden rundt.

Kirken, og dens humanitære bevegelse, Caritas-nettverket, har en særlig viktig rolle å spille i vår tid. Vi må få mer ut av hver bistandskrone. Der er Caritas-nettverket forbilledlig, ettersom pengene går til lokale partnere i landene hvor krisen befinner seg. For å kunne utrette mest mulig må prosjektene i størst mulig grad være lokalt ledet, ikke «fjernstyrt» fra hovedsteder i Vesten. Igjen er Caritas-løsningen, med sine avdelinger over nesten hele verden som kjenner sine egne lokalsamfunns muligheter og begrensninger, og som kan skalere opp ved behov.

Dette er et formidabelt maskineri som gjør en reell forskjell i verden, og som har potensiale til å utrette enda mer. Med verdens største trossamfunn, Den katolske kirke, i ryggen, med dens åndelige kraft, diplomatiske tilgang og formidable infrastruktur – kan kirken karitative arm bidra til at vi kommer oss gjennom disse vanskelige årene.

Og hvem vet, kanskje venter det en bedre og mer rettferdig verden på oss på «den andre siden»? •

SANTA MARIA IN ARACOELI: Julekirken på toppen av Kapitol

Roma har flere «julekirker». Den viktigste er den store basilikaen på Esquilin-høyden, Santa Maria Maggiore, tidligere beskrevet i denne serien. Men en annen av byens Maria-kirker kommer som en god nummer to: Santa Maria in Aracoeli. Den troner med sin strenge, nakne teglfasade på Kapitolhøydens høyeste punkt, på toppen av en ualminnelig lang og bratt trapp.

TEKST OG BILDER: KRISTIN B. AAVITSLAND

Mange av St. Olavs lesere vil kjenne til Sigrid Undsets essay «Barna i Aracoeli», der forfatteren opplever juletiden i nettopp denne kirken, hvor små barn holder juleprekener til Jesusbarnet. Denne tradisjonen, som var en blanding av botsøvelse og katekese for barn, ble holdt i hevd til et stykke inn på 1900-tallet. Skikken praktiseres ikke lenger, men kirkens tilknytning til

FIG. 1. S. Maria in Aracoeli mellom nasjonalmonumentet (t.h.) og Kapitolplassen med rådhuset (t.v.).

julen og Jesusbarnet er fortsatt levende, som vi skal se.

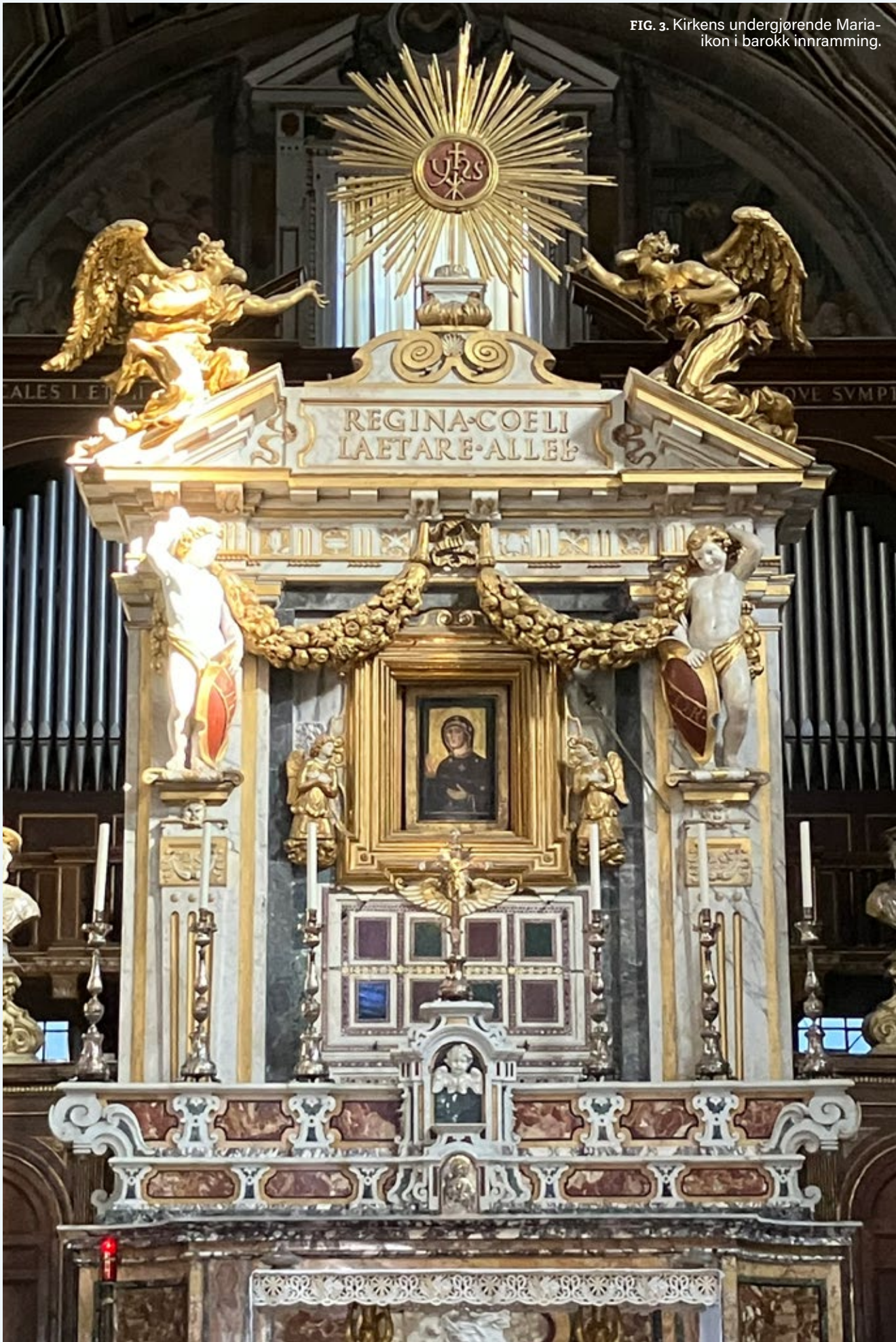
I HJERTET AV ROMA

S. Maria in Aracoeli ligger klemt mellom Michelangelos renessanseanlegg foran Romas rådhus på den ene siden og det overdimensjonerte nasjonalmonumentet Vittoriano på den andre (fig. 1). Den befinner seg altså i hjertet av det historiske Roma, på keisermaktens tinde, så å si, reist på ruinene av Juno Monetas tempel. Som alle kirker i Romas bykjerne, har også denne en lang historie. Den påfallende marmortrappen som leder opp til inngangen, kom først på plass i 1348, midt under svartedaudens herjinger. Den ble bygget i tillit til at Vår Frue ville frelse byen fra pesten hvis romerne i bot og hengivenhet gikk den til topps på sine knær. Folketribunen Cola di Rienzo, som under Avignon-pavedømmet innførte republikk i Roma og styrte byen nettopp fra Kapitol, innviet den monumentale trappen, som siden da har forblitt et landemerke – og et botsinstrument – i byen.

LETT OG VENNLIG

Når man har klatret alle trappens 124 trinn, enten det er på knærne eller ei, og så trer inn i kirken, blir man slått av rommets høytid, men samtidig av dets letthet og vennlighet. Kirken er en treskipet basilika, overraskende stor og lys (fig. 2). Slik den står i dag, stammer den fra 1280-tallet. Da ble den anlagt som fransiskanernes hovedkirke, med økonomisk bistand fra en av Romas viktigste adelsfamilier. Før den tid hadde kirken hatt langt mer beskjedne dimensjoner, og i mer enn seks hundre år fungert som klosterkirke, først for en gresk kommunitet og siden for benediktinere. Da fransiskanerne overtok, rev de ikke den gamle kirken, men »

FIG. 3. Kirkens undergjørende Maria-ikon i barokk innramming.

KIRKEVANDRING I ROMA

FIG. 2. Interiøret i S. Maria in Aracoeli.

FIG. 4. Søylen med innskriften A CVBICVLO AVGUSTORVM.

bygget den kraftig ut ved å snu orienteringen 90 grader, slik at den gamle kirken dannede tverrskipet i den nye. Til den nye delen hentet de søyler fra ulike antikke bygninger. De skiller midtskipet fra sideskipene, og er alle forskjellige. Til tross for mangfoldet gir de et ordnet og harmonisk inntrykk.

UNDERGJØRENDE IKON

Kirken inneholder fantastiske kunstverk fra de første par århundrer som fransiskanernes hovedkirke – vakre gravmonumenter av Pietro Cavallini og Donatello, og ikke minst kapellet viet fransiskanerhelgenen Bernardino av Siena, som er praktfullt utsmykket av renessansemaleren Pinturicchio. Men fokuspunktet i rommet er ikke noe av dette. Målet den lange trappen leder til, finner vi i apsidens: det er et berømt, undergjørende ikon av Vår Frue, som har vært båret rundt i gatene under pest og krig. I sin nåværende setting er

FIG. 5. Relieff fra 1100-tallet av Augustus (Octavian) og visjonen av Maria og Jesusbarnet på hver side av en portal med Guds lam. Relieffet befinner seg under paviljongen med St. Helenas relikvier. Foran relieffet er bønnelapper kastet ned.

ikonet omkranset av gylne engler i en overdådig barokk ramme, der åpningsordene fra den kjente Maria-hymnen *Regina coeli laetare* står skrevet i gull (fig. 3).

Regina coeli, himmeldronningen, hincer til kirkens navn *Aracoeli*, som betyr Himmelsalter. Dette navnet ser ut til å ha kommet i bruk først etter at fransiskanerne etablerte seg her på 1280-tallet, men det går i hvert fall tilbake til århundret før. Navnet er knyttet til julen via romeren som nevnes i juleevangeliet, nemlig keiser Augustus, som ville la «all verden» innskrives i manntall.

AUGUSTUS-LEGENDE

Siden det var fredskeiseren Augustus som regjerte da Jesusbarnet ble født, er det spunnnet mange legender omkring ham og hans forbindelse til inkarnasjonens begivenhet. Keiserens befaling om folketelling la til rette for at Josef og Maria ga seg i vei til Betlehem, og dermed bidro Augustus indirekte til at Messias kunne komme til verden nettopp der, slik det var forutsagt. I middelalderen diktet man om at keiseren selv hadde en anelse om hva som sto for døren. Legenden om himmelalteret forteller at Augustus fikk et orakelsvar om en kommende, himmelsendt hersker. Deretter fikk han en visjon på soverommet i sitt fornemme palass. Han så en jomfru omgitt av solstråler som sto på et alter med et barn i armene, mens hun sa til ham at «her er alteret for himmelens herre». Keiseren ble grepet og reiste så himmelens alter for en gud han ikke kjente.

TO MINNER

Det finnes to minner om denne legenden i kirkerommet.

Det første er den tredje søylen på høyre hånd, som har en innskrift man får øye på hvis man ser godt etter (fig. 4). Med klassiske romerske majuskler står det tvers over søyleskaftets rødlige granitt: A CVBICVLO AVGUSTORVM, «til keiserens soverom». Søylen hevder altså selv å stamme fra det sted keiser Augustus

FIG. 6. Santo bambino, det hellige Jesusbarnet. Treskulptur, opprinnelig fra 1400-tallet. Den ble stjålet i 1994 og er idag erstattet av en kopi.

fikk sin visjon av himmelens alter. Trolig er innskriften en middelalder-imitasjon av antikkens måte å lage bokstaver på.

Det andre minnet om legenden finner man i den venstre delen av kirkens tverrskip, og også her må man se godt etter. Midt i tverrskipet står det en slags frittstående paviljong med en statue av keiserinne Helena, Konstantins mor, og det som etter sigende skal være hennes relikvier. Går man helt inntil denne strukturen og kikker ned gjennom en åpning på baksiden, ser man på fundamentet et forseggjort relieff fra 1100-tallet. På hver side fremtrer hovedpersonene i legenden om himmelalteret: til venstre keiser Augustus med krone på hodet og i ferd med å falle på kne, og til høyre jomfruen med barnet i stråleglans (fig. 5).

DET HELLIGE BARN

Barnet i jomfruens armer gjenfinner vi inne i et eget kapell med inngang fra tverrskipet.

Her står den berømte og høyt venererte *Santo bambino*, det hellige barn, som ungene i Sigrid Undsets essay henvendte seg til med sine små dikt og prekener. Statuen er en gull-kledt dukke av tre, omtrent 60 cm høy, behengt med verdifulle votivgaver og med en praktfull krone på hodet (fig. 6). Den har siden 1500-tallet hatt ry for å ha helbredende kraft, og den mottar stadig brev med bønneintensjoner fra hele verden. I julen flyttes den fra sitt lille kapell til kirkens julekrybbe, og på trettendedagen bæres den i prosesjon til rådhuset på Kapitolplassen. Fransiskanernes ordensgeneral løfter *il bambinello* mot himmelen og vel-signer Roma by. •

«Kirken inneholder fantastiske kunstverk fra de første par århundrer som fransiskanernes hovedkirke.»

«St.Olav» inviterer sine lesere til oppdagelsesferd
i det katolske språklandskapet

Ordbokredaktør
Hilde Bliksrud

Gaudete! Gledens søndag.

Kirkens liv byr på mange skatter, også gjennom sitt fargerike ordforråd. I den digitale og gratis tilgjengelige ordboken NAOB kan man utforske mange interessante ord som knytter seg til kirke- og trosliv, og bli klokere på orddannelser, historie, betydning og bruk. I denne spalten vil vi se nærmere på utvalgte ord som kan være av særlig interesse for katolske lesere. Du anbefales herved å gå inn på **www.naob.no** mens du leser denne teksten, slå fortløpende opp de ord og uttrykk som er understreket, og slik øke språkbevisstheten, utvide horisonten og få innblikk i ordenes opphav og sammenheng.

God fornøyelse på den verbale oppdagelsesferden!

«Når vi kommer til tredje søndag i advent,
kan vi trenge et hvileskjær og tilbys en oase
i forberedelsestiden. Denne midtveis-festen
kalles ‘på katolsk’ for *gaudete*.»

TEKST: HILDE BLIKSRUD, REDAKTØR I NAOB

Advent er her igjen (fra latin *adventus* ‘komme’, dvs. Kristi komme). Det gamle kalenderåret lakker mot slutten, men det nye kirkeåret er nettopp i gang. Selv om bybildet allerede lenge har vært preget av nisser og juletrær, bugnende butikkvinduer med gaver og lekkerbiskener, julebord og førjulsmoro, er adventstiden jo egentlig en tid for ettertanke, faste og bot – en åndelig opprustning og en selvdisiplinens tid, som forberedelse til å feire det store inkarnasjonsmysteriet som venter der fremme. Derfor er det at lilla er liturgisk farge i advent, den samme fargen som brukes i fastetiden før påske og i rekviemmesser. Og derfor er det også at man gjerne setter lilla stearinlys i adventsstakene rundt i de tusen hjem.

Men en av de fire adventssøndagene skiller seg ut, nemlig den tredje. Den markerer at vi er midtveis i adventstiden, og halvveis til målet – julehøytiden. Da blandes den lilla botsfargen med de store kirkefesters hvite høytidsfarge, og resultatet blir liturgisk rosa! Kirken vet nemlig å oppmuntre sine barn på deres ørkenvandring mot det forjettede land. Når vi kommer til tredje søndag i advent, kan vi trenge et hvileskjær og tilbys

en oase i forberedelsestiden. Denne midtveis-festen kalles «på katolsk» for *gaudete*.

I NAOB blir ordet forklart grundig: Etymologifeltet kan opplyse om at ordet (ikke overraskende) kommer fra latin, og er en substantivering av et latinsk verb i imperativ flertall. Det betyr «Gled dere», som også er innledningsordene i den samme søndagens introitus.

Etter etymologien følger definisjonen av ordet. En ordbokdefinisjon skal være kort og konsis, men ordets betydning kan utbroderes gjennom utdypninger (markert «jf.»), brukseksempler og illustrerende sitater. I oppslaget for *gaudete* nedenfor ser vi at ordet jamføres med et opplysende apropos, nemlig *laetare*. Det er den tilsvarende søndagen i fastetiden før påske, og har sitt eget oppslag.

Nedenfor definisjon og utdypning, følger sitater som viser ordet i bruk gjennom mange tiår. Tidsskriftet St. Olav er en god kilde til katolske termer og viser her flott frem forbindelsen mellom «gaudete» og «laetare», i samme setning. Ytterligere kjøtt på beinet får vi gjennom et par avissitater som gir supplerende opplysninger om nettopp rosa som liturgisk farge – og gleden det hele handler om.

Fortsatt glad adventstid! •

gaudete substantiv ⓘ

BØYNING ubøyelig

UTTALE [gæude:ˈtə] ⓘ

ETYMOLOGI fra latin *gaudete*, substantivering av *gaudete* (verb i imperativ) 'gled dere'; betegnelsen kommer av åpningen i introitus til tredje søndag i advent, jf. også *Fil* 4,4 som er fast lesning i gudstjenesten denne søndagen

BETYDNING OG BRUK

KIRKEVESEN tredje søndag i advent | jf. laetare

SITATER

- *Jf. vel har hver høitid i kirkeåret sine gleder – adventstiden har sin søndag Gaudete og fasten sin søndag Lætare* (St. Olav 1938/nr.14–15/113)
- *tredje søndag i advent kalles ... for Gaudete, som betyr «gled dere». Dette uttrykkes med fargen rosa i Den katolske kirke, som da er en blanding av adventsfargen fiolett og julehøytidens hvite farge* (Vårt Land 15.12.2022/9)
- *denne søndagen, som også kalles Gaudete (f.latin «Gled dere») minner oss om gleden som venter* (Dagen 15.12.2023/18)

Støtter Nasjonalgalleriet som middelalder- museum

I forrige «St. Olav» gikk direktør Aud V. Tønnessen ved Kulturhistorisk museum og fagdirektør Ingeborg Magerøy ved Riksantikvaren inn for at den tomme Nasjonalgalleribygningen i Oslo sentrum burde bli et nasjonalt museum for middelalderkunst. Nå støtter flere sentrale aktører forslaget. »→

TEKST: HANS ROSSINÉ

POSITIVE: Fagdirektør Ingeborg Magerøy hos Riksantikvaren (tv) og museumsdirektør Aud V. Tønnessen ved Kulturhistorisk museum får bred støtte til sitt forslag om å gjøre det gamle Nasjonalgalleriet i Oslo om til et middelaldermuseum.
FOTO: Kristin Svorte

Anette Davidsen

Statssekretær i Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet

– Nasjonalgalleribygget er i statlig eie og forvaltes av Statsbygg. Inntil det foreligger en avklaring om fremtidig bruk, er det besluttet at Statsbygg kan leie ut til ikke-statlige formål. Skal bygget tas i permanent bruk, må det påregnes betydelige investeringer. Dette vil også være tilfellet dersom kulturhistorisk museum skal flytte inn. Jeg er kjent med at det er opprettet en dialog mellom Universitetet i Oslo og Statsbygg for å vurdere ulike måter for bruk av hele eller deler av bygget til museumsformål. Dersom universitetet ønsker å overta ansvaret for bygget, så vil vi legge til rette for det.

Professor Egil Mikkelsen

Tidligere direktør ved Kulturhistorisk museum (1999–2011)

Hvordan stiller du deg til forslaget?

– Jeg vil begynne med å nevne arkitektkonkurransen som Statsbygg utlyste for Tullinløkka i 1995, hvor jeg satt i juryen. Det var daværende kulturminister Åse Kleveland og undervisningsminister Gudmund Hernes som fremmet forslaget om et felles museumsbygg her for Nasjonalgalleriet og Historisk Museum. Arkitektene Telje, Torp og Aasen vant konkurransen med forslaget «Duet», et meget tiltalende museumsbygg for de to institusjonene. Dessverre ble saken ikke fulgt videre opp.

Det er en kjent sak at både Kulturhistorisk museum, heri Historisk museum, og Nasjonalgalleriet har samlinger som både omfatter middelalderkunst og antikken. Etter at det ble vedtatt å bygge nytt Nasjonalmuseum på Vestbanen, ble debatten ført videre: Hva skulle Nasjonalgalleriet nå brukes til? Noen ville at huset fortsatt skulle brukes av Nasjonalmuseet. I tiden da jeg var direktør ved Kulturhistorisk museum, argumenterte jeg for at Nasjonalgalleriet ville være godt egnet til å romme utstillinger av middelaldersamlingene ved Historisk museum/Kulturhistorisk museum. Dette er en kulturskatt av internasjonalt format, som fortjener å bli eksponert for et større publikum.

Hva vil være oppsiden og nedsiden ved en slik «overtagelse»?

– Nasjonalgalleriet har nå stått tomt i flere år og det haster

med at huset tas i bruk. Etter det jeg kan se, vil en overtagelse av bygget til et middelaldermuseum, ikke nødvendigvis kreve større ombygginger. Her er stor takhøyde, noe som passer fint for de mange stavkirkeportalene som Kulturhistorisk museum har i sin samling. Museet har en fin kafeteria som Historisk Museum mangler, i tillegg til en større foredragssal.

Hva vil være dine råd til en videre prosess for et middelaldermuseum i Nasjonalgalleriet?

– Det er Statsbygg som nå står ansvarlig for bygningen Nasjonalgalleriet, og det er Regjeringen som beslutter hva den videre skal brukes til. For den videre prosessen med å skape et middelaldermuseum i Nasjonalgalleriet, må en få frem i lyset hva middelaldersamlingene består av, hvilke historier de kan fortelle og hvordan dette kan innpasses i Nasjonalgalleriets lokaler. Siden Kulturhistorisk museum ligger under Kunnskapsdepartementet, må det være dette departementet regjeringen gir i oppdrag å fremskaffe det nødvendige kunnskapsunderlaget for å etablere et middelaldermuseum, tidligere har Nasjonalgalleriet sortert under Kulturdepartementet. Kulturhistorisk museum og Universitetet i Oslo, som museet ligger under, må være pådrivere overfor regjeringen og Kunnskapsdepartementet.

NORSK MIDDELALDERKUNST:
Madonna fra Follebu i Gausdal.
Foto: Kulturhistorisk museum,
UiO / Anette Høyer

Ellen Horn

Styreleder ved Kulturhistorisk museum, tidligere kulturminister og sjef for Nationalteatret

Hvor står saken om Nasjonalgalleribygningen nå?

– Styret ved Kulturhistorisk museum, KhM, er jo skjønt enige om at det ville være en svært god løsning å få disponere disse unike utstillingslokalene til vår enestående middelaldersamling. Vi ser med stor tilfredshet at også styret ved Universitetet i Oslo støtter en slik plan på lengre sikt. Det er jo primært universitetsstyret som må ta denne beslutningen. Spørsmålet er selvsagt hvor mye som må gjøres for å kunne ta lokalene i bruk, og hvem som betaler regningen for rehabiliteringen.

Vil styret ta forslaget om å opprette et middelaldermuseum i bygningen videre?

– Jeg går av som leder i KhMs styre ved dette årets utløp, og kan i liten grad påvirke prosessen videre. Men i vår gruppe, «Ny framtid for Nationalteatret», ser vi for oss et mulig fremtidsscenario der Nationalteatret og museet kunne disponere hver sin del av Nasjonalgalleriet: Verksteder, rekvisitt- og kostymelager, kontorer og teknikk for teatret i underetasjen, og utstilling av de verdensberømte middelalderskattene i de praktfulle utstillingssalene i etasjene over. Men da måtte kulturdepartementet og forsknings- og utdanningsdepartementet gå sammen.

Da ville hele området rundt Tullinløkka bli Oslos kulturkvartal, eller «Byens Hjerte», som byplan-sjef Harald Hals så visjonært omtalte dette som i sin generalplan for Oslo i 1928.

RELIKVIESKRIN: De to største fra Thomaskirken på Filefjell og fra Hedalen kirke.
Foto: Kulturhistorisk museum, UiO / Ellen C. Holte

Anne Marie Rabe Galtung

Eiendomssjef, avdeling for eiendomsutvikling og forvaltning, Statsbygg

Hvor står saken om Nasjonalgalleribygningen nå?

– I Proposisjon 1 S 2026 fra Kultur- og likestillingsdepartementet er det stilt anmodningsvedtak for Nasjonalgalleriet:

«Statsbygg har på oppdrag fra Kultur- og likestillingsdepartementet fra 2022 utredet ulike løsninger for Nationalteatret, herunder muligheten for å etablere en ny moderne scene for Nationalteatret på Tullinløkka, med publikumsarealer og en del andre teaterfunksjoner i deler av bygningen Nasjonalgalleriet. Det er i forbindelse med utredningen gjennomført oppdatert tilstandsanalyse og vurdering av rehabiliteringsbehovet. Statsbygg har estimert at en «generisk rehabilitering» vil ha et kostnadsnivå på rundt 700 mill. kroner (såkalt P50-nivå, dvs. uten usikkerhetsavsetning) og at det i tillegg vil påløpe kostnader knyttet til tilpasning til formål og brukerutstyr for enhver bruker. Kultur- og likestillingsdepartementets vurdering er at utredningene som er gjennomført, viser at Nasjonalgalleriet ikke kan være en del av Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design uten ny totalrenovering. Det anses ikke hensiktsmessig å vurdere dette spørsmålet ytterligere, og Kultur- og likestillingsdepartementet avslutter herved rapporteringen om anmodningsvedtaket.»

I påvente av avklaringen av videre statlig bruk av eiendommen, forsøker Statsbygg å finne en egnet aktør som kan forestå korttidsutleie av eiendommen.

Hva synes man om forslaget til å lage et middelaldermuseum?

– Det er flott at det er interesse for bygningen, og i en konseptvalgutredning (KVU) Statsbygg var ansvarlige for å utarbeide fra 2016, er nettopp denne løsningen en del av anbefalingen.

Hva vil eventuelt da være videre prosess?

– Statsbygg vil måtte motta et oppdrag fra en statlig virksomhet eller et departement for å kunne starte arbeidet som vil være nødvendig.

Ingen skal tro alene!

St. Olav tidsskrift ønsker å bidra til å styrke troen og håpet i det katolske fellesskapet i Norge. Vi håper å gi alle våre lesere – katolikker som ikke-katolikker – innsikt i og utsyn over Kirken, troen, historien og tiden vi lever i.

GRATIS ABONNEMENT:

- ◆ Send en **SMS** til nr. 969 43 490 med kodeord **STOLAV** etterfulgt av navn og adresse
- ◆ Send en **E-post** med navn og adresse til abonnement@katolsk.no
- ◆ Ring 23 21 94 21

George Mackay Brown

Katolsk dikter av internasjonalt format
med nært forhold til Norge. »

TEKST: ØVMIND JOHANNES VARDENÆR EVENSTAD

«Katolisismen syntes fremmed og underlig for Brown i oppveksten, men den skulle bli en sentral del av livet hans. Så tidlig som i 1945 reflekterte han i sin ukentlige spalte i Orkney Herald over Orknøyenes vakre italienske kapell.»

Tirsdag 16. april 1996, minnedagen for Den hellige Magnus Orknøyjarl, ble innbyggerne i Kirkwall på de skotske Orknøyene vitne til en uvanlig begivenhet. For første gang siden reformasjonen ble en katolsk rekviemmesse feiret i den storslåtte St. Magnuskatedralen. Mange møtte opp for å ta sitt siste farvel med en litt eksentrisk øyboer som i årene før hadde trukket seg stadig mer tilbake: dikteren og forfatteren George Mackay Brown.

Selv om Brown er lite kjent i Norge, hadde han et nært forhold til landet gjennom det han skrev om Magnus og andre norske helgener – blant dem St. Olav og St. Sunniva. Flere av skikkelsene hans er faktisk nordmenn, som i novellen «The Story of Jorkel Hayforks» og romanen *Vinland* (1992), om en blindpassasjer på skipet til Leiv Eiriksson. Rikdommen i verkene hans gjør dessuten at han bør anerkjennes ikke bare som en stor skotsk dikter, men som en katolsk forfatter av internasjonalt format.

MANNEN FRA STROMNESS

George Mackay Brown ble født 17. oktober 1921 i Stromness (Strømnes) på hovedøya i Orknøyene. Han foretrakk selv det gamle navnet på byen: Hamnavoe (Havnevåg). De nordiske stedsnavnene kommer av at det var vikinger som bosatte seg der, og øygruppen forble norsk frem til 1400-tallet. Her er det mange lag med historie, inkludert rester etter bosetninger fra den yngre steinalderen som Skara Brae. Det sies at når bønder på Orknøyene finner en stein i åkeren sin, gjemmer de den bort for å hindre arkeologene i å grave opp alt.

Browns oppvekst var preget av motgang. Faren var sykkelig og fikk ingen pensjon for sitt arbeid som postbud; moren var hjemmевærende. Som ung mann fikk Brown påvist tuberkulose, som gjorde det vanskelig for ham å leve et vanlig arbeidsliv. Likevel så han på sykdommen som en forkledd velsignelse, fordi den ga ham tid til å bli en produktiv forfatter av dikt, noveller, romaner og skuespill. Hans første og best kjente roman, *Greenvoe* (1972), er oversatt til norsk av Liv Kjørsvik

Schei. Det samme er en samling med dikt i utvalg: *For øyane syng eg* av Jostein Sævbøe.

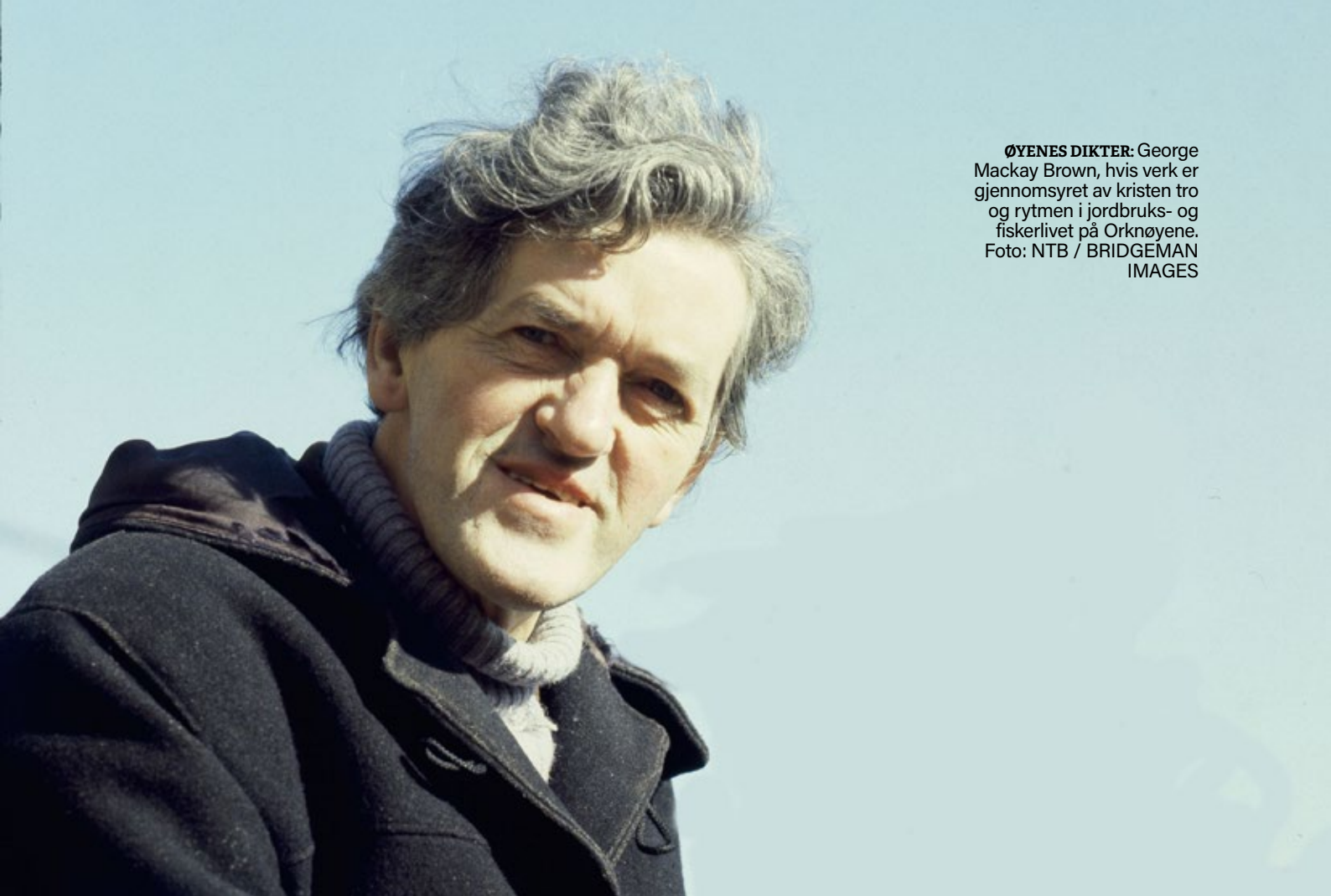
Det var først og fremst for Orknøyene, hvor Brown tilbrakte mesteparten av livet, han sang – eller skrev. *For the Islands I Sing* er også tittelen på selvbiografien hans, som ble utgitt posthumt. Der forteller han om sitt liv og om øyenes historie, «havsalte sagn og legender», som inspirerte skrivingen hans. Det var *Orknøyenes saga*, særlig konflikten mellom Den hellige Magnus og fetteren Håkon om jarledømmet, som gjorde størst inntrykk. Da han senere i livet forsvarte Magnus' helgenstatus overfor nordmannen Erik O. Paulsen, beskrev han dagen for Magnus' martyrdød som «den største dagen i hele vår øyhistorie».

Brown bodde hjemme hos moren så lenge hun levde, og fikk stønad på grunn av sykdommen sin. I 1944 begynte han å skrive for lokalavisen *Orkney Herald*, og tjente egne penger som journalist. Han må ha vært lett å kjenne igjen på den tynne kroppen og det bustete håret, der han gikk langs den trange brosteinsgaten i Stromness. Da byens alkoholservering åpnet i 1948, etter å ha vært ulovlig siden 1920-tallet, drakk Brown sin første øl. Han var en sjenert og innesluttet mann, men alkoholen «vasket bort alle bekymringer». Dessverre slet han med tung drikking gjennom mye av livet.

LITTERÆR OPPVÅKNING

Fra 1951 til 1952 var Brown student ved Newbattle Abbey College i nærheten av Edinburgh, hvor han fikk dikteren Edwin Muir som mentor. Muir, som tilhørte den litterære bevegelsen kjent som den «skotske renessansen», flyttet fra Orknøyene med familien som fjortenåring. Nesten førti år senere hadde han en religiøs opplevelse som gjorde ham dypt kristen. Muir ble aldri katolikk, men uttrykte misnøye med kalvinismens innflytelse på skotsk kultur. Han mente at reformatoren John Knox og «filosofien fra Genève» (Calvins lære) hadde frarøvet Skottland alle fordelene ved den europeiske renessansen.

I ett av sine første dikt, «The Prologue», uttrykker Brown den samme misnøyen: «For Scotland I sing, / the Knox-ruined nation, / that poet and saint / must rebuild with passion.» Dette ble åpningsdiktet i hans første diktsamling, *The Storm* (1954), utgitt av Orkney Herald Press med en innledning av Edwin Muir. Samme år fylte Brown 33 år.

ØYENES DIKTER: George Mackay Brown, hvis verk er gjennomsyret av kristen tro og rytmen i jordbruks- og fiskerlivet på Orknøyene. Foto: NTB / BRIDGEMAN IMAGES

På dette området var Brown og Muir enige med dikteren Hugh MacDiarmid, drivkraften bak den skotske renessansen. I møte med anti-katolske fordommer, ofte rettet mot irske innvandrere og deres etterkommere, skrev MacDiarmid: «Det har alltid vært en betydelig innfødt katolsk befolkning, og mesteparten av de beste elementene i våre tradisjoner, vår litteratur og vår nasjonale historie stammer fra tiden da Skottland var helt katolsk.» I det tyvende århundre kom flere bidrag til skotsk litteratur fra katolikker, men få av dem ble like kjent som George Mackay Brown.

VEIEN TIL KIRKEN

Katolisismen syntes fremmed og underlig for Brown i oppveksten, men den skulle bli en sentral del av livet hans. Så tidlig som i 1945 reflekterte han i sin ukentlige spalte i *Orkney Herald* over Orknøyenes vakre italienske kapell, bygget av italienske krigsfanger under andre verdenskrig: «Vi som er oppfostret i den kalvinistiske tro, en tro som er like streng, hard og kald som vindene som plager Lamb Holm fra årsslutt til årsslutt, kan knapt fatte den voldsomme nostalgiske innsatsen som reiste dette stykket av Italia, av katolisismen, opp fra leire og stein.»

I tenårene hadde Brown lest en bok som var kritisk til at John Henry Newman ble katolikk, fordi Den katolske kirke har gjort så mye galt gjennom historien. Dette sådde imidlertid et frø: Brown tenkte at en institusjon som har bestått i nesten to tusen år med så mange feil, må ha en form for guddommelig beskyttelse. Han fikk

tak i kardinal Newmans *Apologia Pro Vita Sua*, og i 1947 skrev han at «den rystet meg i hjertet». Det skulle likevel gå mer enn ti år før Brown ble tatt opp i Kirkens fulle fellesskap.

På midten av femtitallet, etter tiden ved Newbattle Abbey College, begynte Brown å studere engelsk litteratur ved Universitetet i Edinburgh. I løpet av denne tiden gikk han til messe i det katolske kapellet ved George Square. Han erklærte også at han «med glede kunne ha levd i et katolsk land, eller på Orknøyene før reformasjonen, hvis det var mulig». Etter et mislykket forsøk på å fullføre en lærerutdanning etter graden, etterfulgt av et tilbakefall av tuberkulose, tok Brown det siste steget. I 1961 ble han tatt opp i Den katolske kirke, som han kalte «den sanne, opprinnelige kirken i Skottland».

HISTORIE OG TILHØRIGHET

Etter konversjonen prøvde Brown seg på en høyere akademisk grad i Edinburgh, om diktningen til den engelske jesuittpresten Gerard Manley Hopkins. Men i 1964 ga han opp og vendte tilbake til Orknøyene for å bli forfatter på heltid. Han følte seg sterkt knyttet til øyene, og så det ikke som en begrensning at han nesten aldri forlot dem. I novellen «The Seven Poets» fremstiller han diktere som en del av kjernen i lokalsamfunnet, like viktige som håndverkere. Det er deres oppgave å speile folket tilbake til dem. Samtidig sto han, som katolikk, i en spenning mellom tilhørighet og rollen som en observatør fra utsiden. »»

«Det er fortellinger i luften her» (på Orknøyene), forklarer han i selvbiografien. «Selv om jeg levde til jeg ble fem hundre år, ville det fortsatt være mer å skrive om.» Som en figur i diktet «Sea Orpheus» samlet Brown på små og store fortellinger: «He gathered / The Song of the Five Seas / Into his loom». På denne måten gikk han i fotsporene til sin far, som hørte mye mens han var ute på postrundene sine. I diktet «Hamnavoe» skriver han: «My father passed with his penny letters / Through closes opening and shutting like legends».

Det er en stor bredde i Browns forfatterskap som kommer av at han utforsker verden gjennom tiden snarere enn gjennom rommet. Fra et lite rom kunne han reise til middelalderen eller – som i novellen «The Christmas Dove» – til Jesu fødsel. Den ovennevnte «The Seven Poets» handler derimot om fremtiden, etter en apokalyptisk krig som har tvunget jordens innbyggere til å begynne på nytt, uten «Fremskrittet» som høyeste mål.

George Mackay Brown var i det hele tatt skeptisk til en moderne fremskrittstankegang som utfordret det han så på som viktige verdier. Derfor kan han beskrives som «konservativ», kulturelt om ikke politisk (han var ingen tilhenger av Det konservative parti). I novellen «The Tarn and the Rosary» lar han en figur si at «dyrkingen av Fremskrittet vil tappe livet ut av hver øy og hvert avsides sted... For, sier Fremskrittet, livet i en by må være bedre enn livet på en øy.»

I *Greenvoe* skjer nettopp dette med et fiktivt øysamfunn: Plutselig en dag kommer lastebiler og bulldosere til Norday. Under den mystiske Operasjon Svarte Stjerne skal innsjøer tømmes og øya gjennombores av fem tunneler i en stjerneform – kanskje «et slags atomlegg», som Orknøyene i virkeligheten var nær å bli utsatt for på syttitallet. I romanen blir planen gjennomført, og *Greenvoe* forlates av sine en gang så fargerike innbyggere. Som en advarsel skriver Brown at «landsbyen var dødsdømt i alle fall, et sted nesten bare for eldre, enfoldige og fysisk uskikkede. Svarte Stjerne bare fremskyndet prosessen» (overs. Schei).

TROEN I DIKTNINGEN

«Hele virkeligheten er hjem søkt av det hellige», skriver

«Brown var også dypt påvirket av evangeliens billedbruk. Han påpekte at Jesus ofte henter sine lignelser fra jordbruket, og han sammenlignet Kristi oppstandelse med en kornstengel som skyter opp av åkeren.»

den skotske litteraturviteren Linden Bicket om Browns forfatterskap. Med G.M. Hopkins deler Brown et inkarnatorisk og sakramentalt verdensbilde: Han ser skapelsen som gjennomsyret av Guds nærvær, og de enkleste hverdags handlinger som deltakelse i en dypere liturgi. Brown skrev selv at temaene i verkene hans var «hovedsakelig religiøse (fødsel, kjærlighet, død, oppstandelse, fiske- og jordbruksseremonier)». Jordbrukets årsyklus, fra såing til høsting, gjenspeiler menneskets liv fra unnfangelse til død og oppstandelse.

Brown var også dypt påvirket av evangeliens billedbruk. Han påpekte at Jesus ofte henter sine lignelser fra jordbruket – «En såmann gikk ut for å så», «først strå, så aks og til sist modent korn i akset», «Jeg er livets brød» – og han sammenlignet Kristi oppstandelse med en kornstengel som skyter opp av åkeren. Samtidig fant han i Orknøyenes fiskertradisjon en naturlig forbindelse til disiplinene, hvorav flere var fiskere. Det var heller ikke uvesentlig at to av jordbrukets frukter – brød og vin – utgjør elementene i eukaristien.

I «The Tarn and the Rosary» skriver Brown om livet til en gutt fra Orknøyene, en fortelling som virker i det minste delvis selvbiografisk. Gutten får først høre om katolisismen gjennom kalvinistiske fordommer, men ender opp med å bli katolikk så vel som forfatter. I et brev forklarer gutten, som nå er voksen, sine grunner til å konvertere: «Det som redder oss er en seremoni... Det er denne redningsseremonien du kaller 'avgudsdyrkelse' og 'hokus pokus'.» Den fremste seremonien eller liturgien for Brown, som katolikk, var messen.

En av de vakreste beskrivelsene av messen i Browns forfatterskap finnes i *Magnus* (1973), hans andre roman. Messen «finner sted både i tiden... og også helt utenfor tiden; eller rettere sagt, den er tidens reneste essens, et konsentrat av tidens ubegripelig komplekse hendelser i en halvtimes rituelle ord og bevegelser». Messen, og Kristi offer som den gjør nærværende, blir hos Brown et kosmisk midtpunkt som hele historien dreier rundt. Dermed kan han skrive om Den hellige Magnus' martyrdød på Egilsay og nazistenes henrettelse av Dietrich Bonhoeffer som forbundet med hverandre gjennom midtpunktet som begge disse hendelsene gjenspeiler: korsfestelsen.

Etter hvert som Browns forfatterskap modnet, utforsket han dette tidsperspektivet mer og mer. I hans sjette og siste roman, *Beside the Ocean of Time* (1994), møter vi en bondesønn på Orknøyene på 1930-tallet som forsvinner inn i historiske dagdrømmer – som viking, som frihetskjemper for Bonnie Prince Charlie og som ridder i slaget ved Bannockburn. Brown beveger seg lett mellom ulike tidsperioder med fokus på det vesentlige i hver periode, ikke på historiske detaljer. På denne måten vever han fortid, nåtid og fremtid

ET STYKKE ITALIA: Det italienske kapellet på Orknøyene var ett av Browns tidlige møter med katolisismen før han konverterte. Foto: Wikimedia / MichaelMaggs (CC BY-SA 4.0)

Fra «Saint Sunniva» (1995) av G.M. Brown

Jarl Hakon in a longship
Come with his money-box
For rent for his island.
Who says Irish women
Can take a jarl's fishing-rock?

Candle, bell, psalm, censer
The cliff has fallen – a dead mouth.
A salmon cries off Hakon's prow.
'Sunniva and the maidens
Are buried under Norwegian stones.'

Olaf, King in Norway
Took the rocks from the hollow crag
There, the long silver bones
There, Sunniva the saint
Sweet fleshed, in a rose of sleep
Between rosary and square bronze bell.

Soon, five churches, solemn bell-tongues
On Selje, ocean rock.
Soon, a ship Sunniva among the islands in the west.*

* En referanse til SS St. Sunniva, et cruiseskip og senere en ferge mellom Shetland og det skotske fastlandet (1887–1930).

sammen, samtidig som han knytter bånd til sine katolske forfedre.

DØD OG ETTERMÆLE

I Browns rekviemmesse spilte komponisten Peter Maxwell Davies sitt eget stykke, «Farewell to Stromness». Han hadde møtt forfatteren i 1970, da han kom til Orknøyene etter å ha lest Browns poetiske «reiseguide», *An Orkney Tapestry* (1969). De to ble gode venner og tok sammen initiativet til St Magnus International Festival, en kunsthøst som er blitt avholdt årlig på Orknøyene siden 1977. Siden 2010-tallet har en yngre komponist fra Stromness, Erland Cooper, satt flere av Browns dikt til musikk. Særlig albumet *Carve the Runes Then Be Content With Silence* fra 2024 kan anbefales.

George Mackay Brown ble aldri gift, men hadde et nært forhold til «diktermusen» Stella Cartwright, som han møtte i studietiden i Edinburgh. De var forlovet i en kort periode, og fortsatte å utveksle brev frem til hennes tidlige død i 1985. Han skal også ha hatt et intenst, men kortvarig forhold til gullsmeden Nora Kennedy – et forhold som ikke nevnes i selvbiografien hans. I 1990 fikk Brown påvist tarmkreft, noe som førte til to omfattende operasjoner og en langvarig sykehusinnleggelse før han døde.

Nå, nesten tretti år etter hans død, er det flere som har gjenopplaget George Mackay Browns rike forfatterskap. Blant dem er undertegnede, og nå forhåpentligvis du som leser dette. Biskop Erik Varden har også sitert Brown, blant annet i boken *Homo Castus – om kyskhets* (St. Olav forlag, 2024). Avslutningsordene i hans siste dikt, «A Work for Poets», beskriver dikterens oppgave

som å etterlate seg tegn som ettertiden kan tyde når han er borte: «Carve the runes / Then be content with silence.» Kanskje er det viktigere enn noen gang at vi i dag lærer å tyde disse tegnene? •

Velkommen til julehandel i St. Olav bokhandel!

Stort utvalg av julekrybber

Teologisk
og åndelig litteratur

Julekort med
krisne motiver!

Lys av stearin og bivoks

«Gjør dere ikke til herrer over dem som Gud har gitt dere ansvar for, men vær et forbilde for flokken. Når den øverste hyrden åpenbarer seg, skal dere få herlighetens seierskrans som aldri visner.» (1 Pet 5, 2-4).

Når Guds Ord setter spor på jord

TEKST: P. PÅL BRATBAK

Pave Benedikt XVI skriver i sin bok *Jesus fra Nasaret*: «The saints are the true interpreters of Holy Scripture.» Og han begrunner det slik: «The meaning of a given passage of the Bible becomes most intelligible in those human beings who have been totally transfixed by it and have lived it out.»

Med det minner han oss om noe vesentlig. Når Gud taler til oss gjennom Skriften, er det ikke bare for å fortelle oss hvem Han er. Guds Ord skal ikke bare høres, men gjøres. Og det Ordet som taler til oss gjennom Bibelens bøker er Han som ble menneske i Jesus Kristus: «Og Ordet ble menneske og tok bolig iblant oss, og vi så hans herlighet.» (Joh 1, 14). Der hvor mennesker ikke nøyer seg med å høre Ordet, men handler på det, der tar Kristus bolig og blir synlig. Målet for den som tar Ham imot, må være å kunne si med Paulus: «Jeg er korsfestet med Kristus; jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg.» Når Guds Ord får forme et menneskes indre, setter det spor på jorden.

Slik var det med den hellige Svithun, biskop i Winchester (852-863). Kildene er få, men de tegner et bilde av en mann som vaktet den hjord som var ham betrodd. Da han etter eget ønske ble begravet utenfor domkirken, så man at det ikke var for vinnings skyld at han ble biskop, men alene av iver og hengivenhet. Fordi han ikke nøyde seg med å høre Ordet, men handlet på det, ble han *et forbilde for sin hjord*. Derfor strømmet de til hans grav og ba om forbønn, og miraklene som fulgte vitnet om at han hadde mottatt *herlighetens seierskrans som aldri visner* (Jf. 1 Pet 5, 2-4). Ved hans jordiske levninger erfarte mennesker Guds kraft. Derfor ble minnet om ham holdt levende, ja, det spredte seg helt til Stavanger

– godt hjulpet av at byens første biskop i 1125 kom fra Winchester, og hadde med seg St. Svithuns relikvie til byens domkirke som ble viet til ham.

Til tross for at Svithun aldri satte sin fot på norsk jord, må han ha kjent nordmenn. Det første vikingtoktet i England fant sted i 793, 59 år før Svithun ble biskop. I hans bispedømme ba man: «Fri oss, Herre, fra nordmennesenes vrede». Et synlig tegn på denne vreden var ødelagte landsbyer, kirker og klostre, og Svithun bidro til å lindre menneskers nød, og gjenreise det som var ødelagt. I en urolig og voldelig tid, vitnet Svithun i egenskap av embetsbror om Kristi lidelser. Fordi han ikke nøyde seg med å høre Ordet, men gjøre det, fikk han del i *den herlighet som skal åpenbares*. (Jf 1 Pet 5,1).

Noen av vikingene kan ha kommet fra Rogaland. 300 år senere var St. Svithun Stavangers skytshelgen. Det viser at noe hadde skjedd med Norge i tidsrommet mellom hans død i 863 og relikviens ankomst i 1125. Nordmennesenes vrede hadde avtatt fordi det store flertallet hadde tatt til seg Guds Ord, og latt seg forme av det. At St. Svithun ble Stavangers skytshelgen, vitner om den forvandlende kraft i Guds Ord. Ved hans virke har Guds Ord satt spor i norsk jord.

Måtte hans vitnesbyrd og forbønn vekke oss i denne adventstiden til å gjøre det samme. Vi venter på ham som er Gud Ord – men vi venter ikke passivt. De hellige minner oss om at Guds Ord alltid søker å ta bolig i oss. Vårt svar til den Gud som taler, må være som Marias: «Det skje meg som du har sagt.» Da vil Ordet ta bolig i oss, og forme oss, slik at Kristus kan tre frem – stille og ydmykt – og etterlate seg stadig nye guddommelige avtrykk i norsk jord gjennom våre spor. •

AKTUELT

1 SELJA

Nye ruiner oppdaget på Selja

Arkeologer fra Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) har avdekket en hittil ukjent middelalderbygning på øya Selja i Stad kommune, bare rundt 30 meter fra de kjente kloster ruinene. Funnene ble offentliggjort 6. oktober 2025. Georadarundersøkelser fra 2021 og 2022 tydet på strukturer under bakken, og årets utgravning bekrefter at det dreier seg om en solid steinbygning med hellegulv, trolig fra høymiddelalderen.

– Dette er en ruin vi ikke har sett før, og den ligger bare 30 meter fra klosteret, sier bygningsarkeolog Regin Meyer ved NIKU.

KLOSTERANLEGGET: Markeringen på bildet viser de nye utgravningene på Selja. Foto: Ragnhild Aadland Høen

Professor Alf Tore Hommedal, selv katolikk og en av landets fremste eksperter på middelalderens kirkeanlegg, understreker funnets betydning for forståelsen av øyas historie:

– Selja var et av de eldste sentrene for kirkens liv på Vestlandet, og slike funn minner oss om hvor omfattende virksomheten her må ha vært.

Oppdagelsen tyder på at anlegget på Selja var større og mer komplekst enn tidligere antatt. Videre undersøkelser skal avklare bygningens funksjon, alder og forhold til det øvrige klosterområdet.

Norge rundt

SAMMEN: Gregor, Benjamin, David og Moritz, blir kjent med ny kultur, et nytt land og Kirken i Norge. Foto: privat

2 BERGEN

Tyske praktikanter styrker St. Paul-menighet

Fjerde oktober 2025 kom fire unge praktikanter fra Bonifatiuswerk til St. Paul menighet i Bergen for et års tjeneste: Moritz Constantin Lang, Benjamin Nowesky, David Thewes og Gregor Schneider. Gjennom programmet «Praktikum i Norden» bidrar de i en katolsk kirke i diaspora. Samtidig får de et modningsår før de går videre i studier og yrkesvalg.

– Jeg ønsket å hjelpe mennesker, møte en ny kultur og finne ut hva troen betyr for meg, sier

Benjamin Nowesky.

Gregor Schneider legger vekt på fellesskapet de møter:

– Et nytt land kan være krevende, men Kirken er alltid den samme og binder oss sammen.

Praktikantene deltar i menighetsarbeid, skolemiljø og ungdomsaktiviteter, og følges tett opp av medarbeidere i menigheten. Målet er at de skal tilføre St. Paul nyttig arbeidskraft, samtidig som de selv vokser i ansvar, modenhet og tro.

3 OSLO

Pilegrimstur fra Maridalen samlet både unge og eldre

■ Rundt 80 personer fra St. Olav menighet i Oslo gikk lørdag 27. september pilegrimsturen fra ruinene av Margaretakirken i Maridalen til St. Olav domkirke. Turen var en del av feiringen av Jubelåret 2025, som i Oslo markeres under temaet «Håpets pilegrimer». Vandringsen ble avsluttet med messe i St. Joseph kirke.

– Det var en helt nydelig, velsignet dag, og det ble akkurat slik biskop Fredrik sa det i sin hilsen før vi gikk, sier deltageren Ragnhild Aadland Høen. Hun viser til ordene: Enhver pilegrimsvandring er en vandring både med Jesus og til Jesus.

Biskop Fredrik Hansen sier at flere menigheter allerede har gått leden, og legger til: – Alle troende kan selv gå den. Det viktigste er å ende opp i St. Olav domkirke.

AVMARSJ: Biskop Fredrik Hansen ledet pilegrimsvandringen fra ruinene av Margaretakirken i Maridalen. Her samles deltagerne til bønn før avmarsj mot St. Olav domkirke. Foto: privat

Turen samlet både barnefamilier, ungdommer og eldre, og arrangørene mener årets deltakelse viser en voksende interesse for pilegrimstradisjonen.

GAVE: Vår Frue av Gudbrandsdalen, malt og gitt i gave til p. Mathias av Ayla Heimly, ble selve inspirasjonen til kapellet han reiser i familiens gamle smie. Foto: privat

4 TRETEN

Smie på gården blir Maria-kapell

■ P. Mathias Bruno Ledum (30) er i gang med å bygge om familiens gamle smie på Tretten i Gudbrandsdalen til et kapell viet Jomfru Maria, under tittelen *Vår Frue av Gudbrandsdalen*. Smien har stått ubrukt i rundt 55 år, og prosjektet omfatter nytt tak, klokketårn og sanitæranlegg for pilegrimer.

– Ønsket hadde i flere år vært der, men det hadde bare ikke konkretisert seg, inntil Jomfru Maria, under tittelen *Vår Frue av Gudbrandsdalen*, oppstod ... og jeg øyeblikkelig kjente på et ansvar for å gi henne et rettmessig hjem i dalen, sier p. Mathias.

Han fremhever sin sterke tilknytning til hjemdalen:

– Jeg har alltid vært veldig lokalpatriotisk og elsker virkelig Gudbrandsdalen ... og kjemper for å dele med alle alt hva denne «dalenes dal» har å by på.

Interessen når langt utover dalen:

– Jeg har allerede fått beskjed fra folk i Frankrike og USA om at de vil komme og se kapellet neste år!

3 OSLO

Menighetssekretæren som uunnværlig potet

■ 4.–6. november ble den landsdekkende konferansen for menighetsmedarbeidere arrangert i St. Johannes menighet i Oslo. Et hovedtema var hvor bred og avgjørende rollen som menighetssekretær er. Beata Matych (bildet), som har vært sekretær i St. Franciskus Xaverius menighet i Arendal i nær 20 år, beskriver rollen slik:

– Man er litt som en potet.

Hun forklarer at menighetsmedlemmene ofte kommer til henne for praktisk hjelp, veiledning og avklaringer i hverdagen, og at tilliten er stor:

– De vet at det blir ordnet.

Konferansen samlet sekretærer, koordinatorene og barne- og ungdomsarbeidere fra hele landet og løftet frem hvordan sekretærene fungerer som nav i menighetenes drift — fra arkivering og informasjonsflyt til frivillig-oppfølgning og praktisk tilrettelegging.

Beata Matych. Foto: Marta Wade

1 JAPAN

Ny pilegrimsrute

■ Pilegrimsorganisasjonen Confraternity of Santiago de Compostela har begynt samarbeidet med lokale japanske myndigheter for å opprette en ny pilegrimsrute i Sør-Japan. «Evangeliets vei» vil føre pilegrimer til steder hvor de første misjonærene i landet arbeidet og hvor «skjulte kristne» levde. Prosjektet er et samarbeid mellom den italienske grenen av organisasjonen og prefekturene Kagoshima, Kumamoto og Nagasaki, samt de japanske bispedømmene Kagoshima, Nagasaki og Fukuoka. Ruten mellom Kagoshima og Nagasaki vil omfatte steder som var kjent for tidlige kristne misjonærer som St. Francis Xavier, samtidig som den hedrer det japanske kristne samfunnet som, til tross for forfølgelsen av kristne misjonærer fra slutten av det sekstende århundre, bevarte sin tro i nesten tre århundrer. I 2018 godkjente Unesco oppføringen av de «skjulte kristne stedene» i prefekturene Nagasaki og Kumamoto på verdensarvlisten. (The Tablet)

2 FRANKRIKE

Fransk biskop måtte trekke seg

■ Pave Leo har innvilget avskjeden til biskopen av Verdun. Biskopen innrømmer å ha hatt et forhold til en kvinne over syv år. Da han kunngjorde at han gikk av i september, antydet biskop Jean-Paul Gusching at det var av «helsemessige årsaker». I begynnelsen av november opplyste imidlertid Vatikanets ambassade i Frankrike at helse kun var «ett element» i beslutningsprosessen, og at det var satt i gang en gransking av biskopens atferd. Gitt sakens natur, har Den hellige far akseptert avskjeden hans med virkning fra 27. september, het det fra ambassaden. Senere tok Gusching selv bladet fra munnen og innrømmet at han hadde hatt et forhold som varte fra rundt 2015 til 2022. Den nå avgåtte biskopen sier det er det eneste forholdet han har hatt, og han insisterer på at det «motbydelige» presset for å få ham til å gå, var motivert av sjalusi. (©NTB)

Verden rundt

3 SPANIA

Sagrada Familia rager høyest

■ Den ikoniske *Sagrada Família* i Barcelona er nå verdens høyeste kirke etter at en del av dets sentrale tårn ble løftet på plass. En kran løftet i oktober en del av tårnet slik at dette nå måler 162,91 meter. Dermed er Sagrada Família over én meter høyere enn Ulm domkirke, en gotisk kirke i Tyskland som måler 161,53 meter. Sagrada Família er tegnet av arkitekten Antoni Gaudi, og byggingen startet i 1882. Når det sentrale tårnet blir bygget ferdig, etter planen om noen måneder, blir den enda høyere – 172 meter. Arbeidet fortsetter deretter både utvendig og innvendig, og det er anslått at den skal stå helt ferdig om 10 år. Neste år markeres at det er 100 år siden Gaudi døde. Kirken hadde i fjor 4,9 millioner betalende besøkende. (©NTB)

4 IRLAND

Fotballproff ble dominikanerpater

■ I sin ni år lange fotballkarriere var irlenderen Philip Mulryne midtbanespiller både for Norwich City og for Manchester United, og han spilte for Nord-Irlands landslag. Da han var 31 år, innledet han en ny karriere: først gjennomgikk han presteseminar i Belfast, så filosofistudier ved Queen's University samme sted, og tilslutt teologistudier ved Gregoriana-universitetet i Roma. I 2016 trådte han inn i dominikanerordenen og året etter ble han presteviet. I intervjuer har han fortalt hvordan han ble lei livet som profesjonell spiller med høy inntekt: – Vi levde fantastiske liv og jeg var veldig privilegert, men oppe i det hele kom det en slags tomhet. Jeg ble skuffet – hvorfor var jeg ikke lykkelig, når jeg hadde alt? Livet som dominikaner gir en annen mening: – Som prest ofrer man seg og tjener noe som er større enn en selv! (*Katolskt magasin*)

5 VATIKANET

Vatikanmuseene åpner opp ny sal

■ Etter mer enn 30 års stengning, åpner Vatikanmuseene den såkalte Saletta Guglielmi før påske neste år. I den nyrenoverte etruskiske salen vises blant annet dyrebare gjenstander fra gravene til høytstående familier i den antikke byen Vulci: våpen, drikkekar, møbler og gresk keramikk importert av etruskerne. Museo Gregoriano Etrusco, som ble grunnlagt av pave Gregor XVI og innviet i 1837, var på den tiden et av de første museene i Europa som var viet arven etter det gåtefulle etruskiske folket. Utstillingssalen er utstyrt med et nytt lys- og sikkerhetssystem. Totalt er rundt 4000 gjenstander utstilt der. Samlingen til Vatikanmuseene er med rundt 70 000 kunstverk en av de viktigste og største i verden. Museene tiltrekker seg mer enn seks millioner besøkende hvert år. I forbindelse med et museumsbesøk kan man også få se Det sixtinske kapell. (*tmg/KNA*)

5 VATIKANET

Pave Leos favorittfilmer

■ I anledning av et møte mellom paven og internasjonale filmarbeidere i midten av november, slapp Vatikanet en liste over pave Leos fire favorittfilmer. De fire er: Frank Capras *It's a Wonderful Life* (1946) – et amerikansk fantasy-drama fra juletiden, basert på Philip Van Doren Sterns novelle *The Greatest Gift*. Robert Redfords *Ordinary People* (1980) – skildringen av en familietragedie, etter Judith Guest's roman. Musikkfilmen *The Sound of Music* (1965) – om den kommende nonnen Maria (spilt av Julie Andrews) og hennes livsforvandlerende møte med familien von Trapp. Og ikke minst: *Life is Beautiful* (1997) – en italiensk dramakomedie om en jødisk bokhandler som bruker fantasien for å beskytte sin sønn fra grusomhetene i en konsentrasjonsleir. (*Catholic News Agency*).

6 KINA

Skjerper regler

■ Kina forbyr nye regler for digital spredning av liturgi, trosundervisning for barn og ungdom samt andre former for evangelisering. Forbudet gjelder også digital pengeinnsamling til religionsutøvelse samt til kirkebygg. Reglene krever at alle «troslærere og offiserer» viser en bekreftelse online som stadfester at de «elsker fedrelandet, støtter kommunistpartiets lederskap i Kina og det sosialistiske systemet og følger nasjonale lover og reguleringer.» Fra før har mindrerårlige forbud mot å delta i messen. (*The Pillar*).

I overkant oppfinnsom

Du skal ikke ha lest mye i denne spalten for å se at myter om kirkehistorien, tro og vitenskap går igjen i populærvitenskap og læremidler. I lengden blir gjentagelsene rett og slett kjedelige. Tross blandete følelser er det derfor forfriskende når det kommer nye myter, og noen lages muligens på direkten.

TEKST: BJØRN ARE DAVIDSEN

I bladet *Illustrert Vitenskap Historie* nr.13 i år ga som så ofte et møte med gjengangeren «antikkens lys» mot «kristendommens mørke». Denne gang via en av de helt store oppfinnere, Heron av Alexandria, som levde i det første århundret. Selv om mye av det han laget var teatereffekter, er det lett selv i dag å la seg imponere av det som ofte kalles verdens første dampmaskin, «Hérons eolipil», der trykket får en kule til å rotere.

HERON SKREV FLERE VERK om maskiner eller automater, og utviklet figurer, dører og teatermaskiner drevet av trykk og vannkraft. Denne teknologien ledet ikke til industriell utvikling i antikken, men viser hvor avansert gresk ingeniørkunst kunne være.

Det er imidlertid ikke like lett å la seg imponere av journalistikken. For her er ikke bare temaet en gjenganger. Selv om myten om krigen mellom tro og vitenskap er død blant historikerne, nekter den fortsatt å ligge stille i populærvitenskapen. Som så ofte handler det om

biblioteket i Alexandria og kristne, altså om de slemme og kunnskapsfiendtlige mot de lærde.

Slik artikkelen forklarer, etterlot Heron «fantastiske verker om maskiner av alle slag» i det store biblioteket i Alexandria, men etter hans død gikk byen «en urolig tid i møte». Det sies likevel ikke noe om hva som skjedde i det andre, tredje eller engang fjerde århundre, slik en tidligere artikkel i Sannhetsserum tok opp. For alt fra branner til kriger, til og med en tsunami, ødela for alle praktiske formål biblioteket lenge før det var mange kristne i Alexandria.

AV EN ELLER ANNEN GRUNN er det 400-tallet som trekkes frem. For da «brøt det ut voldelige sammenstøt mellom byens voksende kristne samfunn og gruppene som fortsatte å tilbe de gamle gudene. Kampene kulminerte da tilhengerne av de gamle gudene flyktet inn i Serapeum-tempelet, som var en del av det store biblioteket. De tok med seg mange av skriftrullene som tidligere befant seg i biblioteket som på dette tidspunktet var blitt forlatt. Tempelet ble

stormet av de kristne, som massakrerte de overlevende i tempelet og ødela de fleste av biblioteksrollene».

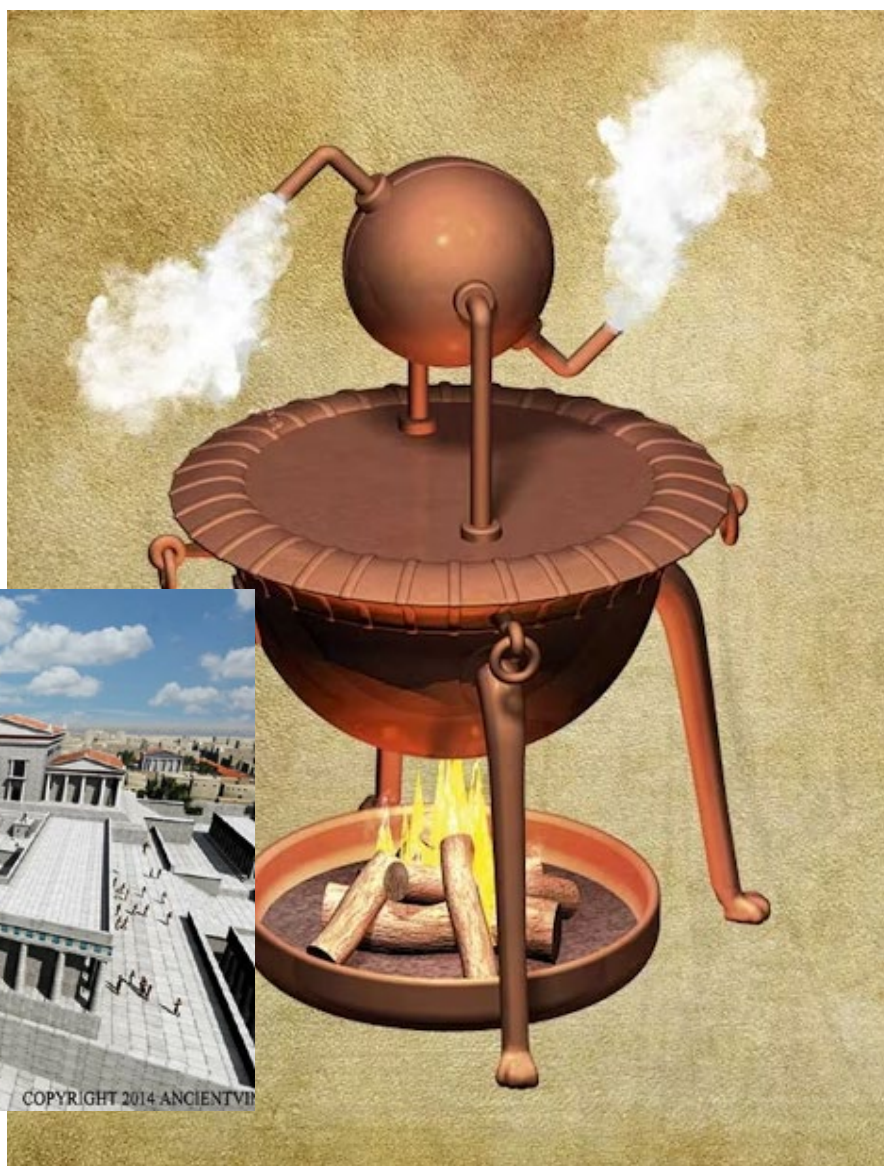
Hadde Heron laget teatereffekter til opplesning av dette, ville nok mange røde lamper blinket over hele scenen, med hylende sirener og figurer som rullet talende med øyne drevet av damp. For realiteten var ganske annerledes.

TILHENGERNE AV DE GAMLE GUDENE flyktet slett ikke inn i Serapeion-templet, men brukte det massive bygget som base og festning slik at de i nattemørket kunne gå ut i byen, angripe og kidnappe kristne som ble brutalt torturert og drept i templet. En gresk dramatiker kunne nok ha sagt at antikkens mørke ikke var trygt for kristne. Likevel ble ingen av tilhengerne drept eller straffet. Keiseren sendte tropper som beleiret bygget og tilbød fritt leide til dem som overga seg. Og det gjorde de, alle sammen.

Det er heller ingen kilder som forteller om ødelagte bøker. Det hører med at disse opptøyene knyttet til Serapeion-templet ikke skjedde på 400-tallet, men i år 391. Alt i alt møter vi altså en masse gjengangere som historikere stadig forsøker å drive ut, selv uten teatereffekter i beste Ghostbuster-stil. Men denne gangen kommer noe nytt. En låt formes foran øynene våre, som med Paul

«Selv om myten om krigen mellom tro og vitenskap er død blant historikerne, nekter den fortsatt å ligge stille i populærvitenskapen.»

«HERONS EOLIPIL»:
Trykket får en kule
til å rotere.

REKONSTRUKSJON: Oldtidsbiblioteket
i Alexandria

McCartneys Get Back i dokumentaren av samme navn:

«De gjenværende rullene fra biblioteket i Alexandria ble funnet av araberne etter at de hadde erobret Egypt på 600-tallet. Araberne oversatte mange av tekstene, deriblant en rekke av Herons verker, som havnet i bibliotekene i verdens nye kunnskapssentre, Bagdad og Damaskus.»

NEI, DESSVERRE var det ingen gjenværende ruller. Det store biblioteket var utarmet og ødelagt gjennom århundrer og for alle praktiske formål

borte på 300-tallet. Selv om det fantes andre biblioteker i byen, er det ingen tekster som nevner ødelagte bøker i forbindelse med disse opptøyene ved Serapeion-templet. Araberne fant følgelig ingen tekster - og oversatte heller ingen på 600-tallet. Når de likevel fikk tilgang på så mye, var det fordi andre oversatte tekster til arabisk på 7-800-tallet, spesielt syriske kristne.

Kan artikkelen likevel ha hentet dette fra et sted og altså ikke som Heron funnet opp noe nytt? Den oppgir to kilder: «Hero of Alexandria», en oversettelse fra 1851 av Bennet Woodcroft av

«Pneumatica: The Pneumatics of Hero of Alexandria» og teknologihistorikeren Henry Hodges «Technology in the Ancient World» fra 1992. Men selv om begge er skrevet før myten om kristnes ødeleggelse av biblioteket fikk dødsstøtet i fagmiljøene, sier ingen av dem dette.

MYE TYDER PÅ et kreativt stykke arbeid, styrt av den store fortellingen i vårt kulturelle bakhode om krigen mellom tro og vitenskap, kirken mot antikens arv. Kanskje var redaksjonen så lei gamle gjengangere at den følte behov for å mane frem noen nye? •

OM Å ELDES

TEKST: SR. METTE ANDRÉSEN OP, KATARINAHJEMMET

Vi skal om ikke så lenge feire julemysteriet, at Gud ble menneske i et lite barn, Jesus Kristus, som fullt og helt tok på seg vår menneskelige natur. Men dette er ikke helt eksakt, uttalte den franske dominikaneren Yves Congar en gang: «for Jesus tok ikke på seg alderdommen» – *Il n'a pas assumé la vieillesse*.

Selv om Jesus ikke rakk å bli gammel før han døde, betyr det allikevel ikke at han ikke er i stand til å ha medfølelse med vår menneskelige skrøpeligheit og de ulemper som ofte følger med det å eldes. Hos evangelisten Johannes leser vi at Jesus sier til Peter: «Da du var ung, spente du selv ditt belte om livet og du kunne gå hvor du ville, men når du blir gammel skal du rekke dine hender ut og da skal en annen binde om deg og føre deg dit du ikke vil» (Joh 21,18)

DET SIES OG SKRIVES MEGET OM DET Å BLI GAMMEL, i sær fordi vi i dag blir stadig eldre. Til Bibelens ord om at «70 år er vår levetid, 80 for den sterke» må det i vår tid plusses på et par ti-år: Og årene er heller heldigvis ikke alltid «fylt av møye og tomhet», som det også står skrevet. Alderdommen kan for mange også vise seg å være en rik tid hvis helsen spiller på lag. Men «møyen» kan være så mangt, og det er nettopp som oftest helsen som slår seg vrang på én eller annen måte. Å miste syn, hørsel eller mobilitet er en prøvelse, ikke bare for en selv, men også for omgivelsene. Man blir avhengig av andres hjelp for en rekke ting, og det er ikke lett å be om hjelp når man har greid seg selv hele livet.

Man bestemmer heller ikke på hvilken måte man blir eldre, og selv om årene går og man erfarer at kroppen ikke lenger fungerer som før, må man konstatere at nå er det kanskje *min* tur til å legge inn årene.

Dette gjør seg gjeldende for eksempel når oppgaver man hittil har klart å utføre på egen hånd, om enn i et langsommere tempo, blir overtatt av yngre krefter.

Ved siste stortingsvalg kunne vi lese at gjennomsnittsalderen for representantene er 45 år og at den yngste bare er 19! Det sier litt om hva det satses på i det politiske liv.

Når dette er sagt, er jeg selvfølgelig ikke i mot at yngre krefter slipper til. Jeg mener bare at det ikke må gå på bekostning av de eldres erfaringer og kunnskaper, som også kan komme de yngre til gode.

EN AV MITT KLOSTERS VENNER, forfatteren Tordis Ørjasæter som fylte 98 år i mars i år, gav sin siste bok tittelen «Stadig fortsetter jeg å leve». Hun kommer her med kloke betraktninger om hvor vanskelig det kan være å bli gammel, men hvor viktig det er å finne en mening med livet:

«Måtte det ennå bare være slik at livet mitt har mening – også for andre enn meg selv – ennå en kort eller lengre tid. Det er mitt høyeste ønske».

Dette er vel noe vi alle kan skrive under på.

Men vi trenger også andres hjelp til å leve dette. Vi trenger venner – mennesker som betyr noe for oss og som vi også betyr noe for. Det er utallige måter å være til for andre på, selv når man er gammel. Det finnes alltid noen som trenger vår omsorg og som setter pris på et livstegn, om ikke annet så pr telefon hvis man ikke kan komme på besøk. Dette fikk vi erfare under pandemien, som også lærte oss litt om medmenneskelighet midt oppe i vanskelighetene.

FOR DET ER INGEN HEMMELIGHET at mange eldre i vårt velferdssamfunn lider av ensomhet: Ikke bare de som bor alene; men også de for hvem omverdenen har mistet interessen. Det kan være de som tidligere har hatt tillitsverv i politikk og samfunnsliv, men også de som har gitt sitt liv i tjeneste for Kirken og som litt etter litt blir glemt.

Men la oss ikke glemme at det fremdeles er ting man kan gjøre selv, når enkelte plager gjør det vanskeligere. Jeg husker en sykepleier i Paris som for flere år siden sa til meg at selv om jeg en dag vil miste synet, kunne jeg alltid lytte til mennesker!

Det gjelder derfor å ikke fortvile over det man ikke kan gjøre lenger, men glede seg over det man fortsatt er i stand til, og takke for hver ny dag man får! •

NAVN: Karthiha Edward
YRKE OG VERV: Utdannet helsesekretær. Har vært aktiv i St. Paul menighet og NUK i over 15 år ved å være leder, leirsjef og bidra til ledertrening.
ALDER: 32 år
FRA: Bergen, men bor i Oslo

- Hvorfor valgte du akkurat denne retten?

- Denne retten er et klassisk tamilsk måltid som betyr mye for meg. Kyllingcurry, linser og ris er mat jeg forbinder med ro og nærvær. Det er en kombinasjon som har fulgt meg gjennom livet, og derfor føles det naturlig å løfte den frem gjennom oppskriften.

- Hvor kommer matgleden din fra?

- Den har fulgt meg siden jeg var liten og hjalp mamma på kjøkkenet. Hun laget alltid retter med omtanke, og hos oss var det helt vanlig å sende besøkende videre med en liten matpakke. Den tradisjonen har formet meg: Mat er en måte å vise omsorg på, ikke bare noe man setter på bordet.

- Hva kjennetegner en søndagsmiddag for deg?

- For meg handler søndagen om å samle folk og lage noe som gjør dagen litt ekstra spesiell. Hjemme ble det ofte de store grytene, det var god stemning og desserten var et must. Jeg setter fremdeles pris på den typen måltider hvor man får tid til å senke tempoet og være til stede med dem man inviterer.

- Du har lenge vært aktiv i Norges Unge Katolikker og jobbet mye med ungdommer, hvilken rolle spiller mat i slike fellesskap?

- Når ungdom møtes, er mat en naturlig isbryter. Den gir rom for samtaler, pauser og små øyeblikk der man faktisk blir kjent med nye ansikter. Jeg har sett mange ganger hvordan et enkelt måltid kan bidra til at gruppen finner tonen og gjør at alle føler seg inkludert fra første stund.

TAMILSK OG GODT KRYDRET:

JAFFNA KYLLINGCURRY

Tamilsk mat er rik på krydder og smak. Denne kyllingcurryen er ideell for alle som elsker krydret mat! Takket være de asiatiske butikkene her i landet, får vi gode ingredienser for å lage autentisk tamilsk mat. Dette er Karthihas versjon av Jaffnacurry. Gled deg til en smakfull middag, du vil ikke angre!

TEKST: MARTA TERESA WADE

INGREDIENSER

600 g lårfilét rensset og kuttet i ønsket størrelse. For best resultat, bør bitene være ca 3–4 cm kuber
4 ss nøytral olje
2 mellomstore løk, finskåret
1 kvist karriblader, revet i to (10–15 blader)
2 medium tomat, grovhakket
1 ts salt
2 ss Jaffna currypulver
2 ss Garam masala
2 ss Madras currypulver
3ss ingefær- og hvitløk-paste
2 dl kremet kokosmelk
1 dl vann

FREMGANGSMÅTE

Plasser en gryte på høy varme som er stor nok til kyllingbitene og curry.

Når gryten er varm, ha i oljen, tilsett løk, stek til løken blir gyllen.

Tilsett tomat, karriblader, og stek videre i et par minutter.

Ha i salt, ingefær og hvitløk paste, Jaffna curry pulver, Garam masala, Madras curry pulver, bland godt sammen.

Hell i vann og kokosmelk og bland til curryen blir jevn.

Til slutt ha i kyllingbitene og la det koke på middels høy varme til kyllingen er gjennomstekt, rør innimellom (15–20 min, med lokk).

PARUPPU CURRY (LINSECURRY)

Paruppu curry er en autentisk tamilsk rett som kan tilberedes på under 30 minutter. Det er en populær siderett i de fleste tamilske hjem og restauranter. Linsecurry fra Sri Lanka er også en av de enkleste veganske rettene du kan lage fra det tamilske kjøkkenet. Mange av oss har ingen problemer med å spise denne retten hver dag. Den er mildt krydret og kremet som også ikke-krydret matelskere vil like, selv barn!

DU TRENGER:

3 ss nøytral olje
1 mellomstor løk, finskåret
1 kvist karri blader
1 ts hvitløkspulver
1 ts gurkemeiepulver
4 dl vann
1 dl kremet kokosmelk
1 snittet grønn chilli
2 ts malt sort pepper
2 ts malt/knust cumin
1 dl røde linser (vasket)
1 ts salt

FREMGANGSMÅTE

Tilsett olje og løk i en kjele på høy varme, stek løk til den blir lys brun.

Ha i karriblader, hvitløkspulver og gurkemeie og stek videre i 30 sekunder.

Hell vann, kremet kokosmelk i kjelen.

Ha i grønn chili, pepper og cumin.

Når væsken koker, ha i linsene og la det koke til de blir gule og myke, ca 10 minutter.

Smak til med salt til slutt.

RISTIPS!

Kok opp 4 dl vann med gurkemeie, salt, kardemomme, kanel, karri-blad og 1 ts ghee. Når væsken koker, ha i risen og rør godt i ett minutt. Kok på lav varme til risen er ferdig.

MARIANNE STOKES: JOMFRUEN OG BARNET

Nytt og fromt

Madonnaen med Jesusbarnet er et av de kjæreste motivene i kristen kunst, men ved 1900-tallets inngang hadde motivet blitt nærmest uvanlig i kunsten. Marianne Stokes overrasker: hennes *Jomfruen og barnet* fra 1909 er tradisjonelt, men nyskapende; naturlig, men stilisert. Sart, dramatisk og fremfor alt: fromt.

TEKST: THERESE SJØVOLL

Madonna-motivet – der Jomfru Maria ofte, men ikke alltid, er ledsaget av Jesusbarnet – har røtter tilbake til 400-tallet. I det bysantinske ikonmaleriet fra 500-tallet av, ble det utviklet flere Madonna-typer, og i Vestens kunst ble motivet først utbredt mot slutten av middelalderen.

VESTENS MADONNA

I den vestlige tradisjonen regnes Madonna med barnet som et andaktsbilde. Motivets funksjon er ikke først og fremst teologisk eller belærende, men dets ømme skjønnhet skal vekke fromme tanker og følelser.

I Vestens kunst ble Madonna-motivet, og religiøs kunst generelt, mindre populært på 1800-tallet og fremover. I den grad Madonna-motivet dukker opp, er det gjerne i 1800-tallets salongmaleri, eller i mer eller mindre kitschy reproduksjoner basert på forbilder fra den sydlandske renessansen og barokken på 1500- og 1600-tallet.

MARIANNE STOKES

Stokes var påvirket av den engelske kunstmalergruppen «prerafaelittene», og hun hentet sin inspirasjon

«Da britiske Royal Mail brukte hennes motiv *Jomfruen og barnet* som julefrimerke i 2005, ble Marianne Stokes gjenoppdaget, og motivet ble svært populært.»

fra det nord-europeiske «gotiske» 1400- og 1500-talls maleriet og fra den bysantinske tradisjonen.

Marianne Stokes (1855–1927) var født Maria-Anna Léopoldine Priendlsberger i Graz, Østerrike. Hun studerte kunst i Graz, München og Paris, og i studietiden møtte hun sin engelske ektefelle, landskapsmaleren Adrian Stokes (1854–1935). Begge var katolikker. De fikk ingen barn, og sammen reiste ekteparet til Sveits, Italia, Irland, Østerrike og Ungarn for å male. De oppholdt seg også i to somre på Skagen i den skandinaviske kunstnerkolonien. Etterhvert bosatte de seg i England, i St. Ives, Cornwall.

GLEMT OG GJENOPPDAGET

Marianne Stokes har inntil nylig fått liten oppmerksomhet, selv om hun i sin samtid gjorde suksess som en av de ledende kvinnelige malerne i viktoriatidens England. Hun tilhørte egentlig ingen nasjonal skole, og dessuten var hun kvinne, hvilket bidrar til å forklare hvorfor kunsthistorien i stor grad har oversett henne.

Da britiske Royal Mail brukte hennes motiv *Jomfruen og barnet* som julefrimerke i 2005, ble Marianne Stokes gjenoppdaget, og motivet ble svært populært. I Nasjonalmuseet i Oslos store utstilling *Gothic Modern* (2025) var *Jomfruen og barnet* et av hovedbildene. Utstillingen har også blitt vist på Ateneum i Finland, og det er fortsatt mulig å se *Gothic Modern* på Albertina i Wien frem til 11. januar 2026.

TIDLØST

I *Jomfruen og barnet* møter Maria og barnet betrakteren med et klart og vitende blikk, som om de ➤➤

MARIANNE STOKES: Maleriet *To kvinneprofiler* fra 1881 av Helene Scherfbeck, med Stokes i forgrunnen.

begge vet hva som skal komme. Hvitt, mykt linstoff omgir Marias ansikt og det hvite hodelinnet gir figuren et tidløst preg. Maria løfter på sløret som omhyller det reivede Jesusbarnet, så vi skal se Kristi ansikt og vende om til Herren (2. Kor. 3.12–19).

Marias og Kristi ansikt og hender er naturalistisk gjengitt, basert på observasjon av virkeligheten, og fremstillingen er inspirert av nordeuropeisk, «gotisk maleri». Denne naturalismen og tredimensjonaliteten står i kontrast til den flate og stiliserte bakgrunnen med dens dekorative gull- mønster.

GUDS FULLE RUSTNING

Maria er kledd i en tung, skarlagensrød kappe foret med svart, og det svarte forets linjer bidrar dels til å abstrahere kroppens form, og dels til å ramme inn og lede betrakterens blick mellom mor og barn. Kappen, som kan minne om et liturgisk plagg, gir Marias kropp en nærmest konisk, kjegleaktig form.

Under kappen bærer Maria en gylden brystplate dekorert med linjer og vegetative former. Brystplaten er uvanlig i mariansk ikonografi og det gir den milde moder et uventet anstrøk av stridighet, som leder tankene til Paulus' oppfordring om å «ta på Guds fulle rustning» (Ef. 6.10–17).

BOTANIKK

Bakgrunnen introduserer også noe nytt. Tornene er velkjent fra Kristi lidelser på korset, men her har tornekronen blitt erstattet med et gyldent tornekrautt som brer seg utover billedflaten. I tillegg har Stokes inkludert en ny plante som sjelden opptrer med

Maria, nemlig *Angelica archangelica*. Eller kvann, på godt norsk. Plantens vitenskapelige navn viser til engler og erkeengler, og i tysk- og engelskspråklige kulturer kalles planten ofte for «den hellige ånds rot». Det var erkeengelen Gabriel som brakte Maria budskapet om at hun skulle bli med barn ved Den hellige ånd og føde verdens frelser.

FORNYELSE OG TRADISJON

Kanskje denne botanisk-ikonografiske fornyelsen av motivet er inspirert av viktoriatidens interesse for planter og naturvitenskap. Og kanskje uttrykker Stokes' *Jomfruen og barnet* en vilje til å skape nye og moderne religiøse bilder, fundert på katolsk tradisjon og kristen tro. •

«Marias og Kristi ansikt og hender er naturalistisk gjengitt, basert på observasjon av virkeligheten, og fremstillingen er inspirert av nordeuropeisk, 'gotisk maleri'.»

RETTELSE

I forrige nummers artikkel om St Teresa av Avila hadde det sneket seg inn en feil. Det sto at den spanske helgenen bar navnet Teresa av Jesusbarnet. Det riktige er Teresa av Jesus. Det er hennes franske navnesøster fra Lisieux som er kjent som Therese av Jesusbarnet.

Bli med i et **voksende nettsamfunn** for katolikker over hele landet

- Delta i digitale bønnesamlinger - Rosenkrans, Angelus og Tidebønner
- Bli oppdatert med katolske nyheter, videoer og annen inspirasjon
- Diskuter tro, teologi og moral i et lojalt forum
- Knytt kontakt med andre med like interesser og oppgaver i Kirken

Alle er velkommen, enten du er erfaren katolikk eller bare nysgjerrig. Det er gratis og fungerer i Discord-appen og i nettleser – både på mobil og PC.

SIGRID UNDSSET

Juleminner

Klokken ti kommer bilen. Det er alltid Bøe selv som kjører dem til midnattsmessen, – han sier han har ingenting imot å ta jobb julenatten, for han har familie som bor nede ved Hamar, så han kan kjøre innom og ønske dem gledelig jul, mens Mor og guttene er i kirken.

Sankt Thorfinns kapell på Hamar er bare et stort rom i Søstrenes sykehus. Men i natt stråler det av lys og blomster, og til venstre for alteret er krybben stillet opp, og alle på Hamar er sikre på at deres krybbe er den vakreste i hele Norge, om ikke i hele verden. Unge grantrær fyller hele hjørnet, så det ser ut som en riktig norsk skog, grønn mose og tyttebærlyng danner teppet som stallen står på, og i dette grønne moseteppet er der plantet hvite tulipaner og svibler og lyserøde julebegonier, – hver familie i menigheten har sendt sin blomsterpotte til krybben. Stallen er bygd av hvite bjerkestammer og tekket med strå, – Moder Fulgentia har brukt de stråpakningene som altervinen kommer i, for Moder Fulgentia er alltid så flink til slikt – . Og i skinnet fra den store stjernen som stråler over hyttetaket ser de små figurene av Maria og Josef som kneler foran krybben, og de unge og gamle gjeterne og gjeterpikene med sauer og lam som de bærer frem til Maria, aldeles ut som de var levende.

«Han *er* levandes,» sier Vesle Ågot som kneler ved siden av Hans. «Åkken da er levandes?» hvisker Hans tilbake, vilt interessert. «Jesus vel – je såg at han ledde litt på den ene foten sin nettopp nå.» «Jamen såg du at oxen ristet på hodet sitt?» spør Hans, «Huff, bare han ikke blir sint og stanger Jomfru Maria.» «Å nei, det tør han nok ikke –». Mor og fru Larsen skal til å tyste på ungene sine. Men i benken foran, hvor nonnene kneler, har Moder Fulgentia snudd seg, med en finger på leppen, – hun smiler så øynene hennes stråler om kapp med julelysene. Og barna smiler til henne og holder opp å hviske.

Men etter at messen er slutt og alle de av menigheten som har lang vei hjem får te av søstrene inne på taleværelset, forteller Ågot og Hans i munnen på hverandre om alt det som de har sett, mens Monseigneur leste messen: Jomfru Maria forsøkte å bre teppet bedre over Jesusbarnet, men han sparket det av seg, hunden til gjeterne var borte og snuste, og Sankt Josef klappet den –. Kanskje barna innbiller seg at de virkelig har sett figurene ved krybben røre seg, mens lys og skygger fra alterlysene flagret over dem. Og de blir oppmuntret til å fortelle mere og mere, fordi Søstrene ser ut som de hadde sånn skrekkelig god lyst til å le og spørre dem ut, – men det er mot disse Søstrenes regel å snakke i tiden fra aftenbønn til etter morgenmessen. Men søster Rogata gjør så mange underlige tegn og fakter til dem, så ungen må bort og kaste seg inn til fanget henne litt, – Søster Rogata er alle barnas spesielle venninde. «Det er fordi hun ikke har noe å gjøre med dem på skolen,» sier Moder tørt. Søster Rogata er operasjonssøster på øyenklinikken.

Klokken er blitt over to, før Mor og guttene går ut, hvor Bøe venter med bilen. Og, mirakels herlighet, – fortauet er hvitt, hustakene er hvite, grenene på trærne er blitt trukket opp med fine hvite striper. Enda er snelaget så tynt så alle fotspor blir stående mørke i det, – men det er *god* sne, et tett dryss av hårde, små snekorn. Det driver mot vindskjermene med fin sakte rasling da de begynner å kjøre.

Gatene på Hamar er øde og stille. Og da de kommer ut av byen ligger veien i skjæret av billyktene som et hvitt bånd gjennom skogens svart-hvite masser. Gjerder, graner, små sovende stuer farer forbi i lykteskinnet. Det er nettopp en av de gildeste tingene ved denne julenattsturen, synes guttene, å tenke på at de er oppe og kjører, mens alle andre mennesker ligger i sin søtteste søvn milevidt omkring sjøen deres. •

Denne teksten er hentet fra boken «Lykkelige dager» som Sigrid Undset skrev i landflyktighet i USA. Foranledningen var at Ellinor Roosevelt, den amerikanske presidentens hustru, hadde oppfordret forfattere fra okkuperte land til å skrive om hvordan barn hadde det i deres hjemland før tyskerne rykket inn og gjorde slutt på de lykkelige dagene.

JULEKVISS

1. Hvilken søndag avslutter kirkeåret?

- a) Første søndag i advent
- b) Fjerde søndag i advent
- c) Kristi Kongefest

2. Hva betyr «advent»?

- a) Vente
- b) Komme
- c) Snart

3. Adventstiden i romersk ritus kan maksimalt vare i 28 dager (når første søndag i advent faller på 27. november), minimalt 21 dager (når første søndag i advent er 3. desember). Hvor lenge varer adventstiden i Den ortodokse kirke?

- a) Førti dager
- b) Fra apostelen Jakobs fest til nyttårsdag
- c) De har ikke adventstid

4. Hvem kalles den store adventsprofeten?

- a) Jeremia
- b) Esekiel
- c) Jesaja

5. Hva utelukkes i messen i adventstiden - i latinsk ritus?

- a) Gloria
- b) Halleluja
- c) Ingenting

6. Hva er Rorate?

- a) Første ord i en antifon som brukes i advent
- b) En egen patene for adventstiden
- c) Tredje søndag i advent

7. Hva er O-antifonene?

- a) Antifoner til Marias lovsang 17.–23. desember
- b) Antifoner til Simeons lovsang i advents og juletiden
- c) Alle antifoner som begynner på bokstaven O

8. Når bærer presten rosa messeklær?

- a) Ved dåp av pikebarn i adventstiden
- b) Hehe, aldri
- c) Tredje søndag i advent

9. I katolsk tradisjon har man tre lilla oget rosa lys i adventsstaken. Av og til kan man se adventskranser med fem lys.

Hva kalles da det femte lyset?

- a) Epiphanylyset
- b) Julelyset
- c) Kristuslyset

10. Hvilken dag er avmerket på den norske primstaven med en bispelue, bispestav eller bokstaven «N»?

- a) 16. desember (Nikolasmesse)
- b) 6. desember (Nilsmesse)
- c) 24. desember (Natten, som i den hellige natt)

11. Den hellige Nikolas' jordiske levninger ble i sin tid flyttet fra Konstantinopel til Basilica di San Nicola i Bari. Hvor mange kirker i verden er siden den tid viet ham?

- a) 20
- b) 200
- c) 2000

12. Når fikk fødselsfeiringen juledag egen liturgi i Kirken?

- a) 300-tallet
- b) 800-tallet
- c) 1495

13. Hvor mange kirkelige høytidsdager er det i juletiden?

- a) 1, selvsagt
- b) 3, selvsagt
- c) 5

14. Hva står i Luk 2,6?

- a) Det skjedde i de dager ...
- b) Og mens de var der, kom tiden da hun skulle føde ...
- c) Og de skyndte seg av sted og fant Maria og Josef og det lille barnet ...

15. Hvilke(n) av evangelistene forteller om de hellige tre konger/ vismennene?

- a) Matteus
- b) Markus
- c) Lukas og Johannes

16. Hva betyr Betlehem?

- a) Brødbakeren
- b) Brødhuset
- c) Brødunderet

17. Hvem har fått æren av å ha oppfunnet den tredimensjonale betlehemsscenen, forgjengeren til den tradisjonelle julekrybben?

- a) Evangelisten Lukas
- b) Frans av Assisi
- c) Pave Julius II

18. Andre juledag har også et annet navn i vestlig, kirkelig tradisjon. Hvilket?

- a) Boxing Day
- b) Stefanusdagen
- c) Blådagen

19. Fra hvilken dato feirer våre katolikker etter ukrainsk ritus jul?

- a) 25. desember
- b) 6. januar
- c) 20. januar

20. Det er sjelden man går på besøk i nabolaget første juledag. Om man bryter denne skikken, kan man enkelte steder bli kalt for hva?

- a) Juledagspetter
- b) Juledagsnils
- c) Julkedagshans

21. Tyvende dag jul var i det gamle Norge den absolutt siste dagen for et etterjulgilde med de siste restene av julemat og -drikke. Hvordan er denne dagen avmerket på primstaven?

- a) Feiekost og drikkehorn opp/ned (julen skulle feies ut og juleølet være drukket opp)
- b) Juletre opp/ned og en svineskrott
- c) En sliten mor og kone

22. I deler av Norge ble julefeiringen imidlertid folkelig sett avsluttet med «kjerringjuldagen». Da var mannfolkene reist på fiske, og kvinnfolkene kom sammen og spiste opp det som måtte være igjen av julematen. Dette er også datoen for avslutningen av den kirkelige julefeiringen. Hvilken dag snakker vi om?

- a) 2. januar
- b) 20. januar
- c) 2. februar

23. Hvilket land startet først å bruke juletre?

- a) Sverige
- b) Tyskland
- c) Galapagosøyene

24. Hvilken plante med det vitenskapelige navnet Ilex aquifolium er mye brukt som julepynt i Storbritannia og USA?

- a) Rødgran
- b) Misteltegn
- c) Kristtorn

25. Hva er Euphorbia pulcherrima?

- a) Julestjerne
- b) Marsipangris
- c) Edelgran

26. Hvem har skrevet teksten til sangen «Deilig er Jorden»?

- a) Bernhard Ingemann
- b) Martin Luther
- c) Arne Bendiksen

27. Hvor mange vers har opprinnelig «Deilig er den himmel blå»?

- a) 19
- b) 29
- c) 39

28. Hva gynger Musemor på, i "Musevisa" av Alf Prøysen?

- a) Stor Potet
- b) Stort valnøttskall
- c) Halv smultring

29. Hvordan begynner fjerde vers av «Et barn er født i Betlehem»?

- a) Han lagdes i et krybberom
- b) Med okse der og asen sto
- c) Guds kjære barn vi ble på ny

30. Hvem har skrevet teksten til «På låven sitter nissen»?

- a) Astrid Lindgren
- b) Margrethe Munthe
- c) Per Aspelin

31. Hvem har skrevet julefortellingen «Piken med svovelstikkene»?

- a) Petter Dass
- b) Walt Disney
- c) H.C. Andersen

32. Hvem oppfant det flettede juletrehjertet/-kurven?

- a) Frans av Assisi
- b) Astrid Lindgren
- c) H.C. Andersen

33. På hvilken måte ga keiser Karl den store julen en helt spesiell betydning i år 800?

- a) Han innførte subsidier på egg, noe som satte folket i stand til å bake småkaker til jul
- b) Han forbød bruk av juletrær fordi han mente skikken var sløsing med gode råvarer
- c) Han lot seg krone i Peterskirken i Roma på juledagen 25. desember

34. Storbritannias kong George V skapte en tradisjon da han holdt en radiooverført juletale til folket i 1932. Hvem hadde skrevet talen?

- a) Forfatteren Rudyard Kipling
- b) Forfatteren Oscar Wilde
- c) Hans kone, den litterært interesserte dronning Mary

35. Hva er det franske navnet for Julenissen?

- a) Pere Noel
- b) Papa Noel
- c) Eveque Noel

36. Hva er det spanske betegnelsen for «julaften»?

- a) Noche Buena
- b) Noche Navidad
- c) Dulce Navidad

37. I hvilket land bakes "palakaram", søtsaker som gis til naboer i julen?

- a) Ukraina
- b) Sri Lanka
- c) Filippinene

38. I hvilket av disse landene er det vanlig å dekke på til én for mye ved julemiddagen – for en eventuell fremmed som måtte banke på?

- a) Vietnam
- b) Polen
- c) Frankrike

39. Når begynner julemåltidet tradisjonelt i Polen 24. desember?

- a) Når Polarstjernen er på sitt høyeste på himmelen
- b) Etter at den første stjernen er sett på himmelen
- c) Etter at Sølvгутtene har sunget julen inn

40. Hvilken fisk er en tradisjonell julerett i mange øst- og mellom-europeiske land?

- a) Gjedde
- b) Karpe
- c) Torsk

Mot øst eller vest – på latin eller norsk?

Jeg begir meg nå inn i et minefelt, og skal trå så varlig jeg kan. I dette terrenget kan ord detonere sterke følelser.

Det dreier seg om Den hellige messe, kjernen i katolikkens religiøse liv. I våre dager er det dessverre også blitt et stridsområde. De følgende linjer er skrevet i håp om at det er mulig å enes.

JEG ER INGEN LITURGIEKSPERT, bare et tidsvitne som fra kirkebenken har opplevd utvikling i katolsk liturgi gjennom drøye 60 år. Det året jeg konverterte, i 1961, kom det ut en ny norsk messebok, med parallelle tekster på latin og norsk, resultatet av 16 års arbeid. Lite visste den stolte utgiver, biskop Jacob Mangers, og hans fremste medarbeider i dette, p. Ivar Hansteen Knudsen, at boken etter kort tid skulle bli utdatert. I 1962 åpnet Det annet vatikankonsil, og noe av det første konsilfedrene gikk løs på, var å revidere liturgien.

I biskop Mangers' messebok finner vi den «gamle» messen, den tridentinske, som jeg ble opplært i på 1950–60-tallet. I denne teksten står P for «prest» og M for «ministrant» – ikke for «menighet». Vi ministranter svarte på vegne av menigheten, som i beste fall fulgte med i den norske oversettelsen. Alteret sto mot korveggen, og både prest og ministrant var vendt «ad orientem», mot øst, med ryggen til menigheten.

Det var fint, det var vakkert og det var verdig. Men det holdt unektelig også menigheten på en viss avstand fra det som foregikk, ofte med lav røst, oppe ved alteret. Noen var da også opptatt med private andakter og bønner nede i kirkerommet. Med alle sine utvilsomme kvaliteter kunne denne liturgien derfor tendere mot en form for individualisme fremfor et kultisk fellesskap.

SÅ KOM KONSILET. Mange av oss opplevde det som en vårløsning, en tid for justering og fornyelse. Mye hadde skjedd siden forrige konsil, som fant sted 1869–70, innkalt av pave Pius IX. Under hans lange pontifikat var Kirken blitt kraftig sentralisert, og hadde reist murer mot alskens moderne idéstrømninger. Det var en annen tid. Den gang hadde ennå ikke hester trukket de første trikkene gjennom Christianias gater. Ennå

hadde ikke pave Leo XIII fornyet katolsk sosiallære. Ennå hadde ikke verden vært gjennom en russisk revolusjon, to verdenskriger og mye annet. I løpet av de nitti årene som var gått siden forrige konsil, hadde begivenheter, erfaringer, tanker og erkjennelser satt spor i menneskenes liv og selvforståelse. Det var behov for igjen å vurdere Kirkens måte å henvende seg til verden på. Hvordan møte menneskene der de befant seg nå?

DA PAVE JOHANNES XXIII innkalte til konsilet, var det for å «ajourføre» kirkens holdninger, språk, organisering og måte å fremtre på. Han ville gjenreise biskopenes rolle og ansvar etter hundre år med streng sentralisering rundt paven og kurien. Han ville oppgradere legfolkets rolle. Og det viste seg snart at et stort flertall av konsilfedrene trakk i samme retning. De ville endre for å bevare. Mot dem sto et taleført og sterkt mindretall som holdt igjen og advarte mot å bryte for radikalt med tradisjonen(e).

Det måtte bli strid, og ble det. Men merkelig nok gikk det roligst for seg da liturgien sto på dagsordenen. Dokumentet om den hellige liturgi, konstitusjonen *Sacrosanctum Concilium*, var den første teksten som ble vedtatt. Den var vel forberedt av den liturgiske bevegelse, som gjennom hundre år hadde arbeidet med å gjøre liturgien mer tilgjengelig for menigheten, og dermed trekke denne mer inn i messen. Pave Pius X understreket at messens liturgi trengte reformer, men at man først måtte bli ferdig med å utforske kildene til den romerske liturgi. Og på ett punkt var han klingende klar: «Menigheten skal ikke be *under* messen – menigheten skal be *med* messen.»

Liturgikonstitusjonen ble vedtatt uten særlig debatt. Det var et paradoks, for nettopp liturgidokumentet ble konsilets mest kontroversielle dokument, konstaterte Fredrik Hansen – den gang pater, nå biskop – i en samleutgave av konsildokumentene fra 2013.

MEN VAR LITURGI-KONSTITUSJONEN så revolusjonerende? Den fremhevet jo at fornyelse og endringer

må være en organisk videreføring av det eksisterende. Liturgien skulle fremstå som enklere og mer forståelig. Man skulle rense ut unødvendige, tidsbestemte eller repeterende elementer som var føyet til gjennom årene. Lesningene fra Skriften skulle bli mer variert. Og et hovedmål var at menigheten skulle delta mer aktivt.

Det står ikke noe om at latinen skal forlates. Tvert om: «Bruken av det latinske språk bibeholdes i den latinske ritus, med unntak for gjeldende særretter». Morsmålet kan, men må ikke gis en større plass. Det står heller ikke noe om at alteret skal fristilles og presten stå vendt mot folket, «versus populum». Den muligheten ble det senere åpnet for, men ikke påbudt, i en instruks fra ritus-kongregasjonen og approbert av pave Paul VI.

DEN MESSEN SOM BLE INNFØRT i 1969 var ikke ny, men en videreføring, og vi opplevde den som nettopp dét. Men endringene førte til uro mange steder. Her til lands gikk det ganske rolig for seg. Tilhengere av latin som liturgisk språk skrev balanserte innlegg i *St. Olav*, og organiserte seg i bevegelsen *Una voce*. Ute i verden kunne det gå hardere for seg. Og det handlet ikke bare om latinen. Mange reagerte negativt da det enkelte steder ble introdusert liturgiske påfunn og musikalske innslag av tvilsom kvalitet. Uviljen mot slike utvekster kunne også smitte over på holdningen til selve reformen – og sågar til det konsilet som hadde satt den i gang. En av de mest ytterliggående var erkebiskop Marcel Lefebvre, som i 1970 grunnla «St. Pius Xs selskap»

i protest mot den «nye messen» og nærmest opprettet en mot-kirke i Sveits. På det hold ble det reist tvil om konsilet i det hele tatt hadde vært et gyldig kirkemøte. Det endte med at erkebiskopen ble ekskommunisert.

Siden har de holdt på. Retningslinjer har vært proklamert av én pave og blitt tilbakekalt eller moderert av den neste. Det har vært strid og forsoningsforsøk. Disse indrekirkelige spenningene har sikkert også vært påvirket av nykonservative strømninger ute i samfunnet. Det har gitt grobunn for en nostalgi mot det som var før konsilet – ikke bare den før-konsiliære messen, men også den før-konsiliære tenkemåte og autoritetsutøvelse. I den tridentinske messen har noen funnet en attraktiv motkraft mot det rotløse og overfladiske i tidsånden. På sosiale medier ser de ut til å ha vind i seilene. Det har gått over et halvt hundre år siden den reviderte messeliturgien ble innført, og det store flertallet lever utmerket med den, men er ikke like aktive på internettet.

JEG TROR IKKE DET GÅR noen farbar vei tilbake til den tridentinske messe. Den reviderte romerske messen er

kommet for å bli – og for eventuelt å bli revidert på ny i fremtiden. Den står trygt plantet i en totusen år lang tradisjon, og er en organisk videreføring av den messeliturgien som gjaldt mellom Trient 1570 og Roma 1969. Og den bygger på vedtak av Kirkens øverste myndighet: et økumenisk konsil, ledet av paven.

Slik sett dreier våre dagers messe-strid seg ikke dypest sett bare om ritualer, men om ekklesiologi: læren om Kirken. Det er paven, i enhet med sine biskoper, som fastsetter Kirkens liturgiske orden – *Ordo Missae*.

DET ER MOT BAKGRUNN av den historikk som jeg her har streift at jeg våger å nærme meg en konklusjon: Den reviderte messen innebærer ikke at latinen skal vekk, og heller ikke at presten må feire messen vendt mot menigheten. Det finnes meg bekjent ikke noe forbud mot at presten står vendt mot øst, heller mot at messen feires på latin fra ende til annen. Det kan være naturlig når man gjør det i en latinkyndig forsamling. Det overveldende flertallet mangler den kompetansen, men kan utmerket godt både lære, forstå og fremføre en rekke av messens deler på latin, slik som *Gloria, Credo, Sanctus, Agnus dei* (og *Kyrie* på gresk!) etc., *alt sammen*

til tonene av god, gammel gregorianikk. Det er slik det praktiseres mange steder: latin i sentrale deler, men morsmålet der ordene bør være umiddelbart forståelige: lesningene, bønnene, prefasjonene etc.

LATINEN BLE INNFØRT i kirkens første århundrer og erstattet da

gresk. Slik ble den vestlige kirke forenet i et språk som ble talt, og i hvert fall forstått, i store deler av datidens Europa. Slik er det ikke i dag, hverken i Europa eller i de verdensdeler der Kirken vokser mest: Afrika, Asia og Oseania. En rimelig balanse mellom latin og folkespråk i den reviderte messen ivaretar både tradisjon og fornyelse. Det er veien jeg håper vi skal gå videre sammen. Messen skal forene, ikke splitte. Så mitt svar på spørsmålet om latin eller norsk i overskriften, er:

– Ja takk, begge deler!

NILS HEYERDAHL

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

ROSALÍA VILA TOBELLA

Født 1992 i Sant Cugat del Vallès nær Barcelona.

Klassisk utdanning ved Catalonia College of Music.

Gjennombrudd med albumet *El Mal Querer* i 2018.

Motomani i 2022 ble en popsuksess med Latin Grammy og kåret til en av 2022s beste plater.

Hennes siste album *Lux* har fått enestående kritikker.

«Jeg ber hver kveld
før jeg sovner. Jeg har
et veldig personlig
forhold til Gud.»

ROSALÍA VILA TOBELLA:

EN EKTE KATOLSK POPSTJERNE

Den spanske sangeren Rosalía er både kontroversiell og kritisert, men nå roses hennes fjerde album, «Lux», av så vel prefekter i Vatikanet som av musikkritikere verden over. »→

LUX: Albumet ble lansert 7. november og består av 18 lydspor, med tekster på 13 språk.

«Albumet er en absolutt opplevelse; musikalsk og tekstmessig deilig sofistikert, men likevel preget av en ubestridelig klarhet i den kunstneriske visjonen», skriver America Magazine.

SPRENGER GRENSER

«En albumopplevelse som skiller seg kraftig fra strømmetjenestenes algoritmer. Her skal man høre fra start til slutt. Prosjektet sprenger grensene mellom pop og klassisk musikk og skaper et helt nytt uttrykk. Dette er fremtiden», skriver norske Aftenposten.

Og det er ikke hver dag en kardinal roser en popstjerne. Men det gjorde nylig kardinal José Tolentino de Mendonça, prefekt for Vatikanets dikasteri for kultur og utdanning. «Når en artist som Rosalía snakker om spiritualitet, betyr det at hun forstår et dypt behov i samtidskulturen for å komme nærmere en åndelig virkelighet, for å fremme et indre liv, for å verdsette religiøs erfaring som en grunnleggende livserfaring», sa han med henvisning til Rosalías nye album «Lux».

«MIN KRISTUS GRÅTER DIAMANTER»

Albumet ble lansert 7. november og består av 18 lydspor, med tekster på 13 språk (blant andre ukrainsk, tysk, latin, katalansk, arabisk, spansk og

SAGT OM LUX

«Radikal og fengslende: Er Rosalías Lux årets beste album?»

Før albumutgivelsen rådet sangeren fansen til å spille Lux på hodetelefoner i et mørkt rom, og kalte det en motgift mot TikTok-trender og virale videoer. «Jo mer vi er i dopaminens æra, desto mer ønsker jeg det motsatte», sa hun til New York Times. «Jeg vet det er mye å be om, men det er det jeg ønsker.»

Alle som tar imot utfordringen vil bli rikelig belønnet. Til tross for sitt storslåtte orkestrale spenn, er Lux et gjennomført moderne album, med banebrytende produksjon og hiphop-frasering som sniker seg inn i Rosalías fantastiske, operatiske vokal.»

BBC

«Lysende verdenskunst. Mesterverk på 13 språk fra en av popens viktigste: den spanske superstjernen Rosalía.»

Dagens Næringsliv

italiensk – språk som hun har lært med Duelingo; medvirkende er også to kor, Patti Smith som leser et dikt, Björk og London Symphony Orchestra. Hun henter ytterligere impulser fra den ukrainskfødte brasilianske forfatteren Clarice Lispector og den franske filosofen Simone Weil. Tekstene er dypt inspirert av Bibelen, katolske helgeners liv og den 33 år gamle katalanske sangerens, musikerens og produsentens eget trosnivå.

Sangen «Mio Cristo Piange Diamanti» er for eksempel basert på forholdet mellom Den hellige Frans og Santa Klara av Assisi.

SØKEN ETTER FRELSE

«Endelig, en popstjerne som forstår katolisismen: Rosalías triumferende nye album «Lux». På «Lux» er det guddommelige og det menneskelige uløselig knyttet sammen: Rosalía snakker om verden ved å snakke om Gud. Effekten av dette språklige og stilistiske mangfoldet er et album som krever arbeid å forstå. Men hvis man er tålmodig nok til å tyde «Lux», er det man finner like spennende som albumets dynamiske lyd: en søken etter frelse gjennom Gud, en fascinasjon for religiøse figurer og tradisjoner, og en legemliggjørelse av en utpreget feminin spiritualitet.

Og for katolske poplyttere som meg er albumet en sjelden skatt: et vellykket, kulturelt relevant musikkstykke som ikke approprierer vår tro, men fråtser i den – er til og med avhengig av den – for å

Min Kristus gråter diamanter

Gråter, gråter diamanter

Min Kristus i diamanter

Jeg bærer deg, jeg bærer
deg for alltid

Alltid, jeg bærer deg for alltid

Jeg bærer deg, jeg bærer
deg for alltid

Alltid

Fra sangen «Mio Cristo Piange Diamanti»

2019: Rosalía på scenen under den spanske filmindustriens årlige Goya-prisutdeling. Foto: MARCELO DEL POZO/REUTERS

kommunisere et budskap om tilstedeværelsen av det guddommelige i våre menneskelige relasjoner og indre verdener. Hva mer kan du be om?» skriver America Magazine.

FELLESSKAPET

I et stort intervju med avisen The Guardian forteller Rosalía at religiøsiteten på «Lux» langt fra er noen fasade og at troen har hjulpet henne med å komme gjennom prøvelser i livet:

«Jeg ber hver kveld før jeg sovner. Jeg har et veldig personlig forhold til Gud», sier hun.

Hennes bestemor, som også het Rosalía, tok henne og hennes søster Pilar med til kirken da de var barn.

«Bestemor er veldig katolsk. Jeg husker ritualene i kirken – det vakre i at alle holdt hverandre i hendene, uansett hvem som sto ved siden av deg,

og sangen. Jeg elsker virkelig fellesskapet som oppstår når mennesker samles og retter seg mot noe som er større enn dem selv.»

MATTEUSEVANGELIET

Rosalía sier at hun leser Bibelen så ofte hun kan.

«Jeg liker Matteusevangeliet veldig godt. Alt han sier, synes jeg er bra», sier hun til The Guardian og sammenligner bibelvers med rap-tekster.

I intervjuet i The Guardian slår hun også et slag for katolske helgener.

«Jeg er lei av å se folk referere til kjendiser, og kjendiser referere til andre kjendiser. Jeg er mye mer interessert i helgener.»

«Lux» hadde over 42 millioner avspillinger på Spotify på lanseringsdagen, noe som er rekord for en spansktalende kvinnelig artist. (America Magazine/The Guardian) •

Den ufullendte revolusjon

Ny bok av Marco Politi om Vatikanet.

TEKST OG FOTO: ARNT STEFANSEN, ROMA

«Frans åpnet nye veier. Han sto fast på de svakestes side, og han gikk i spissen for en rekke nødvendige reformer. Det gjorde ham populær, men ga ham også mange fiender.»

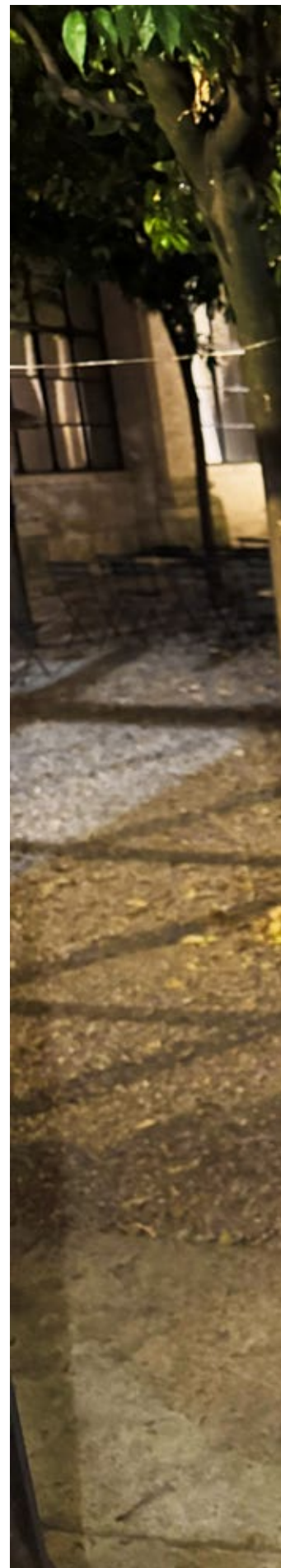
Høstkvalden var fortsatt behagelig i Roma da Marco Politi gikk på podiet på en utescene i «Litteraturens hus». Han er en av verdens fremste uavhengige eksperter på Vatikanet, og han er kommet for å presentere sin nye bok: *Den ufullendte revolusjon – kirken etter pave Frans*.

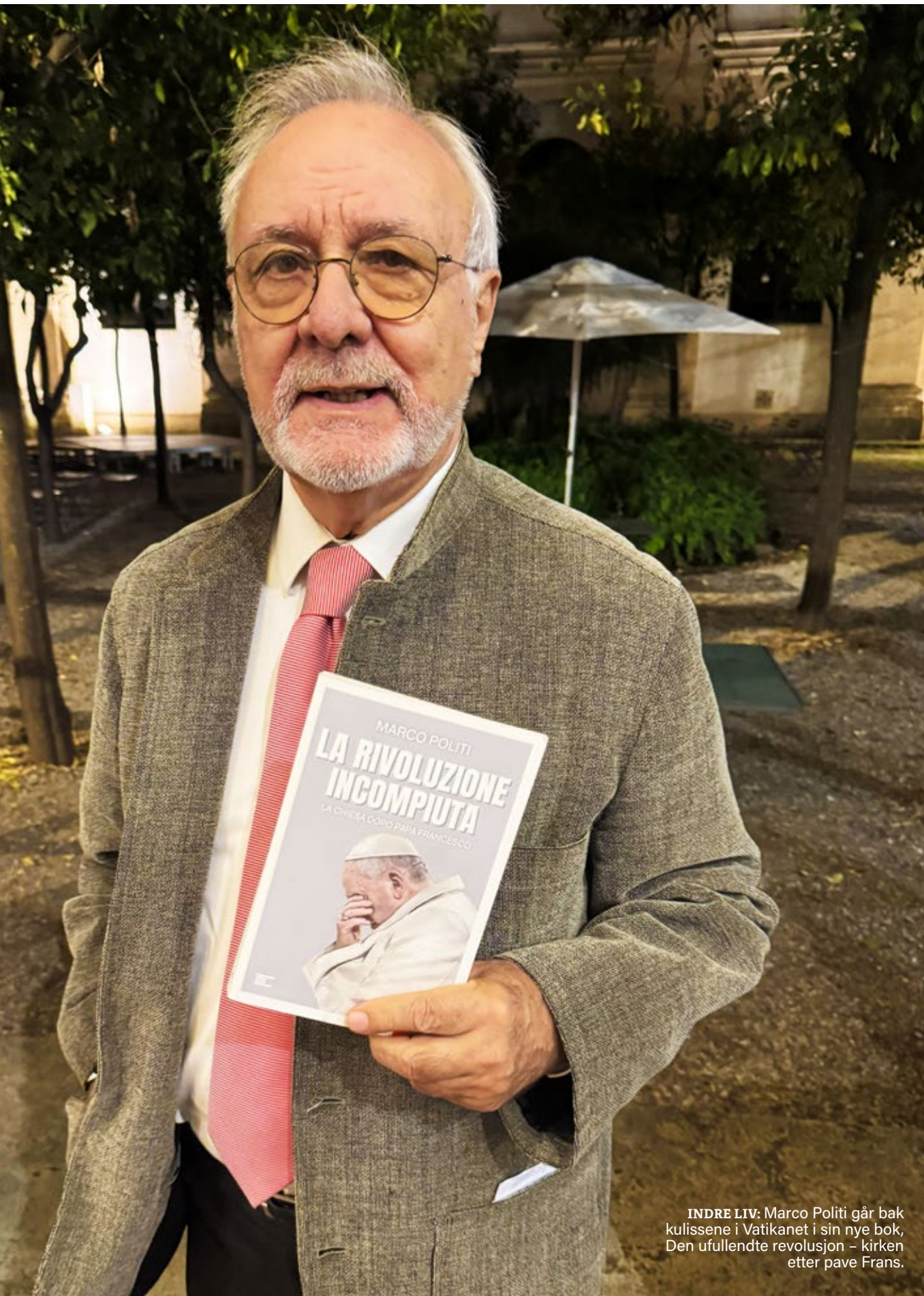
Han legger ikke skjul på sin beundring for den avdøde paven, som ledet kirken fra 2013 og frem til sin død den 21. april i år.

– Frans åpnet nye veier, sier forfatteren til «St. Olav». Han sto fast på de svakestes side, og han gikk i spissen for en rekke nødvendige reformer. Det gjorde ham populær, men ga ham også mange fiender.

Strid og konflikter i den katolske kirke er en rød tråd i Politis bok.

– Det startet da pave Frans i sin apostoliske ekshortasjon *Amoris Laetitia* oppfordret til en mer åpen og pastoral holdning til gjengifte katolikker. Noen påsto da at han ville endre Kirkens lære i spørsmålet om nattverd til dem. Andre innvendte at det ikke står noe slikt i »→

INDRE LIV: Marco Politi går bak kulissene i Vatikanet i sin nye bok, Den ufullendte revolusjon – kirken etter pave Frans.

dokumentet. Dette har vært et stort problem for mange katolikker. Pave Johannes Paul II. og pave Benedikt XVI ønsket ikke å løse problemet, men det ville pave Frans. Det skapte en helt ny situasjon, og ga ham mange og bitre fiender, sier han.

KONSERVATIV ELLER REFORMVENNLIG?

Som kirkemedarbeider for storavisen *La Repubblica* gjennom nærmere 20 år, har Marco Politi opparbeidet et vidt kontaktnett og store kunnskaper. Men han markerer også klart hvor han står i viktige kirkespørsmål. «Konservativ» eller «reformvennlig» er hans beskrivelse av de viktigste frontene, og han plasserer seg tydelig i den siste gruppen.

– Frans' motstandere har vært svært aktive de siste 10 årene, særlig på internett, sier han. Der har de kommet med en mengde innspill som kritiserer hans pavegjerning. Deres håp var å bringe Frans i vanry og bringe kirken på en ny kurs. Men under konklavet som valgte hans etterfølger, mislyktes de. Motstanderne fikk ikke flertall under valget, og det ble valgt en pave som ønsker å følge den samme kursen som Frans. Leo XIV går forsiktig og gradvis frem, men retningen er klar, mener Politi.

TRE KVINNER OG EN MANN

Marco Politi presenterte sin nye bok sammen med tre kvinner – alle fremtredende i den italienske likestillingsdebatten. Kvinners stilling i den katolske kirken er også et viktig tema i boken.

«Vi blir ikke tatt på alvor», sier en av kvinnene som er intervjuet. «Kvinnene blir latterliggjort, både de som jobber innen kirken og de som er aktive i uavhengige katolske organisasjoner.»

– Men selv om det fortsatt er utelukket at en kvinne kan bli prest i den katolske kirke, så skjedde det viktige endringer under pave Frans, sier forfatteren. Han opprettet bl.a. en kommisjon som skulle vurdere muligheten for at kvinner kunne bli diakoner. Men dette er ikke blitt en realitet, for her er kirken splittet. Han har også gitt kvinner stemmerett ved de siste synodene. Det er første gang noe slikt skjer. Og han innsatte kvinner i viktige lederstillinger i Vatikanets administrasjon, kurien. Dette er noe som aldri har skjedd før, understreker Politi.

«ALDRI MER TO PAVER»

Marco Politi skriver interessant og fascinerende om det indre liv i Vatikanet, som han kjenner bedre enn de aller fleste. Et av kapitlene handler om situasjonen som oppsto da pave Benedikt abdiserte i 2013 og ble «papa emeritus» – en pensjonert pave.

«En enestående situasjon i kirkens historie», skriver Marco Politi. Og han avslører sider ved denne situasjonen som er lite kjent i Norge. Forholdet mellom Frans og Benedikt var godt i starten, men ble kraftig forverret i forbindelse med striden om de såkalte *viri probati* – om «prøvede», gifte menn kunne ordineres til prester. Da Bispesynoden for Amazonas-regionen ba om tillatelse til dette i spesielle tilfeller, og det ikke kom noen klar avvisning fra paven, rykket pave emeritus Benedikt og hans meningsfeller ut med en skarp irettesettelse der de understreket «det urokkelige prinsippet om sølibat for prester».

«Dette førte til en dyp og varig konflikt», skriver forfatteren, og han siterer en uttalelse fra pave Benedikt til sin sekretær: «Pave Frans har tydeligvis ikke tillit til meg lenger».

«De neste tre årene blir avgjørende for kirkens fremtid, og for hvordan pave Leos pontifikat vil bli.»

BOKSLIPP: Forfatteren og kirkejournalisten Marco Politi presenterer sin nye bok under en bokpresentasjon på en utescene på «Litteraturens hus» i Roma tidligere i høst.

Forfatteren understreker likevel at pave Frans' personlige popularitet var svært høy, selv om kirken er lite populær i Europa:

– Uoffisielle undersøkelser på internett viste at 60–80 prosent ga sin «like» – altså viste sin støtte til Frans, skriver forfatteren.

TRE AVGJØRENDE ÅR

«Den ufullendte revolusjon» heter altså Vatikan-eksperten Marco Politis nye bok. Tittelen er forfatterens oppsummering av pave Frans' pontifikat: store og viktige endringer har funnet sted, men mye står fortsatt ugjort.

– *Hva skjer med «det ufullendte» under den nye paven?*

– Vi er inne i en prosess som vil være mer avklart i løpet av de neste tre årene. Pave Frans laget et dokument med tre sentrale forslag i forbindelse med synoden i 2024: Det første var å opprette kirkelige diskusjonsfora i alle menigheter i hele den katolske kirke. Det andre var å innsette kvinner i posisjoner som innebærer kirkelig veiledning – også i områder som Afrika og Sør-Amerika, der menn er svært dominerende. Og det tredje er å innføre en «ansvars-kultur» der biskopen ikke lenger er en «fyrste», men der alle kirkens medlemmer inviteres til å ta del i diskusjonene om hvilken retning man skal gå, sier Marco Politi.

– Det handler altså om å forandre kirken fra en «monarkisk» til en «deltakende» organisasjon.

Og den nye paven har sagt «ja, jeg er enig i at denne prosessen skal fortsette». Den bør derfor ende i år 2028, med en verdensomspennende kongress som vi kan kalle et «globalt parlament for den katolske kirke».

– De neste tre årene blir altså avgjørende for kirkens fremtid, og for hvordan pave Leos pontifikat vil bli, avslutter Marco Politi. •

«Det blir nok aldri mer to paver i Vatikanet samtidig», skriver Marco Politi ironisk.

AVKRISTNING I EUROPA

En rød tråd gjennom boken til Marco Politi er avkristningen som har preget Europa de siste tiårene. «Hverken pavene Johannes Paul II, Benedikt XVI eller Frans har greid å stanse denne utviklingen», skriver forfatteren. Og han trekker frem en rekke tall som illustrerer dette.

«I Frankrike er det bare 3–4 % av befolkningen som går til messe på søndagen. I Spania er det rundt 10 prosent. Og i Tyskland har tallet gått ned fra rundt 50 prosent i 1950 til 5–6 % i dag», skriver han.

Men situasjonen er spesielt alarmerende i Italia, mener han. Bare rundt 10 % av italienerne mellom 16 og 44 går fast i kirken på søndag, går det frem av boken.

CLEMENS CAVALLIN,
STEFAN LINDHOLM,
MIKAEL SCHINK S.J.,
MATS WAHLBERG
THOMAS AV AQUINO. EN INTRODUKSJON TILL HANS TEOLOGI OCH FILOSOFI
ARTOS & NORMA
BOKFÖRLAG, 2025

— “ —
Dette er langt mer enn en introduksjon for førstegangsreisende i skolastikkens verden.
— ” —

Solid om skolastikkens mester

OMTALT AV NILS HEYERDAHL

Det er 800 år siden Thomas Aquinas ble født og 750 år siden han døde. Det doble jubileet for middelalderens fremste filosof og teolog har avfødt mange publikasjoner verden over. Artikler, essays, nettsteder og bøker har belyst forskjellige sider av kirkelærerens liv og virke. Han tenkning er fremdeles aktuell.

NOE AV DET MEST IMPONERENDE er kommet fra Sverige: antologien *Thomas av Aquino. En introduksjon til hans teologi og filosofi*. Undertittelen er litt for beskjeden. For dette er langt mer enn en introduksjon for førstegangsreisende i skolastikkens verden. Her foretar 13 forfattere noen akademiske dypdykk for å hente opp spesifikke emner til analyse og fortolkning. De forklarer hva Thomas mener med «metafysikk», de utlegger hans analogi-tenkning, de drøfter hans oppfatning av hva moralsk «dyd» er, de redegjør for sentrale temaer i forfatterskapet som «nåde», «Guds eksistens», «Guds natur», «Treenigheten» m.m.

Bokens primære målgruppe vil neppe ha behov for en «introduksjon». Både form og innhold vitner om at forfatterne henvender seg til et skolelert publikum med et kunnskapsnivå godt over gjennomsnittet. Bokens 362 sider omfatter over tusen fotnoter. Hver av de 17 artiklene avrundes med en liste over relevante og siterte verk – til sammen rundt 450 referanser! Det gir utgivelsen et klart akademisk preg. Ikke noe galt med dét. Den faglitterære sjanger trenger alle nivåer, fra enkel, pedagogisk formidling til mer komplekse og krevende tekster. Men for en vanlig, interessert leser kan nok den akademiske stilen i denne boken oppleves som litt overveldende.

ET FYLDIG INNLEDNINGSKAPITTEL, signert av bokens redaktører anbefales, også for dem

som ikke har kondisjon nok til å gjennomføre hele løpet fra perm til perm. Her finner vi både gode resymeer av de enkelte kapitlene, og en tankevekkende redegjørelse for utgivelsens hovedhensikt. Meningen er ikke bare å minne om hva en skarpsindig filosof tenkte i sin tid, men også å vise at denne tenkning fremdeles er relevant.

Utgiverne gjør her et poeng av at Thomas' filosofi har vært utsatt for skiftende konjunkturer helt siden middelalderen, og at det fortsatt er slik. Det siste store oppsving kom etter pave Leo XIII's encyklika *Aeternis patris* som sterkt anbefalte Thomas Aquinas som studieobjekt, inspirasjonskilde og teologisk basis for Den katolske kirke. Nythomismen blomstret mot slutten av 1800-tallet og langt inn på 1900-tallet, men møtte deretter motbevegelser, som bl.a. kom til uttrykk under Det annet Vatikankonsil. Toneangivende teologer fant inspirasjon i kilder som lå forut for skolastikken: Bibelen og kirkefedrene. Men bokens redaktører registrerer at et nytt omslag synes å skje i våre dager, med en stadig voksende interesse for Thomas Aquinas' filosofi, og dét ikke bare på katolsk hold. Flere og flere ser at den skarpsindige dominikanerbroderen kan kaste oppklarende lys over problemer og konflikter som nåtidens mennesker basker med i dag.

SKOLASTIKKEN, MIDDELALDERENS ledende tanketradisjon, har – med visse hederlige unntak – ikke vært viet meget oppmerksomhet i norske universitetsmiljøer. Denne boken demonstrerer til fulle hvor mye sterkere Sverige står på dette området. Desto mer oppmuntrende er det for oss på den andre siden av Kjølen, at i denne boken er det brede svenske fagmiljø supplert med to nordmenn.

Professor i teologi, kunst og filosofi (og medredaktør av SEGL) Ståle Johannes Kristiansen, skriver oppklarende om skjønnhet, det vi i dag kaller estetikk, et ikke så veldig påaktet, men viktig område av Thomas' tenkning. Og prest i Den norske kirke, dr. Kjetil Kringlebotten, skriver tankevekkende om Thomas' sakramentslære. Han mener den kan bli en viktig ressurs i den økumeniske samtalen mellom katolikker, lutheranere og ortodokse.

En bro mellom svensk og norsk lærdomsliv bygger også Katarina Gustavsson, svensk dominikanersøster ved Lunden kloster i Oslo, og hennes landsmann Clemens Cavallin, professor i religionsstudier ved NLA Høgskolen i Bergen. Sammen skriver de innsiktsfullt om kontemplasjonens rolle i Thomas' beskrivelse av menneskets vandring mot sitt endelige mål, som er å skue Gud. På denne vei gjelder det å finne den rette balansen mellom et aktivt og et kontemplativt liv og bygge «en bro mellom filosofisk spekulasjon, teologisk systematik, dygdernas harmoni, kärlekens drivkraft och överjordisk kunskap»(s.283).

TIL SIST EN DRÅPE MALURT i et ellers vel-smakende beger. Denne boken vil sikkert bli stående som et standardverk i nordisk litteratur om skolastisk tenkning. Den omfatter både en nyttig ordliste over sentrale begreper i middelalderfilosofien og et vell av referanser til andre verk om emnet. Men perspektivet kunne ha vært litt videre. Også i Danmark og Norge er det utgitt oversettelser av bøker og tekster av Thomas Aquinas, samt forskningsbidrag. Et eksempel er professor Knut Tranøys klassiker om Thomas Aquinas som moralfilosof. Men slike referanser mangler. Synskretsen er stort sett begrenset til svenske og engelskspråklige utgivelser. •

BLIKK I ARKIVET

Blikk i arkivet er en spalte som trekker frem klipp fra gamle numre av St. Olav. Takket være arbeidet med å digitalisere alle bladene, er dette blitt enklere enn noen gang.

Det annet
vatican-
konsil

Det annet vaticankonsil åpnet

Pave Johannes sluttet sin tale med en storslagen visjon av kirken i fortid, nutid og fremtid, som nettopp her – over apostelen Peters grav og fra kristenhetens midtpunkt – måtte gjøre et sterkt inntrykk. Han la konsilfedrene varmt på sinne at de i sine forhandlinger måtte vise klokskap, nestekjærlighet, måtehold og samvittighetsfull ettertanke – vel vitende om hvilken arv de som apostlenes efterfølgere gir videre, med ansvar overfor Gud og historien. Da vil konsilet bli hva det lover: «Det kirkemøte som nu åpnes melder seg som et daggry for kirken, en forløper for et stort lys. Ennå er det bare morgen, men allerede nå, ved varslet om den kommende dag, fylles Vårt hjerte av glede».

Hallvard Rieber-Mohn OP i St. Olav, nr. 20/1962

«Skjema 13» (Gaudium et spes)

Interessen for Konsilets behandling av Skjema 13 er så stor at Konsilets tidligere arbeide holder på å stilles i skyggen av legfolkets tanker. Den kjente franske jesuittpater de Lubac har understreket i den forbindelse at også de andre beslutninger og diskusjoner har hatt stor betydning. Liturgireformen angår alle kristne, skjemaet om Kirken har satt Guds folk i sentrum, skjemaet om den guddommelige åpenbaring setter Bibelen på sin rette plass, det vil si førsteplassen, og viser at Kirken vender tilbake til sine kilder.

Redaksjonelt i St. Olav, nr. 22/1964

Vaticanum II – en begynnelse

Bortsett fra de offisielle dokumenter foreligger der to resultater som jeg tror vil få meget stor betydning for Kirkens videre liv: Biskpekonferensene og Synoden. I løpet av få år er vi blitt vidner til dannelsen av disse arbeidsorganer over hele den katolske verden som har fått navnet biskpekonferanser. En kirkelig desentralisasjon opprettet med Pavestolens velsignelse. [...] For det annet har vi fått Bispesynoden, denne siste sesjons kan hende viktigste begivenhet. Paven har ved opprettelsen av dette permanente organ én gang for alle slått fast at herefter skal hele episkopatet være med på å forme Kirkens fremtid.

Biskop John Willem Gran i St. Olav, nr. 24/1965

Norske katolikker og konsilet

De liturgiske forandringer er stort sett blitt godt mottatt, men i de tilfelle hvor motstand og forbehold har gitt seg uttrykk – først og fremst blant konvertitter og eldre katolikker – er de vesentlige grunner følgende:

- En viss uro og engstelse for å gi slipp på og miste det man har til fordel for noe man ikke er overbevist om er en forbedring av det gamle velkjente og kjære.
- Man har følelsen av at forandringene ofte skjer tilfeldig og vilkårlig. Dette kan skyldes at prestene selv ikke alltid har satt seg inn i ånden bak forandringene, slik at disse blir innført uten nok opplysning og forberedelse.

Redaksjonelt i St. Olav, nr. 14/1967

KNUT ØDEGÅRD
**MITT KVITE HÅR
 I VINDEN**
 DIKT
 CAPPELEN DAMM 2025

Dikt som favner livstema fra fødsel til død

OMTALT AV MAGDALENE THOMASSEN

Knut Ødegård fyller 80 år og er kommet med en ny diktsamling, rik på alderens ettertanke og erfaringer. Allerede tittelen – *Mitt kvite hår i vinden* – antyder at aldringens refleksjoner er forankret i en stadig bevegelse; i vestlandsvinden som ledsager forfatterens vandring mellom minner og dagsaktuelle hendelser. Å skulle omtale en så formfullendt diktsamling er ikke lett: I lys av dikterens ord kommer andre ord til kort. Hva kan vi si? Da har jeg vel allerede røpet at disse diktene berører med sin kraft som favner livstema fra fødsel til død i et både enkelt og rikt språk, ukunstlet og med overraskende og vakre vendinger i direkte og sansefulle beskrivelser.

SIDEN DEBUTEN I 1967 har Ødegård markert seg som en av Norges fremste lyrikere. Blant hans lange rekke utgivelser finner vi, foruten diktsamlingene, også gjendiktninger og fagbøker som speiler Ødegårds nære forhold til Island og vestnordisk kultur. Kanskje er det dette forholdet som gjør naturen så nærværende i hans dikt, mer bestemt vesterlandsnaturen med sine karrige fjell og «stein som havet sleiker mjukt», med strandlandskapene som vender ut mot «eit endelaust hav som ikkje seier noko, / berre ei evig susing, stundom buldring, frå eit djup / eg berre anar djupna av.»

ÅRETS DIKTSAMLING åpner med disse vandringene langs strendene og vakre kjærlighetserklæringer til hans islandske hustru gjennom førti år: «Eg vandrar helst med henne, ho som framleis er mi brud [...] langs strendene går vi.» Det er her «steinen talar» og kaller en til

å stoppe opp og ta seg tid, tid til «berre dette å gå her / og sjå utover havet, kor endelaust det er, og sjå himmelen, / så svimlande han er, å gå her og sjå». Ødegård er en mester i «å fange stille øyeblikk», er det blitt påpekt.

Samlingens andre del er preget av minner fra oppveksten i krigens skygge. Spesielt i samtale med faren bryter alle spørsmålene inn; hvor ble de av, de som bodde i disse kjente husene fra barndommen, «dei som før / så brått frå villaen / i 1943»? Og hva gjorde faren som var politi under krigen? Han snakket aldri om det, aldri om disse som «vart stuva inn i skipet / Donau. Var du der?» Vandringene tilbake til barndommens landskap etter krigen og de forsiktige undringene om skyld og ansvar, glir over i bilder fra nåtidens Gaza og et rop som slynges ut i delens siste dikt: «Min Gud, kvar er du no?»

DIALOGEN MELLOM FORTID OG NÅTID fortsetter i samlingens to siste deler. Da og nå flettes sammen i barndomsminner hvor brått dagsaktuelle spørsmål trenger seg på. Og fortsatt er det landskapet som binder det hele sammen: Minner om faunaen ved fjorden brekkes opp av bekymringen over klodens skjørhet og utsatthet, «denne tynne jordoverflata» hvor kanskje sakte «skal det koma over oss eit botenlaust myrker». Flere av diktene er som lange fortellinger med rom for slike stadige skift i tid og perspektiv.

Aldring, svekkelse og tap er et gjennomgangstema i diktsamlingen. Det enkelte mennesket løftes frem som verdifullt og fullt ut der, midt i glemsel og demens. Det personlige forenes med det allmennmenneskelige i

beskrivelser som er gripende på begge plan. Det vakre er innskrevet også i denne fasen av menneskelivet: «Det finst dei som ikkje forstår / det vakre ved å gå i barndomen», skriver forfatteren og minnes sin søster: «Ho gjekk i barndomen/ i årevis, smilte så vakkert. Eg / går òg i barndomen no». Sorgen over det vi mister forenes med et slags forsonet vemod, ja, kanskje en nysgjerrighet? Hva venter oss? For vi «flyg / snart no».

HER ER INGEN LETTVINT TILLIT, her er rom for både tvil og uro; «eg er i tvil komen» sier forfatteren når han minnes lillesøsteren som ville til toppen av Vengetind for å møte Jesus – og plutselig ser han at «ein ljósstråle skjer seg brått gjennom skya, det skin / i tinden.» Tvil og tro, hånd i hånd. I samlingens siste fortellende dikt formuleres dette pregnant i dialog med apostelen Paulus som i brevet fra Efesos grubler over dødens brodd og dødens seier. Uroen over all mulig synd gjennom et langt liv og hva døden vil lede til, plager forfatteren når han «gyngar / i gamaltantes stol mellom tvil og tru». Han stoler ikke på venner som er gått foran, sikre på å komme frem. Men vissheten vinner; «ein veit eg om», en som nådde frem. «Namnet hans kan knapt nemnast / i nyare norsk lyrikk. Men dét / er den vona eg har for mi siste ferd: / Namnet Jesus. Det bleiknar aldri.» Og diktet ender med at Ødegård og Paulus synger tostemt om dette navnet, på tvers av to tusen år og utallige miles avstand: «Det tærest ei av tidsens tann, syng vi, / Paulus og eg.» Det er som om vi kan se Paulus gyngje i takt, også han med sitt kvite hår i vinden. •

Berre ein veit eg om, som døydde
og så kom endelaust høgt opp
over alle stiar og fjell
utan sår av synds ormebrodd.
Namnet hans kan knapt nemnast
i nyare norsk lyrikk. Men dét
er den vona eg har for mi siste ferd:
Namnet Jesus. Det bleiknar aldri.
Eg legg diktheftet frå meg, byrjar nynna
namnet Jesus
og dér høyrer eg fjernt frå,
men veksande i styrke: Paulus nynnar med
frå Efesos gjennom to tusen år, og vi
syng tostemt, vi syng høgt no om dette namnet,
så herleg det er.
Det tærest ei av tidens tann, syng vi,
Paulus og eg.

— “ —

Blant hans lange rekke utgivelser finner vi, foruten diktsamlingene, også gjendiktninger og fagbøker som speiler Ødegårds nære forhold til Island og vestnordisk kultur. Kanskje er det dette forholdet som gjør naturen så nærværende i hans dikt.

— ” —

WERA SÆTHER
**JEG ANGRET IKKE
 RASERIET**
 CAPPELEN DAMM, 2025

—“—
**Små strøk av
 fargerike
 bibelallusjoner
 krydrer
 diktsamlingen
 og et helt
 kapittel er viet
 India, et land som
 har en naturlig
 tematisk plass.**

—”—

Mørke hjertesukk

OMTALT AV ELISABETH SOLBERG

Edit Piaf angret i sin tid ingenting; «rien de rien». Skal vi tro den nye diktsamlingen til Wera Sæther, «jeg angret ikke raseriet», mener også denne kunstneren at hennes anliggende er berettiget. Hun er nemlig rasende med tanke på den ødelagte, forvrengete verden vi overlater til fremtiden. Følelsen deler hun raust med leserne gjennom vare og tankevekkende dikt.

MED FARGERIK PENSEL og assosiativt formspråk maler Sæther frem stilleben fra barndommens uskyldstid med «ballblommen i buskaset bortenfor myrdammen» og liljekonvall, som «har størrelse som et minuskelpunktum i luktesansen» og «juli var juli hvert år».

Men så skurrer det: «Det er bare sommer og en rest vinter igjen, metangassen surkler i tundraen». Kvinnen har forlatt barndommen og lever nå i en annen tid, hun er blitt et vitne, en som vil streike «før stråene våre tar fyr». Kanskje blir det ikke en gang et halmstrå tilbake å klynge fremtidshåpet til? For verden står i brann. Kantarellen i nord er stenket med Tjernobyls dødelige støv, og Oslofjorden er blitt «en offersone».

ASSOSIASJONSRIKDOMMEN i diktene er stor og kontrastene grelle. Fra barndommens trær og mose og snø tas vi ubønnhørlig med over i oligarkenes og pengemaktens nådeløse rike, der «den utidige presidenten» «herjer i alle tre tider: den som var den som er den som kommer». Så antyder dikteren en «fjerde tid» gjennom en setning som munner ut i et meningsfullt ingenting.

«jeg angret ikke raseriet» er en ganske utfordrende diktsamling, som man aktivt må dukke ned i for å bli beriket. Leseren stusser ved uvante språklige sammenstillinger, men

det er jo nettopp en effekt ved dikt at de skal skape refleksjon. For det meste lykkes Sæther med dette, selv om hun til tider kan virke litt for insisterende, nærmest bitende argumenterende, som når hun omtaler de mektige, «keiserne», som ikke vil ha «planeten jord men seg selv i speilet i børsen».

SÆTHERS PALETT av referanser har et stort spenn. For en leser kan det være en krevende øvelse å bevege seg i en broket kunstverden, blant malerier av Bosch og Münter, femtitalfilmer og rockemusikk frem til «Mørkets hjerte» i Afrikas indre. Små strøk av fargerike bibelallusjoner krydrer diktsamlingen og et helt kapittel er viet India, et land som har en naturlig tematisk plass.

Rent grafisk gir diktene et litt fragmentert inntrykk, utspente mellomrom mellom ordgrupper gir plass til å fylles med uttalt mening, lik knuste speil, som også må fylles ut for å gi en helhet. Noen verselinjer har skrått nedadgående venstremarg og understreker på denne måten den dystre fremtiden vi går i møte.

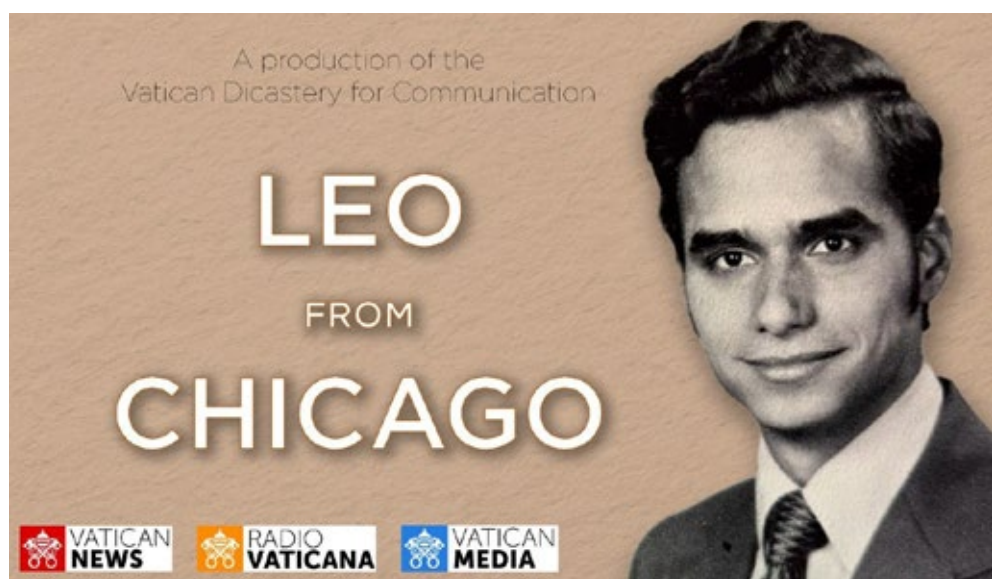
ER DET DA IKKE NOE HÅP for kloden vår? Kanskje er gudstroen det eneste halmstrået som ikke brenner opp i de stadig alvorligere naturkatastrofene. De siste ordene i samlingen lyder: «oremus som betyr: la oss be». Samlingen som helhet har en dus, religiøs koloritt.

Piaf angret ingen ting. Sæther er ikke fri for å føle på sin egen rolle som moderne menneske. Hun «lar være å telle utslippssynder og bærer dem heldøgns om begge håndledd». Men leserne kan gi henne rett i at hun aldri må angre på raseriet. Det har hun med dette gitt et håndfast bidrag til. •

Et intimt portrett av pave Leo

«Han vil forandre Kirken, ikke gjennom nye regler, men gjennom hvem han er som person.»

OMTALT AV OLAV RUNE BASTRUP

Det er en av pave Leos medbrødre i augustinerordenen som sier dette. Det står også som en programerklæring for den ferske dokumentarfilmen *Leo from Chicago*, presentert av Vatican News. Den femti minutter lange filmen er produsert av Dikasteriet for kommunikasjon – Vatikanets offisielle kommunikasjonsorgan – i samarbeid med erkebispedømmet Chicago.

«LOOKS SO KIND»

Da Robert Prevost ble annonsert som pave Leo XIV 8. mai i år, var en av de første kommentarene jeg fanget opp på sosiale medier den enkle setningen: «He looks so kind.» Den gikk igjen som et refreng i dagene etter valget – et uttrykk for en umiddelbar og nesten rørende resonans hos mennesker som ikke kjente ham, men som spontant følte at de gjorde det.

Dokumentaren griper begjærlig tak i dette førsteinntrykket og søker å utdype det. «What you see is what you get.» Mannen som trådte ut på Peterskirkens balkong med hele verdens oppmerksomhet rettet mot seg, er akkurat slik han fremstår: vennlig, mild, harmonisk – og først og fremst klok. Det er slik filmen ønsker å presentere ham som Kristusvitne for vår tid.

BEMERKELSESVERDIG

Dette er ingen dyptpløyende dokumentar, men snarere et intimt portrett som fører oss gjennom en bemerkelsesverdige livshistorie. Her kommer ingen

programerklæringer og ingen kontroversielle frempek om hva vi kan forvente av pave Leos pontifikat.

I stedet møter vi hans brødre som deler humorfylte anekdoter fra oppveksten; tidligere lærere og skolekamerater trekker frem små episoder, ofte med et tørrvittig poeng. Vi får høre om hans lidenskap for biler, hans subtile humor, at han kan le så han rister, og at pepperonipizza er hans store svakhet. Det hele er uhøytidelig og nært – i form og stil tydelig mer tilpasset et amerikansk publikum enn et internasjonalt.

AUGUSTINERORDENEN

Mye av dette anekdotiske stoffet har begrenset interesse. Mer substans ligger i det hans medbrødre i augustinerordenen forteller om hans menneskelige egenskaper og om hvordan ordenen har formet ham fra barndommen av.

Også skildringen av det katolske miljøet i Chicago – og hvordan det satte sitt preg på familier og nabolag – er interessant. Derimot streifer filmen bare forbigående innom de lange og betydningsfulle årene som misjonær og senere biskop i Peru. Ingen som kjenner ham fra denne perioden, er intervjuet. Også klippe- ne der Prevost selv kommer til orde, er få. Det er først og fremst familie, oppvekstmiljø og ordenen som taler på hans vegne.

Derfor er det noe uventet at den lutherske pastoren John Snider har fått så stor plass. Vennskapet deres, som går tilbake til ungdomsårene, er varmt skildret. Snider forteller at Prevost er vel belest i luthersk teologi (Martin Luther var selv augustiner munk), og at de har hatt mange ærlige diskusjoner uten at det noensinne har rokket ved vennskapet. En historie fra ekteparet Sniders besøk i Roma etter at Prevost ble kardinal, sier noe om pave Leos humor: Da reg-

ningen kom på restauranten, tok kardinalen den resolutt og sa: «Jeg skylder dere dette for reformasjonen.»

TRYGGE HENDER

Historier som dette skal underbygge bildet filmen vil tegne av pave Leo: en mann som søker utjevning fremfor konflikt. Det er også hva hans medbrødre i ordenen forteller,

men legger til: Han lytter før han taler, og handler ikke uten langvarig refleksjon. Det var denne egenskapen som gjorde ham til det naturlige valg som generalprior for augustinerordenen.

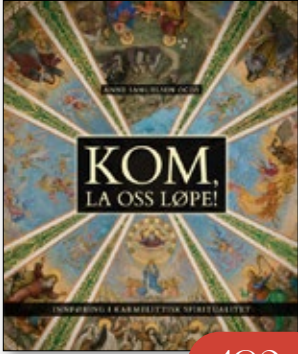
Slik må også konklavet ha tenkt da pave Frans døde. Mellom linjene i dette filmportrettet ligger et tydelig, om enn uuttalt, budskap: Leo er ikke impulsiv som sin forgjenger. Kirken er i trygge hender med Leo i forsetet. •

“
Dette er ingen dyptpløyende dokumentar, men snarere et intimt portrett som fører oss gjennom en bemerkelsesverdige livshistorie.
 ”

St. Olav bokhandel

– aktuelle utgivelser

429,-

Innb. | 464 sider | Illustrert

Anne Samuelsen:

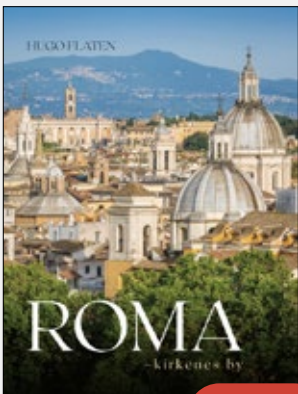
KOM, LA OSS LØPE!

Innføring i karmelittisk spiritualitet

I denne boken inviteres vi inn i Karmels levende tradisjon, som har gitt oss innflytelsesrike helgener som Teresa av Ávila, Johannes av Korset og Thérèse av Lisieux. De har vist oss veien til et liv i indre bønn – Karmels varemerke –, der målet er sjelens kjærlighetsfylte forening med Gud allerede i dette livet.

I vår katolske tradisjon er alle åndelige nådegaver og rikdommer allemannseie. Det er bare å øse av den åndelige skattkisten, å takke og ta for seg.

Kardinal Anders Arborelius O.C.D. i forordet

549,-

Innb. | 552 sider | 550 bilder

Hugo Flaten:

ROMA – kirkenes by

ROMA ble kristenhetens sentrum da apostelen Peter ble byens første biskop. De første kristne møttes ved martyrenes graver og i hjem som fungerte som kirker. Etter Konstantins omvendelse på 300-tallet ble det reist kirker over disse stedene, mange med tydelige spor av sin tidlige historie.

Med over ni hundre kirker er Roma et levende vitnesbyrd om kristendommens utvikling. Boken tar deg med til over hundre av dem – fra store basilikaer til bortgjemte perler – og viser hvordan arkitektur og kunst bygger bro mellom himmel og jord. Underveis møter du martyrer, helgener, keisere, paver og store kunstnere.

For pilegrimer, kunstinteresserte og nysgjerrige gir boken nye perspektiver og inspirasjon til egne vandringer i kirkenes by.

329,-

Hefte | 296 sider | Illustrert

Kristiansen, Lindekleiv, Varkøy (red.):

SEGL 2025

HVA SKJER når kristendommen brukes som politisk verktøy? Hva betyr styrke – og hva skjer når svakheten får tale? SEGL 2025 undersøker hvordan troen tolkes, utnyttes og utfordres i en tid der religion igjen får plass i offentligheten. Med temaet styrke og svakhet som bakteppe drøfter årets skribenter kristen tro i møte med samtidens politiske og eksistensielle spørsmål.

Blant bidragsyterne er Jean-Luc Marion, Tordis Ørjasæter, Ragnar Misje Bergem, Karl Olav Sandnes, Tom Egil Hverven og Marta Bivand Erdal. De skriver om alt fra kjærlighetens orden og sosiallære til konvertering, migrasjon, alderdom, Dag Solstad og apostelen Paulus' kropp.

Pulsen, pavevalet og det sekulære mennesket

Vi lever i ei tid der vi måler alt frå kolesterol til blodtrykk, men kva er det vi manglar? Kva skjer med det moralske mennesket når religionen forsvinn – og vi står att med helsetal og tilpassing som einaste kompass?

AV DAG S THELLE

STYRINGSREISKAP. Puls klokka har vorte viktig for mange

Verda følgde valet av ny pave som eit globalt drama, for nokre månader sidan. Tusenvis stod på Petersplassen i stille forventning og stirde på skorsteinen. Vile røyken vere kvit eller svart? Påfallande mange – også sekulære og ikkje-truande – let seg gripe. Ikkje fordi vi venta noko personleg gjennomgripande, men fordi ritualet peikte mot noko som kjendes både arkaisk og djupt menneskeleg: eit fellesskap kring det vi ikkje kan måle, men som likevel tyder noko.

Kontrasten til kvardagen kunne knapt vore større. Vi lever i eit samfunn som har utvikla ein finmaska kontroll over kroppen: Vi måler puls, kolesterol, blodtrykk og BMI. Vi tel steg og kaloriar, og snakkar om helsa som om ho er sjølvmeininga. Og kanskje er ho nettopp det – i fråveret av noko anna.

I den sekulære røyndomen er det ikkje lenger Gud som ser oss – det er pulsklokka. Vi har bytt frelsa til sjela med elastisiteten i årene. Vi søker tryggleik i det som kan regulerast og optimerast, og det gir ei form for meining. Men samstundes har vi kanskje mista noko av det som tidlegare heldt liva våre saman: ei overordna forteljing – eller berre det enkle faktum at vi kunne erkjenne skuld utan å måtte forklare henne psykologisk eller medisinsk.

KVAR VART DET AV SAMVITET?

Det stiller framleis spørsmål – men vi har eit fattigare språk for å svare. Når nokon i dag opplever skuld, vert det ofte omsett til «ubehag», «grenseløyse» eller «dårlig sjølvregulering». Men samvitet, i si eigentlege meining, handlar ikkje om psykisk velvære. Det handlar om etisk forplikting. Og det er nett denne forpliktinga som vert utfordra når vi i vår tid ser krig og lidning skje tett på, som i Gaza, der millionar lever under trugsmål om utsletting. Korleis kan vi forstå og handle i møte med slik urett, når det kollektive moralske språket er i ferd med å smuldre bort? Når skuld, ansvar og medkjensle druknar i politiske omsyn og frykt for eigne posisjonar, står samvitet i fare for å bli ei stilna stemme – eit rop som ikkje lenger vert høyrte.

KVAR KJEM DENNE KJENSLA FRÅ?

Er samvitet berre lært – eller ligg det djupare? Evolusjons-

biologisk finst det gode grunnar til at sosiale artar utviklar indre regulatorar: skuldkjensle, empati, sans for rettferd. Dei held flokken saman og aukar sjansen for å overleve. Moderne nevrovitenskap viser at moralske vurderingar aktiverer bestemte område i hjernen, som prefrontal cortex og amygdala. Sjølv små born viser teikn til anger før dei har lært moralske reglar.

Men like viktig er den kulturelle forma: Kva vi kjenner skuld for, varierer mellom samfunn. Det betyr at samvitet både er ei medfødd evne og ei tolking – vi lærer korleis det skal uttrykkjast, og kva det skal reagere på.

MÅ MORALSKE EVNER VEKKAST?

Eg tenkjer på biene. Dei veit instinktivt korleis kubens skal byggjast før dei flyg – men ferdigheita vert verkeleggjort i samspel. Kanskje er det slik også med menneskets moralske evner: Dei må vekkjast, formast, forståast – i eit fellesskap som trur på noko større enn summen av enkeltmenneska.

Når vi set det kollektive i staden for det individuelt målbare, og etikken i staden for helsedisiplin, står vi i fare for å redusere samvitet til støy. Ikkje fordi vi blir dårlegare menneske, men fordi vi manglar rommet og språket for det ubehagelege og det heilage. Vi gjer det som er «bra for oss», men veit ikkje lenger kva som er rett.

Nyleg skreiv Masha Gessen i *New York Times* om korleis det amerikanske demokratiet gradvis tilpassar seg autoritære tendensar – også under frykt og protest. Vi bøyer oss, skriv ho, ikkje fordi vi er einige, men fordi det er slik ein overlever. Vi handlar i strid med vårt eige samvit – og lærer oss å tole det. Det minner oss om kor sårbar denne indre stemma er når ho ikkje vert støtta av eit fellesskap og eit språk for motstand.

MENNESKET SI LENGT

Eit samfunn utan religion treng ikkje vere tomt. Men det må spørje seg kva som skal fylle tomrommet som oppstår når det heilage forsvinn. Klok forvaltning av kropp og helse er inga uviktig verdi – men ho kan ikkje åleine gi svar på skuld, tilgjeving og rettferd.

Røyken frå pavevalet signaliserer framleis at mennesket lengtar etter å høyre til i noko større. I det minste: å stå til ansvar for meir enn sin eigen puls. •

AKTUELL PROFIL

Hvem: Tord Tukun

Aktuell: Norges ambassadør
til Italia

Ny ambassadør til Den evige stad

TEKST: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN
FOTO: DEN NORSKE AMBASSADE I ROMA

Men Vatikanet har Tord Tukun ikke ansvar for, det tilligger ambassaden i Bern. Vår nye Italia-ambassadør kjenner Roma godt, siden han allerede har vært stasjoner der som ministerråd fra 2011–2015 – og han er glad for å være tilbake.

– Roma er en herlig by. Den kan være kaotisk av og til, men jeg er heldig som har anledning til å jobbe på et sted som har så mye å by på. Flotte bygg og kulturminner er det overalt i byen og det er viktig å huske på å se opp og glede seg over alt det flotte her når en er på farten mellom møter og arrangementer. Det beste for min del imidlertid anledningen til å treffe alle menneskene en gjør som ambassadør i Roma. Det er trivelig å jobbe med italienerne. De er åpne og imøtekomende. Det gjør det lett å jobbe som norsk diplomat i byen, sier Tord Tukun.

– *For de fleste er Italia pent vær, god mat og billedskjønne omgivelser. Som ambassadør er du sannsynligvis også opptatt av andre kvaliteter ved det italienske samfunn. Hva gjør Italia interessant for en diplomat?*

– Det er en rekke oppgaver som gjør Italia interessant for en norsk diplomat. Vi bruker mye ressurser på å støtte norsk næringsliv. Det er mange norske bedrifter som er etablert i Italia og enda flere som handler med italienske selskaper. Samhandelen er i veldig god utvikling og vi jobber tett med Innovasjon Norge og Sjømatrådet, som begge er etablert i Milano. Vi bruker også mye tid og ressurser på å jobbe med europapolitiske spørsmål, det er viktig for Norge å ha god dialog med hovedstedene i EU-landene.

DRONNINGEN, MUNCH OG FOSSE

– *Hvordan tenker du på Kirken som sosial og kulturell aktør i Italia?*

– Det er vår ambassade i Bern som er ansvarlig for Den hellige stol. Ved ambassaden i Roma følger vi derfor ikke Den katolske kirke og Vatikanet spesielt. Kirken er imidlertid viktig for italienere flest, inkludert politikere, og vi ser at den slik kan spille en rolle i utformingen av italiensk politikk.

– *Roma har satt sitt preg på hele vår verdensdel. Er byen fremdeles et relevant kulturelt referansepunkt?*

– Roma har vært en viktig by for mange norske kunstnere siden 1800-tallet og tiltrekker seg fremdeles en rekke kunstnere. Av de større norske arrangementene i år kan nevnes Munch-utstillingen *Il grido interiore* som ble åpnet av dronning Sonja sammen med president Mattarella i februar, der mer enn hundre verk utlånt ut fra Munchmuseet ble stilt ut. Til Roma kom Jon Fosse i vår for å åpne den betydningsfulle litteraturfestivalen *Festival di Letterature*. På høsten arrangerer vi *Novembre Nordico*, en egen kulturfestival sammen med de nordiske ambassadene og instituttene i Roma, sier Tukun og forteller at ambassaden jobber tett med både Skandinavisk forening (*Circolo scandinavo*) og Det norske institutt i Roma.

OLAV I ROMA

– *I Roma finnes nasjonalhelligdommen Olavsalteret, som binder Norge og Roma sammen. Hva tenker du om dette unike samlingspunktet?*

– Vårt nasjonalmonument St. Olavsalteret har vært et viktig samlingspunkt for nordmenn i Roma siden 1893. Alteret har stor historisk og kulturell betydning, og er et viktig «stykke Norge» i Italia. Venneforeningen for alteret har siden 2007

OLAV-FAN: – Vårt nasjonalmonument St. Olavsalteret har vært et viktig samlingspunkt for nordmenn i Roma siden 1893. Alteret har stor historisk og kulturell betydning, og er et viktig «stykke Norge» i Italia, sier ambassadør Tord Tukun .

TORD TUKUN

Født i 1968 og oppvokst i Kongsvinger-området, er utdannet siviløkonom fra NHH.

Han startet sin karriere i Utenriktjenesten i 1995.

Fra 2011 til 2015 tjenestegjorde han som ministerråd ved den norske ambassaden i Roma, og fra 2015 til 2019 hadde han samme rolle i Tokyo.

I perioden 2019–2025 arbeidet han som avdelingsdirektør i Utenriksdepartementet.

I 2025 ble han utnevnt til Norges ambassadør i Italia, med stasjonering i Roma.

gjort en formidabel jobb med å ivareta alteret og styrke aktiviteten rundt det. Jeg er imponert over arbeidet som foreningen og flere av dets medlemmer gjør på frivillig basis. For nordmenn i Italia og ambassaden er det flott å kunne ha et slikt samlingspunkt, konkluderer Norges øverste diplomat i Kirkens hovedstad. Siden Venneforeningen ble dannet, har det vært en tradisjon å holde en mottagelse for de besøkende i den norske embetsboligen etter festmessen. Det er en tradisjon som jeg med glede videreførte som vert for første gang i oktober i år. Det ble en ekstra spesiell mottagelse ettersom jeg på vegne av kong Harald, hadde æren av å tildele Lilli Stenius Ridderkorset av første klasse i Den Kongelige Norske Fortjenstorden.

– *Hva er ditt beste tips til alle pilegrimene som kommer til Roma, blant annet for å feire den store Festmessen i San Carlo al Corsokirken 16. oktober? Hva bør de ta seg tid til å oppleve?*

– Det aller beste å gjøre i Roma synes jeg selv er å sette seg ned med en kaffe eller noe annet å drikke, på en av de mange flotte plassene og bare nyte den flotte byen. Det kan være ved noen av de mer kjente stedene som Piazza Navona, Campo de' Fiori eller Piazza di Santa Maria i Trastevere, men en personlig favoritt er Piazza Testaccio, gjerne kombinert med et besøk på Testaccio-markedet for en matbit der. •

NYTT OM NAVN

Pavens bønneintensjoner

Desember

For kristne i konfliktområder

La oss be om at kristne som lever i områder med krig eller konflikt, spesielt i Midtøsten, kan virke for fred, forsoning og håp.

67 prester samlet på Mariaholm

► 22.–25. september var 67 geistlige fra Oslo katolske bispedømme samlet på Mariaholm til årets prestemøte – det første under biskop Fredrik Hansen. Bispedømmet har for tiden 97 prester, og årets oppmøte er det største noen gang.

– Alt ble satt til side for å gi meg mulighet til å snakke gjennom en del forhold. Det er mange timer i løpet av dagen hvor jeg snakker til prestene, sier biskop Fredrik. Han møtte også de yngre prestene, inkludert nyordinerte og kommende sogneprester, for å drøfte hvordan de best kan forberedes til menighetsledelse. P. Franklyn Fernando, sogneadministrator i Kongsvinger, beskriver samlingen som noen av årets beste dager: – Vi får gode råd, og de eldre prestene deler av sin erfaring med oss.

Fasit Julenøtter

1. c / 2. b / 3. a / 4. c / 5. a / 6. a / 7. a
8. c / 9. c / 10. b / 11. c / 12. b / 13. b
14. b / 15. a / 16. b / 17. b / 18. b / 19. b
20. a / 21. a / 22. c / 23. b / 24. c / 25. a
26. a / 27. a / 28. a / 29. b / 30. b / 31. d
32. c / 33. c / 34. a / 35. a / 36. a / 37. b
38. b / 39. b / 40. b

Katolsk tidsskrift for religion og kultur

Grunnlagt 1889 av Johannes Olaf Fallize. Hvori opptatt «Klippen» (Midt-Norge, 1950–78), «Stella Maris» (Nord-Norge, 1950–68) og «Broen» (Landsdekkende, 1979–2009).

Utgis av:
Norsk Katolsk Bispedømme
Nr. 4–2025, årgang 137
ISSN 0802-6726

Adresse:
Akersveien 5, 0177 Oslo
www.katolsk.no/kirkebladet

Redaktører:
Nils Heyerdahl
Hans Rossiné (ansv.)

Redaksjon:
Petter Stocke-Nicolaisen
Olav Rune Ekeland Bastrup
Øyvind J. Vardenær Evenstad
Marta Teresa Wade
Ingvild Stolpe (red. sekr.)

Design og layout:
Erlend Lans Pedersen

Gaver til tidsskriftet:

Fra Norge:
Kontonr.: 3000. 15. 11110
(gir skattefradrag)

Fra utlandet:
Sparebanken Sør
Postboks 200
4662 Kristiansand
BIC/SWIFT: SPSONO22XXX
IBAN: NO43 3000 2275 321

Signerte artikler står for forfatterens regning.

Dersom intet annet er angitt, er bildene hentet fra katolsk.no

St. Olav tidsskrift redigeres etter prinsippene i Redaktørplakaten og Vær Varsomplakaten.

Redaksjonen tar intet ansvar for ikke-bestilt stoff.

Redaksjonsslutt: 21.11.25

Deadline neste nummer: 01.03.25

Trykk: UnitedPress, Latvia
Opplag: 4700

Forsidefoto: Dan Christian Kristoffersen

Kunngjøring fra Oslo katolske bispedømme

Nytt presteråd i Oslo katolske bispedømme

Biskop Fredrik Hansen kunngjorde 25. september 2025 medlemmene i Presterådet i Oslo katolske bispedømme.

I tråd med dets nye statutter består rådet av tolv medlemmer:

1. P. **Sigurd Markussen** (membrum natum som generalvikar)
2. P. **Bjørn Tao Nguyen** (valgt, 2025–2029)
3. P. **Pål Bratbak** (valgt, 2025–2029)
4. P. **Anthony Erragudi, S.M.D.** (valgt, 2025–2029)
5. P. **Ole Martin Stamnestrø** (utnevnt, 2025–2029)
6. P. **Sławomir Czuba** (utnevnt, 2025–2029)
7. P. **Tan Peter Duc Do** (valgt, 2025–2027)
8. P. **Nguyen Thanh Phu** (valgt, 2025–2027)

9. P. **Carlo Borromeo Le Hong Phuc** (valgt, 2025–2027)
10. Mgr. **Torbjørn Olsen** (utnevnt, 2025–2027)
11. Dom **Grzegorz Rafal Orkisz, C.R.S.A.** (utnevnt, 2025–2027)
12. P. **Piotr Gasior** (utnevnt, 2025–2027)

Den samme 25. september avholdt bispedømmets nye presteråd sitt første møte og valgte p. Bjørn Tao Nguyen til ordfører og p. Carlo Borromeo Le Hong Phuc til sekretær for en periode på to år (2025–2027).

Kunngjøringer fra Oslo katolske bispedømme pr. 9. oktober 2025

Biskop Fredrik Hansen har kunngjort følgende utnevnelser i bispedømmet.

- ▶ P. **James J. Conn, S.J.** ble den 15. september 2025 utnevnt til påtaleansvarlig (Promotor iustitiae) i Oslo katolske bispedømme
- ▶ P. **Martin Whelan** ble den 15. september 2025 utnevnt til diocesandommer i Oslo katolske bispedømme.
- ▶ P. **Des Connors** ble den 15. september 2025 utnevnt til diocesandommer i Oslo katolske bispedømme.

- ▶ P. **Bjørn Tao Nguyen** ble den 7. oktober 2025 utnevnt til sogneprest i St. Olav domkirkemenighet i Oslo.
- ▶ P. **Dolindo Piotr Turek, O.F.M.**, ble den 7. oktober 2025 utnevnt til kapellan i St. Frans menighet i Larvik.
- ▶ P. **Gabriel Turkiewicz, O.F.M.**, ble den 7. oktober 2025 utnevnt til katedralprest («sjelesørger») i Tønsberg, Sandefjord, Larvik, og Porsgrunn.

Kunngjøring fra Oslo katolske bispedømme per 20. november 2025

Biskop Fredrik Hansen har foretatt følgende gjenutnevnelser og utnevnelser i to kommisjoner i bispedømmet:

- Kirkekunstkommisjonen (13. nov. 2025–12. nov. 2028):
- ▶ P. **Ole Martin Stamnestrø** (formann)
 - ▶ P. **Bjørn Tao Nguyen** (sekretær)
 - ▶ Diakon **Henrik von Achen** (medlem)
 - ▶ **Helene Lund** (medlem)
 - ▶ **Ayla Heimly** (medlem)
 - ▶ **Tor-Magnus Horten** (medlem)
 - ▶ **Terje de Groot** (medlem)

- Den økumeniske kommisjon (13. nov. 2025–12. nov. 2028):
- ▶ P. **Torbjørn Holt** (ex officio medlem som økumenisk sekretær i bispedømmet, koordinator)
 - ▶ P. **Reidar Voith** (medlem)
 - ▶ Sr. **Else-Britt, O.P.** (medlem)
 - ▶ Sr. **Ingeborg-Marie, O.P.** (medlem)
 - ▶ Diakon **Sigurd Hareide** (medlem)

- ▶ **Sebastian Ekberg** (medlem)
- ▶ P. **Pål Bratbak**, biskoppelig vikar for evangelisering, har møte- og talerett i kommisjonen.

Videre har biskop Fredrik Hansen besluttet å etablere arbeidsgruppen for troende med særskilte behov

- ▶ **Morten Egeberg** (koordinator)
- ▶ **Terese Ranek** (medlem)
- ▶ **Ingri Jørgensen** (medlem)
- ▶ **John Golding** (medlem)
- ▶ P. **Ole Martin Stamnestrø**, biskoppelig vikar for sjelesorg og gudstjeneste, har møte- og talerett i arbeidsgruppen.

Arbeidsgruppen skal utarbeide en rapport om sjelesorgen for troende med fysiske, psykiatriske, kognitive og sammensatte utfordringer. Rapporten, som skal fremlegges for biskopen før 1. oktober 2026, skal især identifisere hva mer bispedømmet og menighetene bør og kan gjøre for å møte disse troendes behov.

Søster Gunhild Abeln, CSJ

1941 – 2025

Søster Gunhild Abeln ble født 23. august 1941 i Dwergte/CLP/Tyskland. Hun begynte sitt postulat i Albachten hos St. Josephsøstrene 1. februar 1964. Sitt novisiat hadde hun på St. Josephs Institutt i Oslo, og avla sine første løfter i 1967 og sine evige løfter i 1971 i Tyskland.

Hun vokste opp i en god katolsk familie med tre brødre og tre søstre. Allerede tidlig følte hun seg tiltrukket av den daglige hellige messe og bønn. Før hun inntrådte hadde hun realskole og høyere handelsskole fra Tyskland og arbeidet tre år i et firma innen regnskap og kontor. Etter inntredelsen tok hun artium/reallinjen i 1970 i Oslo. Hun fikk teologisk utdanning i Tyskland, Missio Canonica i 1972, tok lærerprøven i Norge i 1974 og ble spesialpedagog i 1993.

Søster Gunhild ble ansatt som lærer ved vår skole, St. Sunniva i 1975 og var der til 2005, med et avbrekk av en teologisk videreutdanning i Köln i 1980. Dessuten underviste hun i menighetskatekesen i St. Olav menighet i Oslo og ni år i menighetskatekesen i Porsgrunn. I 2007 ble hun ansatt i provinsadministrasjonen og ble provinsøkonom i hovedadministrasjonen på Grefsen. Hun ble flere ganger valgt som provinsrådsøster, og i 2020 ble hun forstanderinne i hovedhuset på Grefsen. Til sin død var hun forstanderinne på Grefsen i kommuniteten for våre eldre søstre. De siste årene var hun ikke helt frisk, og hun døde 7. oktober nokså uventet av et stort hjerteinfarkt.

Søster Gunhild var veldig vennlig og takknemlig og fikk lett kontakt med barn, voksne og eldre. Hennes gode smil og åpenhet ble satt pris på både av barn og foreldre som møtte henne på skolen og i undervisningen. Hun var flink til å rose og oppmuntre, enten det var nye lærere eller barn som følte seg litt fremmede i våre omgivelser. Hun ble velkjent også på Grefsen av mange som kom på retrett.

Hun var god til å bake kaker og lage mat. En lærer på skolen sa en gang at hun i himmelen nok fikk ansettelse i Guds store «kakebakeri». Hun hadde godt humør, var flink til å spille teater og fikk stor applaus under teaterstykket

Askepott, skrevet av Oddmund Berg. Hun hadde rollen som mor Godhjerta, utkledd som engel med en bitte liten krone på hodet. Hun hadde god sans for spøk, og elevene i 6. klasse på St. Sunniva glemte aldri at hun løp om kapp med guttene i full nonnedrakt på sportsdagen og vant 1. pris. Hun var nemlig utrolig flink til å løpe i sine unge dager.

I sin nonnedrakt fikk hun lett kontakt med folk, når hun var i byen, særlig da hun bodde ved St. Olav kirke i Akersveien kommunitet. Hun hadde god kontakt med biskoper og prester, både i sin tid som sakristan og som lærer. Sammen med sr. Marie-Kristin laget hun julemat til prestene og biskopene i Akersveien.

Alle retrettanter på Grefsen husker sr. Gunhilds små dekorasjoner på serviethefter til retrett og takkebrev som ble skrevet med kjærlighet. Våre unge vietnamesiske søstre husker også hennes store omsorg og kjærlighet for dem da de var postulanter og noviser. De kalte henne kort 'banken', som alltid hadde noe godt til dem når hjemlengselen var størst.

Sr. Gunhild holdt god kontakt med sin store familie i Tyskland og husket barn og barnebarn ved navn. Familien betydde veldig mye for henne.

Vi har mistet en medsøster med en bred kontaktflate, som levde et dypt og fromt bønneliv. Hun var trofast i alt hun gjorde, og hun utførte alt med stor nøyaktighet. Hun utarbeidet et grundig og samvittighetsfullt utkast til våre historiebøker. Tall, familienavn og slekt husket hun også langt tilbake. Hun var svært god til å huske skolens elever og deres familier med navn.

Søster Gunhild var trofast i alt hun gjorde, og hun utførte alt med stor nøyaktighet. Må Gud, som venter på oss alle, la henne få gleden i det evige liv. En stor lykke for henne vil også være å møte alle sine kjære igjen. Må hun hvile i Guds kjærlighet og fred.

St. Josephsøstrene på Grefsen

Søster Anne-Lise Strøm OP

1940 – 2026

Så lenge jeg kan huske, var sr. Anne-Lise Strøm den tryggeste katolske stemmen i vårt land. Hun sa på enkelt vis hva Kirken tror; ja, hennes særskilte begavelse var det å si vanskelige ting lett forståelig. Derfor nådde hun mange som ikke ville finne på å komme til oss geistlige med sine spørsmål. Om det var intelligens, hjertevarme eller intuisjon hun scoret høyest på, skal være usagt, men hennes kombinasjon av disse tre var temmelig uslåelig.

DA JEG KOM TILBAKE TIL NORGE I 2005, hadde sr. Anne-Lise og jeg en avklaring av endel viktige spørsmål for søstrenes ordensliv. Biskop John Willem Gran stod i den benediktinske tradisjon og holdt i sin tid søstrene i stramme tøyer, riktignok med en god porsjon faderlig omsorg. Det var hans oppgave å sette Vatikanconsilets vedtak igjennom. Jeg tviler imidlertid på om han kjente den augustinske tradisjon, hvor ordensfolket har stor selvstendighet. De kontemplative dominikanerinnene følger Augustins regel. De står – som Dominikus selv – plantet midt i den eldre tradisjon (Augustins regel ca. 400, Benedikts regel 530).

JEG TROR DE FLESTE AV DERE husker deres første møte med sr. Anne-Lise godt. Det gjør jeg også. Første gang på Lunden i 1978 ble jeg invitert til noe jeg trodde var en formell samtale, men det hun ville ha bekreftet, var at vi måtte ha adskillig til felles siden hun hadde opplevd en streng avsondring som novise og jeg noe tilsvarende hos KGB. Vi hadde en god del til felles, viste det seg, men jeg tror jeg var for ung og naiv til å nå opp til hennes nivå av åndelig erkjennelse. Det jeg visste og innså, var at sr. Anne-Lise kom til å forbli en venn for livet. På mange punkter kjente hun meg bedre enn jeg gjorde selv.

DE SISTE LINJENE GJELDER, som dere allerede har gjennomskuet, ikke bare meg. Det gjaldt alle mennesker av god vilje som hun kom i kontakt med. De fleste er tross alt det. Noen gjorde seg ikke nytte av vennskapet, men hun fulgte med dem også. Mange kom tilbake til flere samtaler når livet ble for brutalt, eller stabilitet måtte pleies. Samtalene kunne være av åndelig, teologisk eller sjelesørgerisk art. Noen kom fordi de ikke visste om de orket å leve lenger.

HVORDAN HADDE HUN KAPASITET til alt dette og samtidig

styre sitt kloster, til å beholde overblikket? Det vet jeg ikke, men jeg kan forsøke å gjette. Hun var et lykkelig og generøst menneske. En betingelse for hennes lykke, som for den hl. Augustin, var et forpliktende liv med andre. For henne ble klosteret et opplagt valg: Et liv sammen med søstre som har det samme kall som hun selv hadde, gav henne armslag og frihet, men også trygghet og styrke. Alt dette fant hun hele tiden på Lunden. Sr. Anne-Lises horisont forble vid. Skal vi heller si at Lunden er et særskilt velsignet sted?

SR. ANNE-LISE LEVET IKKE BEKYMRINGSLØST. Hun var som alle gode priorinner opptatt av hvilken fremtid hennes og medsøstrenes livsverk skulle få. Den dominikanske innsikt – å samarbeide med nåden – hadde hun selvsagt også. Hun var forvisset om at nåden hadde gjort sitt da sr. Ingeborg-Marie ble valgt til hennes etterfølger. Når vi i dag tar avskjed med sr. Anne-Lise, ber vi for Lundens fremtid. Jeg anbefaler sr. Ingeborg-Marie og søstrene til deres forbønn, til deres generøsitet og samarbeid. For nåden må også pleies.

DET ER ET LANGT OG INNHOLDSRIKT KAPITTEL i vår kirkehistorie som avsluttes i dag. Sr. Anne-Lise gav seg helt hen for oss; det gjaldt om vi var medsøstre, eller noen som trengte hennes visdom og forbønn. Hun var villig til å følge oss et drøyt stykke på vei. Jeg er sikker på at hennes forbønn stadig følger oss.

Kjære sr. Anne-Lises familie, vi sørger med dere. Hun var stolt av dere, av å komme fra et godt hjem, av å ha slektninger hun kunne være glad i.

Kjære søstre på Lunden og alle som tilhører den dominikanske familie, kjære ordensfolk og prester. Jeg hilser særskilt dere som ikke er katolikker, men deler sr. Anne-Lises glede over fellesskapet og hennes visjon om kirkelig enhet.

Jeg hilser dere som er her fordi dere kjente Anne-Lise som en som ville dere alt godt og viste det.

† *Bernt I. Eidsvig, Can. Reg.*

Biskopens preken i St. Johannes kirke, Bredtvet, under Sr. Anne-Lise Strøms rekviemmesse, torsdag 20.11.2025

Takk til søster Anne-Lise!

Blant sr. Anne-Lises mange talenter har noen av oss særlig grunn til å minnes hennes evne til å formidle troen gjennom fortelling. Vi var en liten gruppe eldre katolikker som hver måned satt rundt henne i klosteret for å diskutere tros-spørsmål. Debatten gikk livlig, men endte hver gang med at Anne-Lise fikk ordet til et sluttinnlegg om hvordan dagens emne ville mottas i samfunnet konkret - med dets muntre og paradoksale sider. Hun snakket livlig, men alltid dypt fundert i egne erfaringer med mennesker og situasjoner, ofte med overraskende, ja, bisarre sider. Hun var en

strålende forteller, poengtert og detaljert, skjønt preget av en underliggende tros-visshet som måtte vekke beundring i egenskap av vitnesbyrd om – ja, om Herrens mangfoldige nedslag i jordelivet, sett fra denne søsters side.

Kan man tenke seg noe mer berikende enn det vi hver måned fikk oppleve?

På vegne av en takknemlig 'Anne-Lise-gruppe',
Hans Fredrik Dahl

JOHANNES JØRGENSEN: JULEROSEN

Barn Jesus, jeg vil bringe deg en blomst.

Men ikke rosen... Akk, det duftet roser
så mang en duggvåt sommermorgenstund
det duftet roser i min moders have.

De roser døde med min redde ungdom.
De siste blomster på to fjerne graver.

Barn Jesus, jeg vil skjenke deg en blomst.

Men ikke liljen... Akk, den hvite lilje
som ånder søtt og tungt når torden truer,
når i august de sorte netter luer
av tause lyn som smelter sinn og vilje.

Barn Jesus, jeg vil skjenke deg en blomst.

Men ei septembers duggede reseda
rundt hvem de siste gyldne bier summer.
Dens duft er altfor god og ren til meg...
Jeg senker blikket, sørger og forstummer.

Barn Jesus, jeg vil skjenke deg en blomst

og våger kun å velge årets siste,
den hvite, bleke, født av natt og sne.

Jeg bryter nølende de skjøre kvister
og samler med dem all mitt hjertes ve.
Så må det bære, eller det må briste,

om du vil nådig til min gave se.

Johannes Jørgensen (1866–1956) er en av de mest leste danske diktere internasjonalt. Han var en stor lyriker, men skrev også romaner og essays. Mest kjent er kanskje hans biografier over Frans av Assisi, Katarina av Siena og Birgitta av Vadstena m.fl. I 1896 ble han katolikk. Han bodde i 40 år i Assisi, der han ble æresborger i 1926, og der 100-årsdagen for hans fødsel ble feiret med nykomponert musikk til hans dikt, opptrykk av flere av hans bøker og utgivelse av et magasin om den danske dikters betydning for katolsk litteratur. Ortografien i diktet «Julerosen» er forsiktig fornersket.

Gi nødhjelp til jul

Foto: Fatema Mohanna/Caritas Jerusalem

Akkurat nå lider mennesker
i Gaza, Ukraina og Sudan.

Med din støtte er vi til stede
før, under og etter kriser.

DIN julegave redder liv,
og bidrar til at barn og
familier får mat, hus-
rom og annen hjelp.

Tusen takk!

Vipps til
91895

Gavekonto 8200.01.93433 (merk: julegave)

Caritas
Norge